

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ

**ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ**

**ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ
ΣΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ -
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Αθήνα 2023

Το Έργο «Ολοκληρωμένη Επείγουσα Παρέμβαση Υγείας για την Προσφυγική Κρίση – PHILOS» υλοποιείται από το Τμήμα Μετακινούμενων Πληθυσμών και ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2019 σε συνέχεια του προγράμματος «PHILOS – Ολοκληρωμένη επείγουσα παρέμβαση υγείας για την προσφυγική κρίση», βάσει της σύμβασης χρηματοδότησης με αριθμό HOME/2016/AMIF/AG/EMAS/0041, με διάρκεια από 2.2.2017 έως 19.8.2019, συμπεριλαμβανομένων και όρων των παρατάσεων, σε 34 Δομές Φιλοξενίας (Camps) και Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (RICs) στην ηπειρωτική χώρα και σε 5 νησιά-πύλες εισόδου προσφύγων και μεταναστών, ανδρών και γυναικών, καθώς και σε 68 Δημόσιες Δομές Υγείας (Νοσοκομεία, Κέντρα Υγείας). Συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο Ασύλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και από Εθνικούς Πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης
και Ένταξης

Ομάδα Σύνταξης

Παναγιώτης Δαμασκός

Κοινωνιολόγος Υγείας, MPH

Βασιλική Θεοχαρίδου

Κοινωνική Λειτουργός, Δρ Κοινωνικής Εργασίας

Κωνσταντίνος Μπουλέκος

Ιατρός, MD

Ιωάννα Πάπαρη

Μαία, MSc

Ελένη Πουλακίδα

Διεθνολόγος, MSc στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές

Ιωάννης Σπυρίδης

Ψυχολόγος, MSc στην Αγωγή και Προαγωγή Υγείας

Επιστημονική Επιμέλεια¹

Παναγιώτης Δαμάσκος

Κοινωνιολόγος Υγείας, MPH

Διοικητική Υποστήριξη

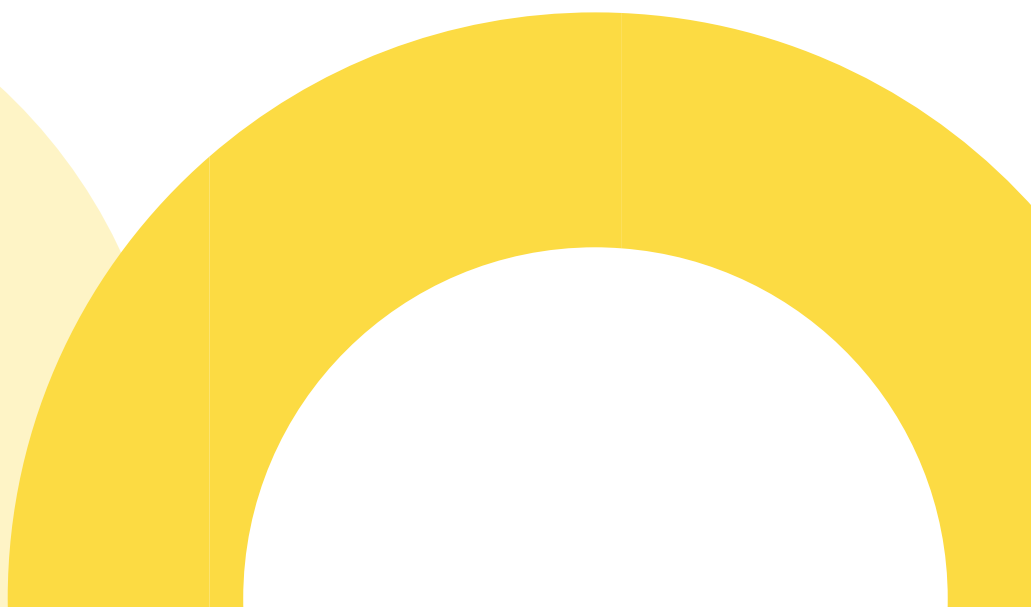
Αικατερίνη Τσέκου

Νοσηλεύτρια

Πολύμνια Βελκίδου

Διοικητικός

¹ Κατά την επιμέλεια του παρόντος πρωτοκόλλου έχουν ακολουθηθεί οι συστάσεις του «Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα» σύμφωνα με την εγκύκλιο με Αρ. Πρωτ. ΔΙΑΔΙΠΥΔ/ΤΣΠΕΑΔ/Φ.18/οικ. 5748/25/02/2016 του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Μεταρρύθμισης και της Γραμματείας Ισότητας Φύλων με θέμα «Υπέρβαση του "γλωσσικού σεξισμού" και ένταξη της διάστασης του φύλου στα διοικητικά έγγραφα».

*Η βία δεν προέρχεται
από μια εσωτερική ανάγκη.
Είναι απόκτημα της εκπαίδευσης
και της κοινωνικής πρακτικής.*

Françoise Héritier

(1933-2017)

Γαλλίδα εθνολόγος

*Αν είσαι ουδέτερος
σε καταστάσεις αδικίας,
έχεις επιλέξει την πλευρά
του καταπιεστή.*

Desmond Mpilo Tutu

(1931-2021)

Νοτιοαφρικανός
θεολόγος - κληρικός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (Κ. Μήτρου)	9
ΜΕΡΟΣ Α΄	11
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ (Π. Δαμάσκος, Β. Θεοχαρίδου, Ε. Πουλακίδα)	13
1.1. Τι είναι έμφυλη βία - Βασικοί ορισμοί	13
1.2. Άτομα που πλήττονται από την έμφυλη βία	15
1.3. Έκταση του φαινομένου	15
1.4. Η έμφυλη βία στο προσφυγικό πλαίσιο	16
1.5. Η σημασία της διεπιστημονικής και διεπαγγελματικής συνεργασίας	16
2. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ (Π. Δαμάσκος, Β. Θεοχαρίδου)	19
3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ (Β. Θεοχαρίδου)	21
4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ (Ε. Πουλακίδα)	23
4.1. Διεθνές πλαίσιο	23
4.2. Ευρωπαϊκό πλαίσιο	26
4.3. Εθνικό πλαίσιο	27
4.4. Εθνικές πολιτικές	31
ΜΕΡΟΣ Β΄	33
5. ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ – ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΝ ΥΠΕΡ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ ΕΔΑΦΟΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ (Κ. Μπουλέκος)	35
5.1. Αναγνώριση	35
5.2. Ανήλικοι και ανήλικες	36
5.3. Συνεργασίες	37
6. ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΕΝΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΕΝΝΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΙΕΥΤΗ (Ι. Πάπαρη)	39
6.1. Εντοπισμός βίας – κακοποίησης	39
6.2. Ανίχνευση και διαχείριση περιστατικών κακοποίησης κατά τον μαιευτικό/γυναικολογικό έλεγχο	40
6.2.1. Σωματική ή/και σεξουαλική κακοποίηση	41
6.2.2. Ενδοοικογενειακή βία/κακοποίηση	41
6.2.3. Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων	42
6.2.4. Καταναγκαστικός γάμος	42
6.3. Πρόληψη	43
6.4. Βασικές οδηγίες	43

7. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ (Β. Θεοχαρίδου)	45
7.1. Εντοπισμός των επιζωσών και επιζώντων από έμφυλη βία.....	45
7.2. Δείκτες που υποδεικνύουν έμφυλη βία.....	46
7.3. Διαχείριση και μορφές έμφυλης βίας	46
7.3.1. Ενδοοικογενειακή βία	46
7.3.2. Ψυχολογική – συναισθηματική βία	47
7.3.3. Σεξουαλική βία και ανήλικα άτομα.....	48
7.4. Τρόποι διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας	49
7.4.1. Βήματα στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας.....	50
7.4.2. Συμπεριφορές που αποφεύγονται	53
7.5. Πρόληψη για την έμφυλη βία σε ΚΦΠΜ και ΚΥΤ	54
8. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ/ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΟΥ (Ι. Σπυρίδης)	57
8.1. Εντοπισμός περιστατικών έμφυλης βίας	57
8.1.1. Βασικά ψυχολογικά/ψυχοσωματικά συμπτώματα	57
8.1.2. Ειδικότερα ψυχολογικά/ψυχοσωματικά συμπτώματα σε περιπτώσεις σεξουαλικής έμφυλης βίας	58
8.1.3. Βασικές συμπεριφορές	58
8.2. Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας – Ψυχική Υγεία και Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη.....	58
8.3. Παρέμβαση – Παροχή υπηρεσιών στα θύματα έμφυλης βίας.....	60
8.3.1. Συμβουλευτική στην κρίση (Crisis Counselling)	61
8.3.2. Εξασφάλιση ασφαλούς διαμονής	61
8.3.3. Μακροχρόνια ψυχοκοινωνική υποστήριξη και συμβουλευτική.....	62
8.4. Πρόληψη της έμφυλης βίας σε δομές φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών, ανδρών και γυναικών.....	62
ΜΕΡΟΣ Γ΄	65
9. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ (Π. Δαμάσκος)	67
10. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ	81
10.1. Συμβουλευτικά Κέντρα.....	81
10.2. Τηλεφωνικές γραμμές	88
11. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
12. ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ, ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	95
ΜΕΡΟΣ Δ΄	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ	99
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΦΟΡΜΑ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ	103

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Τμήμα Μετακινουμένων Πληθυσμών της Διεύθυνσης Ετοιμότητας και Απόκρισης του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ), ανταποκρινόμενο στις ανάγκες της προσφυγικής κρίσης, όπως αυτή προέκυψε την τελευταία δεκαετία λόγω των συνεχών ροών προσφύγων και μεταναστών, ανδρών και γυναικών, από εμπόλεμες αλλά και πληττόμενες από τη φτώχεια περιοχές, υλοποιεί από το 2019 το πρόγραμμα «Ολοκληρωμένη Επείγουσα Παρέμβαση Υγείας για την Προσφυγική Κρίση-PHILOS» με σκοπό να ανταποκριθεί στις υγειονομικές και ψυχοκοινωνικές ανάγκες των πληθυσμών που διαβιούν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) και στα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών (ΚΦΠΜ), ανδρών και γυναικών, και βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια.

Από την πρώτη στιγμή αναπτύχθηκαν πρωτόκολλα διαχείρισης των διαφόρων περιστατικών που κλήθηκαν να διαχειριστούν τα διεπιστημονικά κλιμάκια του Philos, μεταξύ αυτών και πρωτόκολλο για τη διαχείριση της έμφυλης βίας.

Έχοντας ως θέση ότι το φαινόμενο της έμφυλης βίας δεν είναι στατικό αλλά διαμορφώνεται συνεχώς από τη δυναμική των κοινωνικο-πολιτισμικών παραγόντων που το ορίζουν και το πλαισιώνουν, θεωρούμε ότι ένα τέτοιο πρωτόκολλο δεν μπορεί, κατ' αντιστοιχία, να είναι στατικό, αλλά χρειάζεται να εξελίσσεται και να επαναδιατυπώνεται ανάλογα με τις εξελίξεις και τις ανάγκες που προκύπτουν από τη διαχείριση των περιστατικών.

Λαμβάνοντας υπόψη την έξαρση του φαινομένου, τις μέχρι τώρα δυσκολίες διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας, τη ρευστότητα του πεδίου, τις ιδιαιτερότητες του μεταναστευτικού και προσφυγικού πληθυσμού αλλά και τις εξελίξεις των επιστημονικών συζητήσεων στο ζήτημα αυτό, το Τμήμα Μετακινουμένων Πληθυσμών προβαίνει στην επικαιροποίηση και επανέκδοση του πρωτοκόλλου αυτού υπογραμμίζοντας την ανάγκη διεπιστημονικής προσέγγισης του ζητήματος.

Βασικό κλειδί για τον εντοπισμό και τη διαχείριση περιπτώσεων έμφυλης βίας αποτελεί η προσβασιμότητα. Άτομα που έχουν υποστεί βία δυσκολεύονται να αναζητήσουν τις κατάλληλες υπηρεσίες, αλλά και να εμπιστευθούν τα άτομα που τις στελεκώνουν. Η προσβασιμότητα σε αυτή την περίπτωση αποκτά μια διττή έννοια, τόσο ως προς την εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες όσο και ως προς τη δεξιότητα του κάθε επαγγελματία, άνδρα ή γυναίκας, να είναι «ανοιχτός» ή «ανοιχτή» στο να δεχτεί και να υποδεχτεί τέτοια περιστατικά και να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα επαγγελματισμού, ασφάλειας και εμπιστοσύνης, μέσα στο οποίο το κακοποιημένο άτομο θα νιώσει ότι μπορεί να ακουστεί η φωνή του, θα αισθανθεί ότι κατανοούνται οι ανάγκες του και θα του παρασχεθούν η κατάλληλη στήριξη και φροντίδα.

Το παρόν εγχειρίδιο λειτουργεί με τρόπο κατευθυντήριο και εκπαιδευτικό. Διασαφηνίζει μεν τον ρόλο των επιστημόνων, ανδρών και γυναικών, που συμμετέχουν, ανάλογα με την ειδικότητά τους, στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας, παράλληλα, όμως, προάγει τη διεπιστημονική και διατομεακή συνεργασία. Με αυτό τον τρόπο δεν αποτελεί μόνο βοηθό και οδηγό για κάθε επαγγελματία υγείας, άνδρα ή γυναίκα, αλλά και για τις συντονίστριες και τους συντονιστές, δίνοντάς τους μια σαφή εικόνα της λειτουργίας της διεπιστημονικής ομάδας για την επιτυχή έκβαση της

διαχείρισης τέτοιων περιστατικών.

Από τη θέση αυτή θα ήθελα να ευχαριστήσω τη Διοίκηση του Οργανισμού και την οικεία Διεύθυνση για τη στήριξη στο παρόν εγχείρημα, αλλά ιδιαίτερα την Ε. Πουλακίδα και τον Π. Δαμάσκο από το επιστημονικό προσωπικό του Τμήματος Μετακινουμένων Πληθυσμών, τη Β. Θεοχαρίδου, την Ι. Πάπαρη και τον Ι. Σπυρίδη από την επιστημονική ομάδα του προγράμματος Philos και τον ιατρό του ΕΟΔΥ Κ. Μπουλέκο, που συνέβαλαν στη δημιουργία του παρόντος εγχειριδίου. Ευχαριστίες ανήκουν και στις Α. Τσέκου και Π. Βελεκίδου για τη διοικητική υποστήριξη.

Κωνσταντίνος Μήτρου
Προϊστάμενος Τμήματος Μετακινούμενων Πληθυσμών

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Π. Δαμάσκος, Β. Θεοχαρίδου, Ε. Πουλακίδα

1.1. Τι είναι έμφυλη βία - Βασικοί ορισμοί

Το παρόν πρωτόκολλο βασίζεται στους ορισμούς της έμφυλης βίας και στις μορφές της, έτσι όπως έχουν διατυπωθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Έμφυλη βία ή βία με βάση το φύλο: Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης,² η βία με βάση το φύλο αναφέρεται σε οποιοδήποτε είδος βλάβης διαπράττεται εναντίον ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων λόγω του πραγματικού ή αντιληπτού φύλου, του κοινωνικού φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας φύλου. Η βία με βάση το φύλο βασίζεται σε μια ανισορροπία δυνάμεων και πραγματοποιείται με σκοπό να ταπεινώσει ένα άτομο –ή μια ομάδα– και να το κάνει να αισθάνεται κατώτερο ή/και υποδεέστερο. Αυτό το είδος βίας είναι βαθιά ριζωμένο στις κοινωνικές και πολιτισμικές δομές, κανόνες και αξίες που διέπουν την κοινωνία και συχνά διαιωνίζεται από μια κουλτούρα άρνησης και σιωπής. Η βία με βάση το φύλο μπορεί να συμβεί τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα και επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες.

Η βία με βάση το φύλο μπορεί να είναι σεξουαλική, σωματική, λεκτική, ψυχολογική (συναισθηματική) ή κοινωνικοοικονομική και μπορεί να λαμβάνει πολλές μορφές, από λεκτική βία και ρητορική μίσους στο διαδίκτυο μέχρι βιασμό ή φόνο. Μπορεί να διαπράττεται από οποιονδήποτε και οποιαδήποτε: νυν ή πρώην σύζυγος/σύντροφος, άνδρας ή γυναίκα, μέλος της οικογένειας, άνδρας ή γυναίκα συνάδελφος από την εργασία, συμμαθητές, συμμαθήτριες, φίλοι, φίλες, άγνωστο άτομο ή άτομα που ενεργούν για λογαριασμό πολιτιστικών, θρησκευτικών, κρατικών ή ενδοκρατικών ιδρυμάτων. Για να γίνουν κατανοητές οι βασικές της αιτίες πρέπει να εξεταστούν μέσα στο πλαίσιο των έμφυλων κανόνων, αξιών και πεποιθήσεων που στηρίζουν σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, αλλά ακόμη και μεταξύ ανδρών ή μεταξύ γυναικών. Αυτές οι σχέσεις δεν καθιστούν απλώς δυνατή την έμφυλη βία, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου αυτή γίνεται ανεκτή ή θεωρείται ακόμα και αποδεκτή. Οι δράστες, άνδρες και γυναίκες, μπορεί να είναι μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας, καθώς και άτομα που ενεργούν εκ μέρους πολιτισμικών, θρησκευτικών ή κρατικών θεσμών. Η έμφυλη βία επηρεάζει τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες, αλλά πλήττει σε πολύ πιο μεγάλο βαθμό τις γυναίκες και τα κορίτσια, αντανakλώντας την υποδεέστερη θέση τους στην κοινωνία. Διαφορετικές ομάδες ανδρών και γυναικών, όπως όσοι και όσες ανήκουν σε σεξουαλικές μειονότητες, είναι επίσης πιθανόν να επηρεάζονται δυσανάλογα από την έμφυλη βία.³

Μορφές έμφυλης βίας:⁴ Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους διεθνώς αναγνωρισμένους οργανισμούς, οι μορφές της έμφυλης βίας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν

2 Council of Europe, <<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence>>.

3 European Institute for Gender Equality, <<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1227?lang=el>>.

4 Council of Europe, <<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/types-of-gender-based-violence>>.

σε σωματική βία, λεκτική βία (συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους), ψυχολογική βία, σεξουαλική βία, κοινωνικοοικονομική βία. Υπάρχουν, επίσης, δύο μεγάλες κατηγορίες βίας: η ενδοοικογενειακή βία και η σεξουαλική παρενόχληση, που και οι δύο μπορεί να είναι συνδυασμός και των πέντε τύπων βίας που αναφέρονται παραπάνω. Τα τελευταία χρόνια έχει αναγνωρισθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης η βία μέσω διαδικτύου (κυβερνοβία) ως μορφή έμφυλης βίας. Στην πραγματικότητα, ορισμένες ή πολλές μορφές βίας μπορεί να υπάρχουν ταυτόχρονα, ιδιαίτερα σε καταχρηστικές σχέσεις. Όλες οι μορφές μπορούν να εμφανιστούν τόσο στην ιδιωτική σφαίρα (σε οικογένειες και στενές σχέσεις) όσο και στη δημόσια σφαίρα, όπου διαπράττονται από άγνωστα άτομα στον δημόσιο χώρο ή από οργανισμούς, ιδρύματα και κράτη. Τα τοπικά και εθνικά νομικά συστήματα μπορούν να ορίζουν διαφορετικά ή/και να έχουν και άλλες νομικά αναγνωρισμένες μορφές έμφυλης βίας.

Θύμα, επιζώσα, επιζών: Σύμφωνα με τους Δρούγα κ.ά. (2001), οι έννοιες «θύμα» και «επιζώσα» ή «επιζών» αποτελούν περισσότερο σχετικά εύπλαστες κοινωνικές κατασκευές και όχι προσδιορισμένους ρόλους.

Με την έννοια θύμα εστιάζουμε κυρίως στις ψυχολογικές επιπτώσεις της κακοποίησης και θεωρούμε ότι το άτομο που έχει βιώσει συχνά επεισόδια έντονης βίας αναπτύσσει σε γνωστικό, συναισθηματικό και συμπεριφορικό επίπεδο μία αντίδραση μαθημένης αβοηθησίας, όπου εκτιμά ότι η κατάσταση δεν επιδέχεται αλλαγή και ότι το ίδιο δεν έχει τη δυνατότητα ελέγχου της. Το «θύμα» δεν μπορεί να αντιληφθεί δυνατότητες αντίδρασης και αποδέχεται παθητικά την κατάσταση, προσπαθώντας σε κάποιες περιπτώσεις να μετριάσει τον κίνδυνο.

Συνεκτιμώντας, πέρα από την ψυχосоυναισθηματική κατάσταση του ατόμου (φόβος μπροστά στη μοναξιά, αίσθημα αβοηθησίας, χαμηλή αυτοεκτίμηση κ.ά.), και τους εξωτερικούς παράγοντες (οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς, διαπροσωπικούς) που μπορεί να κρατούν ένα άτομο σε μια κακοποιητική σχέση, μπορούμε να το αντιληφθούμε ως ένα άτομο το οποίο συνεκτιμά ρεαλιστικά τους κινδύνους που ενέχει η παραμονή ή η φυγή από την κακοποιητική σχέση, μπορεί να αναπτύξει τεχνικές επιβίωσης αλλά και την ψυχική δύναμη ώστε να κάνει κινήσεις που θα διακόψουν αυτήν τη σχέση.

Με την έννοια επιζώσα ή επιζών αντιλαμβανόμαστε το κακοποιημένο άτομο όχι ως παθητικό αποδέκτη της βίας αλλά ως άτομο που σε συνθήκες δύσκολες και εχθρικές προσπαθεί να προστατεύσει τον εαυτό του με στρατηγικές που δεν συνδέονται αυτόματα και μόνο με τη φυγή από τη σχέση.

Οι ρόλοι θύμα - επιζώσα ή επιζών μπορεί μερικές φορές και ανάλογα των περιστάσεων να εναλλάσσονται.

Στο παρόν πρωτόκολλο, θέλοντας να εστιάσουμε τόσο στους κοινωνικούς παράγοντες της βίας όσο και στην εσωτερική δύναμη του ατόμου, χρησιμοποιούμε κυρίως τους όρους *επιζώσα* και *επιζών*. Ήδη από τη στιγμή που το κακοποιημένο άτομο προσέρχεται στην υπηρεσία και αναγνωρίζει τη θέση του και την κατάστασή του, απεκδύεται οποιαδήποτε παθητική στάση και κάνει το πρώτο βήμα –και ίσως το μεγαλύτερο– για να αντιμετωπίσει μια βίαιη συμπεριφορά, ακόμα και αν δεν είναι σε θέση να εγκαταλείψει άμεσα οποιαδήποτε κακοποιητική σχέση. Ο όρος θύμα χρησιμοποιείται για να περιγράψει το άτομο το οποίο δεν έχει αντιληφθεί ή δεν έχει αναγνωρίσει τη βία που υφίσταται, και εντοπίζεται από τον επαγγελματία υγείας, άνδρα ή γυναίκα, κατά τη διάρκεια μια συνεδρίας.

Για περισσότερα σχετικά με την ορολογία που διέπει την έμφυλη βία, βλ. κεφάλαιο «Όροι που σχετίζονται με την έμφυλη βία».

1.2. Άτομα που πλήττονται από την έμφυλη βία

Οποιοσδήποτε και οποιαδήποτε μπορεί να είναι θύμα έμφυλης βίας: γυναίκες, άνδρες, κορίτσια, αγόρια, μικρά παιδιά, έφηβοι, έφηβες, ηλικιωμένοι, ηλικιωμένες, άτομα με αναπηρία, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, ανεξάρτητα από τη φυλή, τη θρησκεία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, το μορφωτικό και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Οι γυναίκες και τα κορίτσια πλήττονται από την έμφυλη βία στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων. Οι γυναίκες μπορεί να υποστούν έμφυλη βία ανεξάρτητα από την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την κοινωνική τάξη και την εθνικότητά τους. Ωστόσο, οι άνεργες, οι επισφαλώς εργαζόμενες, οι φτωχές γυναίκες, οι γυναίκες με αναπηρία και οι μετανάστριες είναι πιο ευάλωτες αφού δεν έχουν οικονομική ανεξαρτησία και κοινωνική στήριξη, με αποτέλεσμα να φοβούνται ακόμη περισσότερο να ζητήσουν βοήθεια.

Η έμφυλη βία στρέφεται και εναντίον των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων (λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανς, ίντερσεξ). Χρησιμοποιείται ως τιμωρία απέναντι σε όσους και όσες αψηφούν τις νόρμες του κοινωνικού φύλου.

1.3. Έκταση του φαινομένου

Η έμφυλη βία έχει τραγικό αντίκτυπο στην ασφάλεια των ατόμων που την υφίστανται και συνιστά ξεκάθαρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επηρεάζει και καταβάλλει διαρκώς και καθημερινά τα θύματα, τις επιζώσες και τους επιζώντες και συναντάται σε όλους τους κύκλους της ανθρώπινης ζωής, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο βίο.

Η έμφυλη βία, παρότι είναι παγκόσμιο, καθημερινό φαινόμενο, παραμένει αόρατη, καθώς το ποσοστό καταγγελιών της είναι μικρό.

Η βία κατά των γυναικών καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της έμφυλης βίας. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA, 2021), στην Ευρώπη μία (1) στις δέκα (10) γυναίκες έχει υποστεί κάποια μορφή βίας από την ηλικία των δεκαπέντε (15) ετών και άνω, μία (1) στις πέντε (5) γυναίκες έχει υποστεί σωματική ή/και σεξουαλική βία από νυν ή πρώην σύντροφο και μία (1) στις είκοσι (20) γυναίκες έχει πέσει θύμα βιασμού από την ηλικία των δεκαπέντε (15) ετών και άνω· ενώ, σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, πενήντα (50) γυναίκες χάνουν τη ζωή τους κάθε εβδομάδα λόγω της ενδοοικογενειακής βίας.⁵ Σε παγκόσμια κλίμακα, σύμφωνα με τον ΟΗΕ, διακόσια σαράντα τρία (243) εκατ. γυναίκες υπέστησαν κάποια μορφή βίας το 2019, όμως, μόλις το 40% το ανέφερε.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid-19 παρατηρήθηκε παγκοσμίως μια έξαρση του φαινομένου της έμφυλης βίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), κατά περίπου 60% αυξήθηκαν οι κλήσεις για περιστατικά ενδοοικογενειακής/ενδοσυντροφικής βίας τον Απρίλιο του 2020 σε σχέση με το 2019 σε κάποια από τα κράτη μέλη του,⁶ ενώ, σύμφωνα με δηλώσεις του Filippo Grandi, του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, άνδρες και γυναίκες, «Οι άνευ προηγουμένου κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας θέτουν πολλές ζωές σε κίνδυνο. Βλέπουμε μια εξαιρετικά ανησυχητική αύξηση στις αναφορές για περιστατικά έμφυλης βίας, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας, των αναγκαστικών γάμων, της παιδικής εργασίας και της εφηβικής εγκυμοσύνης».⁷

5 European Parliament, Directorate General for Internal Policies (2017).

6 United Nations (2020).

7 UNHCR - United Nations High Commissioner for Refugees (2021).

Η έμφυλη βία που σχετίζεται με ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα είναι σχεδόν αόρατη. Από τα λίγα υπάρχοντα στοιχεία προκύπτει ότι, παρ' όλα αυτά, υπάρχει και μάλιστα σε υψηλό βαθμό. Σύμφωνα με έκθεση της οργάνωσης Colour Youth, από την 1η Απριλίου 2014 έως και την 30ή Νοεμβρίου 2015 καταγράφηκαν συνολικά εκατόν ένα (101) περιστατικά βίας ή διακρίσεων λόγω ταυτότητας φύλου, έκφρασης φύλου ή/και σεξουαλικού προσανατολισμού, με εκατόν σαράντα (140) θύματα και τουλάχιστον εκατόν ενενήντα τέσσερις (194) θύτες.⁸

1.4. Η έμφυλη βία στο προσφυγικό πλαίσιο

Στο προσφυγικό πλαίσιο, διαμορφώνονται ιδιαίτερες και πολύπλοκες συνθήκες σε ό,τι έχει να κάνει με τα βιώματα των ανθρώπων που καλούμαστε να υποστηρίξουμε ως επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες. Αυτές οι συνθήκες διαμορφώνονται και ακολουθούν μία διαδρομή που ξεκινά από τη χώρα καταγωγής των προσφύγων, ανδρών και γυναικών, συνεχίζει στο ταξίδι και στους σταθμούς προσωρινής διαμονής τους σε χώρες ενδιάμεσους σταθμούς και καταλήγει στην άφιξη των προσφύγων, ανδρών και γυναικών, στην Ελλάδα. Σε κάθε στάδιο από τα προαναφερθέντα επιδρούν συνθήκες που έχουν να κάνουν με το κοινωνικο-πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο και συνδέονται με επικρατούσες μορφές εξουσίας. Για παράδειγμα, πολλοί άνθρωποι μεταναστεύουν από τις χώρες καταγωγής τους λόγω βίαιων και περιοριστικών καταστάσεων που βιώνουν. Κατά το ταξίδι, αναγκάζονται να βασιστούν για τη διέλευση των συνόρων σε παράνομα δίκτυα διακινητών ενώ κατά την άφιξη στη χώρα εισόδου έρχονται αντιμέτωποι και αντιμέτωπες με διαδικασίες ασύλου που ενισχύουν τον επανατραυματισμό τους.

Αν και γίνεται αντιληπτό ότι άντρες, αγόρια, έφηβοι υποφέρουν εξίσου από τις διακρίσεις λόγω φύλου, το παρόν πρωτόκολλο εστιάζει περισσότερο στις γυναίκες και στα κορίτσια,⁹ οι οποίες αποτελούν την πλειονότητα των περιστατικών που υπόκειται σε διάφορες μορφές έμφυλης βίας, ενώ λαμβάνονται υπόψη και τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, δεδομένου ότι είναι μία ομάδα που υφίσταται έμφυλες διακρίσεις αλλά δεν είναι ορατή στο προσφυγικό πλαίσιο.

1.5. Η σημασία της διεπιστημονικής και διεπαγγελματικής συνεργασίας

Το φαινόμενο της έμφυλης βίας είναι πολύπλευρο, πολυσχιδές και πολυπαραγοντικό. Άτομα τα οποία έχουν υποστεί έμφυλη βία, μόλις αναζητούν βοήθεια, υπόκεινται πολλές φορές σε μια δευτερογενή κακοποίηση όταν αναγκάζονται να επαναλάβουν την ιστορία τους και να αναβιώσουν το τραύμα. Πολλές φορές αυτή η επανάληψη τα οδηγεί στην απογοήτευση και στη βεβαιότητα ότι δεν μπορούν να ξεφύγουν από τον φαύλο κύκλο της βίας. Αισθάνονται εξαντλημένα, ματαιωμένα, αποδυναμωμένα και με την αίσθηση ότι κανείς και καμία δεν μπορεί να τα βοηθήσει· με αποτέλεσμα να επανακάμπτουν σε μια παθητική στάση, οικειοποιούμενα τον ρόλο του θύματος και όχι αυτόν της επιζώσας ή του επιζώντος.

⁸ Ο αριθμός περιστατικών και θυμάτων είναι ιδιαίτερα ανησυχητικός αν ληφθεί υπόψη ότι οι υπηρεσίες του Έργου (καταγραφή, νομική ή/και ψυχολογική στήριξη) ήταν προσβάσιμες μόνο σε ανθρώπους που διέμεναν μόνιμα ή έστω προσωρινά εντός Περιφέρειας Αττικής και ότι τα περιστατικά που κατήγγειλαν έλαβαν χώρα στη συντριπτική τους πλειονότητα –ενενήντα οχτώ (98) από τα εκατόν ένα (101)– εντός της Περιφέρειας αυτής. Από το σύνολο των περιστατικών, τα ενενήντα έξι (96) καταγράφηκαν από τα ίδια τα θύματα, ενώ τα πέντε (5) από αυτόπτες μάρτυρες (Θεοφιλόπουλος, 2015).

⁹ UNFPA & East European Institute for Reproductive Health (2015).

Τα μέχρι τώρα συστήματα υγείας λειτουργούν συνήθως πολυεπιστημονικά, δηλαδή ο κάθε επαγγελματίας, άνδρας ή γυναίκα, εργάζεται ανεξάρτητα και εκ παραλλήλου, φροντίζοντας μια διαφορετική ανάγκη του εξυπηρετούμενου και της εξυπηρετούμενης.

Απαραίτητη στις περιπτώσεις έμφυλης βίας είναι η εφαρμογή μιας ολιστικής προσέγγισης που απαιτεί τον συνδυασμό γνώσεων και υπηρεσιών διαφορετικών επιστημονικών γνωστικών αντικειμένων, την αποφυγή των αλληλοεπικαλύψεων κατά την παροχή των υπηρεσιών και, ει δυνατόν, τη συγκέντρωση των υπηρεσιών σε ένα σημείο.

Σε αυτήν την περίπτωση, η διεπιστημονική και διεπαγγελματική προσέγγιση και συνεργασία κρίνεται απαραίτητη. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας περιγράφει τη διεπιστημονική συνεργασία (IPCP) ως την πλήρη παροχή υγειονομικών υπηρεσιών από πολλούς επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, στον τομέα της υγείας, με διαφορετικό επαγγελματικό υπόβαθρο, που επιδιώκουν να συνεργαστούν με ασθενείς, οικογένειες, παρόχους φροντίδας και κοινότητες ώστε να παρέχουν την υψηλότερη ποιότητα φροντίδας.

Κατά τη συνεργασία αυτή, οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, προσφέρουν εργασία ως ομάδα, συνενώνοντας τις γνώσεις, τις δεξιότητες αλλά και την εμπειρία τους για την εξασφάλιση του καλύτερου αποτελέσματος. Σύμφωνα με τους Chyrichis and Lowton (2008), με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται μεγαλύτερη αποδοτικότητα και βελτίωση των πόρων φροντίδας αφού μειώνονται οι επαναλήψεις και τα κενά στην παροχή υπηρεσιών.

Η διεπιστημονική και διεπαγγελματική συνεργασία επιτρέπει τη βέλτιστη αξιοποίηση των πληροφοριών, την εμβάθυνση στο πρόβλημα, την αξιολόγηση πιθανών λύσεων, τον καθορισμό των προτεραιοτήτων, τον συντονισμό των ενεργειών και τον προγραμματισμό των δράσεων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του εξυπηρετούμενου και της εξυπηρετούμενης και θα οδηγήσουν στην αποτελεσματική έκβαση της παρέμβασης. Παράλληλα έχει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και λειτουργεί προστατευτικά και θεραπευτικά για το άτομο που προσέρχεται αναζητώντας τις κατάλληλες υπηρεσίες.

2. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ

Π. Δαμάσκος, Β. Θεοχαρίδου

Η έμφυλη βία είναι ένα φαινόμενο που επηρεάζει τις ζωές των ανθρώπων που καλούνται οι εργαζόμενοι, άνδρες και γυναίκες, του Philos II να εξυπηρετήσουν. Το παρόν πρωτόκολλο δημιουργήθηκε ως απόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, στο πρόγραμμα Philos II, οι οποίες προκύπτουν καθημερινά στην εργασία τους και απορρέουν από τις έμφυλες διακρίσεις που έχουν υποστεί ή υφίστανται άτομα που διαβιούν σε Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών (ΚΦΠΜ) και σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ).

Έχει σχεδιαστεί ώστε να αποτελέσει έναν οδηγό με προτεινόμενες προσεγγίσεις εκτίμησης, αντιμετώπισης και πρόληψης του φαινομένου της έμφυλης βίας στο μεταναστευτικό/προσφυγικό περιβάλλον. Είναι ένα μεθοδολογικό-τεχνικό εργαλείο το οποίο αποσκοπεί στην παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών από τη διεπιστημονική ομάδα στους πρόσφυγες και μετανάστες, άνδρες και γυναίκες, που διαμένουν στις δομές και αντιμετωπίζουν ζητήματα έμφυλων διακρίσεων και βίας.

Το παρόν πρωτόκολλο θεωρεί ότι το θέμα της έμφυλης βίας οφείλει να προσεγγίζεται με διεπιστημονικότητα καθώς με αυτό τον τρόπο απαντά σε πραγματικές ανάγκες της κοινότητας, μέλη της οποίας είναι οι εξυπηρετούμενοι και εξυπηρετούμενες και οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, στον χώρο των δομών. Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, αναλαμβάνουν την εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών, η οποία τους επιτρέπει, όμως, παράλληλα να προσεγγίζουν ολιστικά, πολυπαραγοντικά και διαθεματικά απαιτητικά ζητήματα όπως είναι η έμφυλη βία.

Σκοπός του πρωτοκόλλου είναι να υποστηρίξει τις προσπάθειες των επαγγελματιών, ανδρών και γυναικών, στο πεδίο και να προσφέρει, επιπλέον, γνώση ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση των θυμάτων, των επιζωσών και επιζώντων στις κατάλληλες υπηρεσίες και η διασύνδεσή τους με αυτές. Παρέχει προτάσεις και οδηγίες σε επαγγελματίες όπως ιατρούς, άνδρες και γυναίκες, μαίες, μαιευτές, νοσηλεύτριες, νοσηλευτές, διασώστριες, διασώστες, κοινωνικούς λειτουργούς, άνδρες και γυναίκες, ψυχολόγους, άνδρες και γυναίκες, και συντονίστριες, συντονιστές ομάδων που εργάζονται σε προσφυγικές δομές.

Συνοπτικά, οι **στόχοι** του πρωτοκόλλου διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας συνοψίζονται στους εξής:

- Να ενισχύσει τις προσπάθειες για αποτελεσματικό εντοπισμό των ατόμων που υφίστανται έμφυλη βία.
- Να διασφαλίσει την προστασία και ασφάλεια των θυμάτων, των επιζωσών και επιζώντων έμφυλης βίας σε όλα τα στάδια των παρεμβάσεων, κατά τον εντοπισμό, τη διαχείριση και την παραπομπή των περιστατικών.
- Να περιγράψει τον μηχανισμό παραπομπών περιστατικών έμφυλης βίας που υφίσταται κατά

την παρούσα φάση και ακολουθείται από τους εμπλεκόμενους φορείς, καθώς, επίσης, να αναδείξει τα δυνατά σημεία του υπάρχοντος μηχανισμού παραπομπών αλλά και τις ελλείψεις και τις δυσκολίες που εντοπίζονται κατά την εφαρμογή του.

- Να προτείνει στους επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, ιδέες για παρεμβάσεις/δράσεις στις δομές σχετικά με την πρόληψη και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας.

3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Β. Θεοχαρίδου

Οι βασικές αρχές που οφείλουν να διέπουν την εργασία με άτομα που υφίστανται έμφυλη βία χρησιμεύουν στην αποτελεσματική χρήση καλών πρακτικών κατά τη διαχείριση τέτοιων περιστατικών. Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, βασιζόμενοι και βασιζόμενες σε αυτές, έχουν έναν κοινό άξονα στην προσέγγιση του φαινομένου της έμφυλης βίας, ο οποίος ενσωματώνει αρχές που προέρχονται από τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δεοντολογική ευθύνη που διέπει τους ψυχοκοινωνικούς επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, ώστε να αντιμετωπίζουν και να διαχειρίζονται υπεύθυνα και αποτελεσματικά τις ενέργειες και παρεμβάσεις, και να είναι σε θέση να προτείνουν ένα οργανωμένο σχέδιο φροντίδας και προστασίας στους ανθρώπους που το έχουν ανάγκη.

1. **Προσέγγιση ευαισθητοποιημένη προς τα ζητήματα που αφορούν τις έμφυλες διακρίσεις.** Η παροχή υπηρεσιών στις δομές (ΚΦΠΜ και ΚΥΤ) ενσωματώνει μια προσέγγιση ευαισθητοποιημένη προς τις δυναμικές και επιδράσεις που αναπτύσσονται βάσει των έμφυλων διακρίσεων, αλλά και των συνεπειών που αυτές έχουν στις ζωές των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών.
2. **Αρχή της μη διάκρισης.** Οι υπηρεσίες παρέχονται χωρίς διακρίσεις (εντός και εκτός δομών) ώστε να δίδονται στα θύματα, στις επιζώσες και στους επιζώντες έμφυλης βίας ίσες ευκαιρίες και ίση πρόσβαση σε διαθέσιμες υπηρεσίες και παροχές.
3. Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, λειτουργούν με **αμεροληψία και ισοτιμία, παραμερίζοντας οποιεσδήποτε πεποιθήσεις** απορρέουν από πολιτισμικά, κοινωνικά και θρησκευτικά πλαίσια, ενώ, παράλληλα, έχουν επίγνωση των δικών τους στερεοτύπων και προκαταλήψεων.
4. **Αποφυγή δευτερογενούς κακοποίησης.** Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, ακούν με προσοχή πώς αξιολογεί το θύμα, η επιζώσα ή ο επιζών την κατάστασή τους, σέβονται τους φόβους τους και διατυπώνουν ερωτήσεις με ευαισθησία. Οι ερωτήσεις περιορίζονται μόνο στις απαραίτητες, με σκοπό τη διαχείριση του περιστατικού.
5. Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, καλούνται να διασφαλίσουν ότι οι πρόσφυγες, άνδρες και γυναίκες, και ιδιαίτερα οι ευάλωτες ομάδες (π.χ. παιδιά, γυναίκες, ηλικιωμένοι, ηλικιωμένες, άτομα με αναπηρίες κ.ά.) θα πρέπει να είναι ενήμεροι και ενήμερες εξαρχής για τις διαδικασίες και τον σκοπό των οποιωνδήποτε ενεργειών και να εμπλέκονται ενεργά σε όλα τα στάδια του πλάνου υποστήριξής τους. Η **εν επιγνώσει συναίνεσή** τους είναι απαραίτητη για την εμπλοκή των επαγγελματιών, ανδρών και γυναικών, σε διαδικασίες που τους/τις αφορούν, όπως, επίσης, και η **ενημέρωσή** τους για τον λόγο, την έκβαση και το αποτέλεσμα των ενεργειών στις οποίες προβαίνουν οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες. **Έγγραφη συναίνεση** των θυμάτων, των επιζωσών και των επιζώντων έμφυλης βίας θα πρέπει να συνοδεύει κάθε φάκελο περιστατικού.
6. Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, τηρούν το **απόρρητο** και διασφαλίζουν την **εμπιστευτικότητα** ως προς τα προσωπικά δεδομένα κάθε εξυπηρετούμενου και

εξυπηρετούμενης, όπως ορίζεται από τον κώδικα δεοντολογίας του κάθε επαγγέλματος.

7. Οι ψυχοκοινωνικές δράσεις και παρεμβάσεις συνοδεύονται πρωτίστως από **επιστημονική αξιολόγηση και εκτίμηση των αναγκών**.
8. **Ο συντονισμένος μηχανισμός παραπομπών** λειτουργεί με σεβασμό στα δικαιώματα των θυμάτων, των επιζωσών και επιζώντων. Οι παραπομπές διενεργούνται λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές δεοντολογίας και τα πρωτόκολλα εμπιστευτικότητας και τήρησης του απορρήτου.¹⁰
9. Ακολουθείται η **αρχή της μη βλάβης**. Είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι ενδέχεται να υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στους πρόσφυγες και μετανάστες, άνδρες και γυναίκες, από τις δράσεις και παρεμβάσεις που στόχο έχουν να βελτιώσουν την ψυχοκοινωνική υγεία των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών. Σε αυτό το πλαίσιο, καλούνται όλοι/ες οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, υγειονομικοί και ψυχοκοινωνικοί, να διασφαλίζουν ότι δεν ακολουθούνται πρακτικές οι οποίες μπορεί να είναι βλαβερές για την ψυχοκοινωνική υγεία των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών.
10. Οι επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, είναι ενήμεροι και ενήμερες για τις άμεσες ενέργειες που πρέπει να ακολουθήσουν προκειμένου να διαφυλάξουν την **ασφάλεια** των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών σε **περίπτωση κρίσης** μέσα στον χώρο όπου εργάζονται και η οποία μπορεί να κριθεί απειλητική για τη ζωή τους.

10 ICRW – International Center for Research on Women (2016).

4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Ε. Πουλακίδα

Παρατίθενται παρακάτω οι σημαντικότεροι νομικοί σταθμοί σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Αναφερόμαστε σε διατάξεις και νόμους που σχετίζονται με την κατοχύρωση ή διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων που έχουν υποστεί έμφυλη βία. Καθίσταται αναγκαία, μετά την πανδημία του Covid-19, η εφαρμογή από τα κράτη πολιτικών για πρόληψη και καταπολέμηση της βίας, ιδιαίτερα της ενδοοικογενειακής βίας, και για προστασία των θυμάτων και τιμωρία των δραστών, ανδρών και γυναικών, πολιτικών που είναι ευρέως προσβάσιμες σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες ώστε να διασφαλιστούν τα δικαιώματα στη ζωή, στην ευημερία, στην προστασία όλων των ευάλωτων ομάδων. Δίνεται έμφαση στις γυναίκες, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι τα περισσότερα θύματα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας είναι γυναίκες και κορίτσια.¹¹

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβαση της Γενεύης, όπως τροποποιήθηκε με το πρωτόκολλο του 1967, ως πρόσφυγας ορίζεται «Ένα άτομο που λόγω βάσιμου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτό υπό την προστασία της εν λόγω χώρας, ή που δεν έχει υπηκοότητα και είναι εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθως διαμονής του, ως αποτέλεσμα των γεγονότων αυτών, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή».

4.1. Διεθνές πλαίσιο

1951 (28 Ιουλίου), Γενεύη - Σύμβαση «Για το καθεστώς των προσφύγων»

Είναι το θεμελιώδες νομικό κείμενο που αποτελεί τη βάση για το έργο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, καθώς είναι η πρώτη διεθνής συμφωνία που καλύπτει νομικά τις πιο ουσιαστικές πλευρές της ζωής των προσφύγων, ανδρών και γυναικών. Η Σύμβαση βασίζεται στο άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, η οποία αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων να ζητήσουν άσυλο στις χώρες λόγω διώξεων. Η Σύμβαση του 1951 προσδιορίζει τον ορισμό του πρόσφυγα, άνδρα ή γυναίκας, και τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα αυτού ή αυτής, περιλαμβάνοντας ελευθερίες όπως η ελευθερία, η θρησκεία, η κατοχή ταξιδιωτικών εγγράφων κ.ά. Καταγράφει ρητά τις υποχρεώσεις του πρόσφυγα, άνδρα ή γυναίκας, στη χώρα υποδοχής. Αναγνωρίζει ότι οι προσφυγικές κρίσεις λαμβάνουν χώρα διεθνώς και κατά συνέπεια αναγνωρίζει την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της από κοινού συμμετοχής των

¹¹ Για την αύξηση των περιστατικών έμφυλης βίας, βλ. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2014).

κρατών στη διευθέτηση του προβλήματος των προσφύγων, ανδρών και γυναικών.

Η Σύμβαση του 1951 προέκυψε από την ανάγκη αντιμετώπισης και διαχείρισης των συνεπειών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με τη μαζική φυγή των ανθρώπων. Μπορεί η φύση των συγκρούσεων και της μετανάστευσης να άλλαξε στο πέρασμα των χρόνων (υβριδικοί πόλεμοι, κλιματικοί πρόσφυγες, άνδρες και γυναίκες), όμως η Σύμβαση αποδείχθηκε ικανή και αναγκαία για την αντιμετώπιση και των πρόσφατων προσφυγικών κυμάτων. Όταν οι πολίτες, άνδρες και γυναίκες, δεν μπορούν να απολαύσουν προστασία από το κράτος και μεταναστεύουν, η Σύμβαση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την εντολή προστασίας από τα κράτη υποδοχής και φιλοξενίας.

Μία σημαντική διάταξη της Σύμβασης ορίζει τη μη επιστροφή του πρόσφυγα, άνδρα ή γυναίκας. Ο νομικός όρος είναι η *μη επαναπροώθηση* (non refoulement) σε χώρα όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του πρόσφυγα, άνδρα ή γυναίκας, και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 33.1: «Ουδεμία συμβαλλόμενη χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγα, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται διά λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων».

Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 145 κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η οποία την επικύρωσε το 1959.

Κυριότεροι σταθμοί

1979 – «Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των Γυναικών» (CEDAW), γνωστή ως Παγκόσμια Χάρτα της Ισότητας

Έχει επικυρωθεί από περισσότερες από 185 χώρες μέλη του ΟΗΕ. Σκοπός της Σύμβασης του ΟΗΕ είναι «η διασφάλιση της ισότητας γυναικών και ανδρών χωρίς καμίας μορφής διάκριση, που σημαίνει χωρίς διαχωρισμό, εξαίρεση ή περιορισμό που βασίζεται στο φύλο και που έχει ως αποτέλεσμα ή σκοπό να βλάψει ή να ακυρώσει την αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση από τις γυναίκες, ανεξαρτήτως της οικογενειακής τους κατάστασης» (άρθρο 1). Οι διατάξεις της εν λόγω Σύμβασης ισχύουν, επομένως, για όλες τις γυναίκες που ζουν στην επικράτεια ανεξαρτήτως της νομικής τους κατάστασης.

Το άρθρο 3 ορίζει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν σε όλους τους τομείς, ιδίως στον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα, όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομοθετικών διατάξεων, για να εξασφαλίσουν την πλήρη ανάπτυξη και πρόοδο των γυναικών καθώς και την άσκηση και απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών με βάση την ισότητα με τους άνδρες. Η Σύμβαση αυτή αποτελεί παγκόσμιο πρότυπο και την επικύρωσε και η Ελλάδα με τον Ν. 1342 του 1983.

Σήμερα τα περισσότερα δικαιώματα του γυναικείου φύλου έχουν αποκτήσει νομική και θεσμική μορφή, εφαρμόζονται στην πλειονότητα των δυτικών κοινωνιών, και έχουν αναιρεθεί αρκετές επιβλαβείς ή ανάρμοστες ή παλαιών αρχών πρακτικές.

Ο λόγος που η Σύμβαση CEDAW είναι σημαντική και απαραίτητη είναι επειδή όχι μόνο εξειδικεύεται στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών, επικεντρώνεται στην εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών και των κοριτσιών και εγγυάται τα δικαιώματά τους σε όλους τους τομείς της ζωής τους και της καθημερινότητάς τους, αλλά και γιατί είναι ένα νομικό διεθνές εργαλείο για τη διεκδίκηση αυτών των δικαιωμάτων.¹²

¹² Ηνωμένα Έθνη (1979).

1995 – «Διεθνής Διάσκεψη του ΟΗΕ για τις γυναίκες» – Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου

Στην 4η παγκόσμια διάσκεψη για το διεθνές έτος της γυναίκας που διοργανώθηκε από τον ΟΗΕ στην πόλη του Μεξικού, τον Σεπτέμβριο του 1995, εγκρίθηκαν η Διακήρυξη και η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, και ορίστηκε πρόγραμμα δράσης για τους εξής δώδεκα τομείς: τη φτώχεια, την εκπαίδευση και κατάρτιση, την υγεία, τη βία, τις ένοπλες συγκρούσεις, την οικονομία, την εξουσία και τη λήψη των αποφάσεων, τους θεσμικούς μηχανισμούς, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα μέσα ενημέρωσης, το περιβάλλον και τα κορίτσια.

Η Διακήρυξη και η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου υιοθετήθηκε από 189 χώρες μέλη του ΟΗΕ, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Αποτελεί βασικό διεθνές έγγραφο που αφορά την ισότητα των φύλων, τονίζοντας ότι η ισότητα μεταξύ των φύλων αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα και προϋπόθεση για την ισότητα, την ανάπτυξη και την ειρήνη.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη, το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών αποτελεί βασικό εμπόδιο για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, ενώ στην παράγραφο 118 αναγνωρίζεται ότι «Η βία κατά των γυναικών είναι η έκφραση της ιστορικά διαπιστωμένης ανισότητας στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών, που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών και στις διακρίσεις κατά των γυναικών, με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της ανάπτυξής τους». Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναθεωρεί σε ετήσια βάση την πρόοδο που σημειώνεται σε σχέση με την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν το 1995. Το 2000 υπήρξε η δέσμευση να επιταχυνθεί η εφαρμογή της τα επόμενα δέκα χρόνια.

2000 – «Απόφαση 1325 (S/RES/1325/2000)»

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, με την Απόφαση 1325 (S/RES/1325/2000) και θέμα τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια, αναγνώρισε ότι οι επιπτώσεις του πολέμου επηρεάζουν ποικιλοτρόπως τις γυναίκες και επαναβεβαίωσε την ανάγκη να ενισχυθεί ο ρόλος των γυναικών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την πρόληψη και την επίλυση των συγκρούσεων.

Το Ψήφισμα 1325, για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια εγκρίθηκε ομόφωνα από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στις 31 Οκτωβρίου 2000 και αναγνώρισε τον δυσανάλογο και πρωτόγνωρο αντίκτυπο των ένοπλων συγκρούσεων στις γυναίκες και στα κορίτσια. Ζητά να υιοθετηθεί μια προοπτική για το φύλο ώστε να εξεταστούν οι ειδικές ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων, του επαναπατρισμού και της επανεγκατάστασης, της αποκατάστασης, της επανένταξης και της ανασυγκρότησης μετά τη σύγκρουση.

Το Ψήφισμα 1325 είναι το πρώτο επίσημο και νόμιμο έγγραφο του Συμβουλίου Ασφαλείας που απαίτησε από τα συμβαλλόμενα μέρη σε μια σύγκρουση να αποτρέψουν παραβιάσεις των δικαιωμάτων των γυναικών, να υποστηρίξουν τη συμμετοχή των γυναικών στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις και στην ανασυγκρότηση μετά τη σύγκρουση, και να προστατεύσουν τις γυναίκες και τα κορίτσια από τη σεξουαλική βία κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Είναι, επίσης, το πρώτο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που αναφέρει ρητά τον αντίκτυπο των συγκρούσεων στις γυναίκες. Το ψήφισμα έχει μετατραπεί σε οργανωτικό πλαίσιο για το θεματολόγιο της πολιτικής «Γυναίκες, Ειρήνη και Ασφάλεια», το οποίο επικεντρώνεται στην προώθηση των συνιστωσών του Ψηφίσματος 1325.

2000 (12-15 Δεκεμβρίου), Παλέρμο – «Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών»

Συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος μαζί με το πρωτόκολλο «Ενάντια στη λαθρεμπορία των μεταναστών, μέσω γης, αέρα και θάλασσας για την πρόληψη, την καταστολή και την τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδιαίτέρως γυναικών και παιδιών». Επεκτείνεται με το «Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών» (εφεξής: Πρωτόκολλο του Παλέρμου), το οποίο ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο του 2000 και τέθηκε σε ισχύ το 2003.¹³

4.2. Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Τα κράτη μέλη ενσωματώνουν στα νομοθετικά τους εργαλεία διατάξεις για την αντιμετώπιση και πρόληψη του φαινομένου της έμφυλης βίας, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Η βία κατά των γυναικών και η ενδοοικογενειακή βία είναι διάχυτες σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.¹⁴ Ειδικά, εν μέσω της τρέχουσας παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση κάθε μορφής βίας κατά των γυναικών και συγκεκριμένα των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.¹⁵ Ακόμη, το Συμβούλιο της Ευρώπης χαρακτήρισε ως «Σκιώδη Πανδημία» την περαιτέρω έκθεση των γυναικών σε κάθε μορφής κακοποίηση στη συγκεκριμένη φάση της ιστορίας. Τέθηκαν μέτρα από τα κράτη μέλη, όπως οι γραμμές υποστήριξης, τα κέντρα φιλοξενίας κ.ά. Επίσης, υπάρχουν ήδη νομοθετικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμβάλλουν στην επίτευξη αυτού του στόχου.

2017 – «Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και την Ενδοοικογενειακή Βία» – Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης

Υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2011, τέθηκε σε ισχύ το 2014 και υπογράφηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2017. Είναι το πρώτο διεθνές νομικά δεσμευτικό κείμενο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Τα κράτη που την επικυρώνουν πρέπει να ακολουθούν αναλυτικά, δεσμευτικά κριτήρια για την πρόληψη της έμφυλης βίας, την προστασία των θυμάτων και την τιμωρία των αυτουργών. Τομή αποτελεί το άρθρο 44 της Σύμβασης, το οποίο προβλέπει διεθνώς την επέκταση της ποινικής δικαιοδοσίας των κρατών μελών αλλά και την ίδρυση του μηχανισμού παρακολούθησης, εντός του οποίου εντάσσεται και η GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence – Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τη Δράση κατά της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας). Η GREVIO αποτελεί ένα ανεξάρτητο όργανο τεχνοκρατών, ανδρών και γυναικών, που αξιολογεί τις ενέργειες των κρατών αναφορικά με την επίτευξη των σκοπών της Σύμβασης. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να εφαρμόσουν τα σχετικά μέτρα και σε περιπτώσεις που θύματα της βίας δεν είναι γυναίκες ή κορίτσια αλλά και άνδρες ή αγόρια.

Στο άρθρο 3 της Σύμβασης, επεκτείνεται ο ορισμός του φύλου και αναφέρεται ότι «ως "φύλο" νοούνται οι κοινωνικά δημιουργημένοι ρόλοι, συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες που μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί κατάλληλα για τους άνδρες και τις γυναίκες».

¹³ Βλ., <[http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ ProtocolTraffickingIn Persons.aspx](http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx)>.

¹⁴ European Commission (2020).

¹⁵ European Parliamentary Research (2020).

Ως προς τη θεματική της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, το έτος 2020 αποτέλεσε το έτος έναρξης της εφαρμογής του Ν. 4531/2018, με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ενώ ακολούθησε η αξιολόγηση της χώρας για την ορθή εφαρμογή της Σύμβασης από την εντεταλμένη Ανεξάρτητη Αρχή Εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης (GREVIO), τον Σεπτέμβριο του 2021. Η αξιολόγηση επαναλαμβάνεται σε τακτικά χρονικά διαστήματα.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί γίνεται σαφές ότι η βία κατά των γυναικών δεν είναι πια ιδιωτική υπόθεση. Τα κράτη δεσμεύονται να επικυρώνουν τη συνθήκη με νόμο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.

Οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Με τις συστάσεις Rec/79/17 για την προστασία των παιδιών, Rec/85/4 για τη βία στην οικογένεια και Rec/2002/5 σχετικά με την προστασία των γυναικών από τη βία, το Συμβούλιο της Ευρώπης καλεί τα κράτη μέλη να παρουσιάσουν ενέργειες και να καταρτίσουν εθνικά σχέδια δράσης για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των γυναικών.

2012/29/EU – «Οδηγία για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012»

Είναι σημαντική καθώς δίνει, αφενός, μεγάλη σημασία στις ευάλωτες ομάδες –όπως είναι οι γυναίκες–, αφετέρου, αποτελεί ένα σημαντικό νομοθετικό εργαλείο γιατί διασφαλίζει το δικαίωμα πρόσβασης των θυμάτων σε υπηρεσίες στήριξης και σε νομική προστασία.

4.3. Εθνικό πλαίσιο

Παρακάτω αναφέρονται τα κυριότερα νομοθετήματα που σκοπό έχουν να διαφυλάξουν τα δικαιώματα των ενηλίκων και ανηλίκων ατόμων που υφίστανται διάφορες μορφές έμφυλης βίας.

1975 – Σύνταγμα της Ελλάδας. Αναγνωρίζεται η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών σύμφωνα με το άρθρο 4.2 «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις».

1986 – Νόμος 1609 (ΦΕΚ 86/Α΄/3-7-1986). «Τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης και προστασία της υγείας της γυναίκας και άλλες διατάξεις». Αφορά τη νομιμοποίηση των αμβλώσεων. Ειδικότερα, επιτρέπεται η τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης όταν η εγκυμοσύνη είναι αποτέλεσμα βιασμού, αποπλάνησης ανήλικης, αιμομιξίας ή κατάχρησης γυναίκας ανίκανης να αντισταθεί και εφόσον δεν έχουν συμπληρωθεί δεκαεννέα εβδομάδες εγκυμοσύνης (άρθρο 2, παράγραφος δ).¹⁶

2002 – Νόμος 3064 (ΦΕΚ 248/Α΄/15-10-2002). «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών».¹⁷

2010 – Νόμος 3875 (ΦΕΚ 158/Α΄/20-9-2010). «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις».¹⁸

¹⁶ Βλ., < <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-1609-1989.html>>.

¹⁷ Βλ., < <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3064-2002.html>>.

¹⁸ Βλ., < <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3875-2010.html>>.

2013 – Νόμος 4198 (ΦΕΚ 215/Α΄/11-10-2013. «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής».¹⁹

Μηχανισμός εποπτείας

Σημειώνεται ότι η εμπορία ανθρώπων απαγορεύεται ρητά από το άρθρο 5 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000). Η «Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων» (1.2.2008) εγκαθίδρυσε έναν ανεξάρτητο μηχανισμό εποπτείας για την αξιολόγηση της εφαρμογής των διατάξεών της.

Αυτός ο μηχανισμός εποπτείας, ο οποίος θεωρείται ως μία από τις βασικές δυναμικές της, αποτελείται από δύο πυλώνες δράσης:

- GRETA «Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων», που είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση της εφαρμογής της Σύμβασης από τις χώρες που την έχουν επικυρώσει.
- Επιτροπή των Συμβαλλομένων Μερών.

2006 – Νόμος 3500 (ΦΕΚ 232/Α΄/24-10-2006). «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις».²⁰

Ο νόμος για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και εφαρμογής της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης Ανδρών και Γυναικών αποτελεί το βασικό εθνικό εργαλείο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, καθώς ορίζει την αυτεπάγγελτη δίωξη των αξιόποινων πράξεων και, σχετικά με τη διάπραξη αξιόποινης πράξης που αναφέρεται στον εν λόγω νόμο, θεωρεί επαρκή και μόνο την απλή αναφορά, καταγγελία ή είδηση από την παθούσα ή τον παθόντα ή και από οποιοδήποτε τρίτο πρόσωπο.

Στον συγκεκριμένο νόμο προβλέφθηκαν για πρώτη φορά καινοτόμες ρυθμίσεις, όπως η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, και θεσπίστηκαν ειδικότερες διατάξεις, όπως η ενημέρωση για παροχή υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης και η υποχρέωση τήρησης εκεμύθειας.

2010 – Νόμος 3896 (ΦΕΚ 207/Α΄/8-12-2010). «Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης – Εναρμόνιση της κείμενης νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006 και άλλες συναφείς διατάξεις».²¹

Με τον νόμο αυτό ορίζεται ότι σεξουαλική παρενόχληση είναι «Όταν εκδηλώνεται οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος».

Εκτός από τις αστικές και διοικητικές περιλαμβάνει και ποινικές κυρώσεις – εγκλεισμός και φυλάκιση από έξι (6) μήνες έως τρία (3) χρόνια και χρηματική ποινή τουλάχιστον χίλια (1.000) ευρώ. Ορίζεται δε ως αρμόδιος φορέας για διακρίσεις λόγω φύλου ο Συνήγορος του Πολίτη.

¹⁹ Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaiomata/n-4198-2013.html>>.

²⁰ Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/n-3500-2006.html>>.

²¹ Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/n-3896-2010.html>>.

Νομικό πλαίσιο που σχετίζεται με την κακοποίηση-εκμετάλλευση ανηλίκων

Ανήλικο θεωρείται το άτομο που διανύει την παιδική ή την εφηβική ηλικία και το οποίο, ανάλογα με την ισχύουσα νομοθεσία, δεν έχει φθάσει ακόμη σε συγκεκριμένη ηλικία ώστε να θεωρείται ενήλικο, ευρισκόμενο σε στάδιο όπου η σωματική και πνευματική ανάπτυξη του δεν έχει ολοκληρωθεί. Στη χώρα μας η παιδική ηλικία τελεί, κατ' αρχάς, υπό την προστασία του Συντάγματος ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 121 του Ποινικού Κώδικα, με τον όρο *ανήλικοι* και *ανήλικες* νοούνται τα άτομα τα οποία, κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης, έχουν ηλικία μεταξύ όγδοου (8ου) και δέκατου όγδοου (18ου) έτους της ηλικίας τους συμπληρωμένου.

2014 – Νόμος 4267 (ΦΕΚ 137/Α΄/12-6-2014). «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας».²²

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου. Ενδεικτικά αναφέρονται τα άρθρα 1, 2, 3, 12, 13.

2021 – Νόμος 4837 (ΦΕΚ 178/Α΄/1-10-2021). «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων».²³

Σημαντικά άρθρα:

Άρθρο 3β: «"Κακοποίηση ανηλίκου": όλες οι μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής κακοποίησης, παραμέλησης, αμελούς θεραπευτικής αντιμετώπισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς».

Άρθρο 3δ: «"Φορείς Παιδικής Προστασίας": οι φορείς κοινωνικής πρόνοιας δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, οι οποίοι παρέχουν οργανωμένες υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας για την προστασία του ανηλίκου, συμπεριλαμβανομένου του ανηλίκου με αναπηρία [...]».

Άρθρο 4: «"Υποχρέωση αναφοράς περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων"».

1. Οι Φορείς Παιδικής Προστασίας υποχρεούνται να μεριμνούν για την έγκαιρη αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης των ανηλίκων που τελούν υπό την προστασία τους, τα οποία είτε καταγγέλλονται είτε υποπίπτουν στην αντίληψη των απασχολούμενων σε αυτούς. [...]

2. Ειδικότερα, οι Φορείς Παιδικής Προστασίας, διά του Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων του άρθρου 5, υποχρεούνται να γνωστοποιούν χωρίς χρονοτριβή στις αρμόδιες αρχές».

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας επιτάσσει ότι όλοι οι δημόσιοι λειτουργοί/επαγγελματίες, γυναίκες και άνδρες, που εργάζονται με ανήλικα άτομα (μόνιμοι και μόνιμες και συμβασιούχοι και συμβασιούχες) υποχρεούνται να αναφέρουν πιθανά εγκλήματα, που τελούνται εις βάρος ανηλίκων και για τα οποία ενημερώνονται κατά τη διάρκεια των καθηκόντων τους, στον Εισαγγελέα, άνδρα ή γυναίκα (άρθρο 27, παράγραφος 2).

22 Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/n-4267-2014.html>>.

23 Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/nomos-4837-2021-phek-178a-1-10-2021.html>>.

2018 – Νόμος 4531 (ΦΕΚ 62/Α΄/5-4-2018). «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης [Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης] για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας».²⁴

Χαρακτηριστικό της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης είναι η έμφαση που αποδίδει στην πρόληψη. Ήδη η εφαρμογή της Σύμβασης έχει συμβάλει στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σχετικά με τη βία που βασίζεται στο φύλο. Έχει οδηγήσει σε αλλαγές στη νομοθεσία και προσφέρει πρακτικά εργαλεία για τη διασφάλιση της προστασίας των κοριτσιών και των γυναικών. Επίσης, έχει οδηγήσει σε περισσότερες καταρτισμένες ομάδες επαγγελματιών, ανδρών και γυναικών, όπως νομικοί, άνδρες και γυναίκες, σώματα ασφαλείας, επαγγελματίες υγείας, άνδρες και γυναίκες κ.ά.

Ο Νόμος 4531 είναι πολύ σημαντικός γιατί στο άρθρο 2 τροποποιεί τον Νόμο 3500/2006 ως:

- Στην περίπτωση α΄ της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του Ν. 3500/2006, μετά τη λέξη «συζύγους» προστίθεται η φράση «ή πρόσωπα που συνδέονται με σύμφωνο συμβίωσης».
- Η περίπτωση γ΄ της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του Ν. 3500/2006 αντικαθίσταται ως εξής: «οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στους μόνιμους συντρόφους και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, στους τέως συζύγους, στα μέρη συμφώνου συμβίωσης που έχει λυθεί, καθώς και στους τέως μόνιμους συντρόφους».

Στον Νόμο 4531 με τα άρθρα 61 και 62 προστατεύονται τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας που ζουν στην Ελλάδα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα από το μέτρο της διοικητικής απέλασης (αρχή μη επαναπροώθησης). Η ίδια προστασία αναφέρεται και στα άρθρα 36, 37, 38, 39.

Με την κύρωση της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης, γίνεται νόμος του κράτους η πρώτη διεθνής συνθήκη που ορίζει και κατονομάζει την έμφυλη βία, ήτοι τη βία με βάση το φύλο. Δίνεται έτσι το εναρκτήριο λάκτισμα για την ποινικοποίηση όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

2021 – Νόμος 4808 (ΦΕΚ 101/Α΄/19-6-2021). «Για την Προστασία της εργασίας – Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής "Επιθεώρηση Εργασίας" – Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον χώρο της εργασίας». Σε αυτόν τον νόμο για πρώτη φορά αναφέρεται στην ελληνική νομοθεσία η έννοια της ηθικής παρενόχλησης (mobbing) και διευρύνεται το πεδίο των προστατευόμενων ατόμων περιλαμβάνοντας και αιτούσες και αιτούντες εργασία και εθελόντριες και εθελοντές.²⁵

2022 – Νόμος 4939 (ΦΕΚ 111/Α΄/10-6-2022). «Θύματα βασανιστηρίων και βίας». Άρθρο 1: «Τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας, πιστοποιούνται με ιατρική γνωμάτευση από δημόσιο νοσοκομείο, στρατιωτικό νοσοκομείο ή κατάλληλα εκπαιδευμένους ιατρούς δημόσιων φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας, συμπεριλαμβανομένων των ιατροδικαστών, και λαμβάνουν την αναγκαία περίθαλψη για τη βλάβη που προκλήθηκε, ιδίως πρόσβαση σε κατάλληλη ιατρική και ψυχολογική θεραπεία ή περίθαλψη». Σημαντικό είναι και το άρθρο 77 με τίτλο «Ιατρική εξέταση».

²⁴ Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/nomos-4531-2018-phek-62a-5-4-2018.html>>.

²⁵ Βλ., <<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/nomos-4808-2021-phek-101a-19-6-2021.html>>.

4.4. Εθνικές πολιτικές

Η Ελλάδα εφαρμόζει τις παρακάτω πολιτικές:

Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ισότητας των Φύλων (2021-2025) της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΔΟΠΙΦ) με στόχο τη διαμόρφωση συνολικών πολιτικών ενσωμάτωσης του φύλου σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Άξονες προτεραιότητας

- Πρόληψη και καταπολέμηση έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας (αφορά μέτρα προστασίας των γυναικών από κάθε μορφή βίας, επιμόρφωση και κατάρτιση στελεχών, ανδρών και γυναικών, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων μερών).
- Ισότιμη συμμετοχή γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων, σε ηγετικούς ρόλους.
- Ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας.
- Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε τομεακές πολιτικές.

Τέσσερις στόχοι

- Εφαρμογή των προβλέψεων της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης (N. 4531/2018).
- Καταπολέμηση της βίας στην εργασία.
- Ενίσχυση και αναβάθμιση του Δικτύου Δομών για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.
- Καταπολέμηση άλλων μορφών βίας.

Σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά τους πολυετείς αγώνες, λόγω πολιτικο-πολιτισμικο-κοινωνικών διαφορών, εξακολουθεί να υπάρχει ανισότητα σε πολλά επίπεδα, όπως η βία κατά των γυναικών, οι εργασιακές ευκαιρίες και η εκπαίδευση, επιτάσσοντας μία ολιστική στρατηγική εξάλειψής της.

Η Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων 2020-2025 της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποσκοπεί στη δημιουργία μιας κοινότητας ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων στην ατομική ανέλιξη ανεξαρτήτως φύλου. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, με τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου, επιχειρεί να κινηθεί προς την εξάλειψη των διακρίσεων, κυρίως απαλείφοντας σεξιστικές διακρίσεις και στερεότυπα, προκειμένου να επιτευχθεί πρόοδος στην επίτευξη της ισότητας.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ, ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

5. ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ – ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΝ ΥΠΕΡ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ ΕΔΑΦΟΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ

Κ. Μπουλέκος

Στις περιπτώσεις ατόμων που υφίστανται έμφυλη βία είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η αναγκαιότητα της εύκολης πρόσβασής τους στο ιατρονοσηλευτικό προσωπικό. Αυτού του είδους η πρόσβαση εξασφαλίζεται όταν η συμπεριφορά του προσωπικού διέπεται από προθυμία, ευγένεια και ενσυναίσθηση.

Αυτού του είδους η επικοινωνία όχι μόνο διευκολύνει και ενισχύει τη σχέση επαγγελματιών υγείας, ανδρών και γυναικών, και εξυπηρετούμενης και εξυπηρετούμενου, επιτρέποντας έναν ανοιχτό διάλογο μεταξύ των δύο μερών, αλλά συμβάλλει σημαντικά και στην ενημέρωση του πληθυσμού σε επίπεδο πρόληψης.

Σημαντική παράμετρος της ιατρικής εξέτασης είναι η ενημέρωση του ασθενούς-θύματος, άνδρα ή γυναίκας, για κάθε είδους εξέταση που θα ακολουθήσει καθώς και η διαβεβαίωση ότι βρίσκεται σε ένα φιλικό, υποστηρικτικό περιβάλλον που διέπεται από τις αρχές της ασφάλειας, της εμπιστευτικότητας και της εχεμύθειας.

Φράσεις όπως «εδώ είσαι ασφαλής», «είμαστε εδώ για σένα», «ό,τι μας πεις θα μείνει μεταξύ μας», «δεν θα κάνουμε τίποτα χωρίς την έγκρισή σου» μπορούν να καθησυχάσουν το θύμα, την επιζώσα ή τον επιζώντα και να ενδυναμώσουν τη σχέση του/της με το προσωπικό υγείας.

Ο ιατρός, άνδρας ή γυναίκα, οφείλει να μπορεί να αντιληφθεί την πιθανότητα έμφυλης βίας, ακόμα κι αν δεν υπάρχει κλινική σημειολογία, και να συμβουλευτεί κατάλληλα το άτομο που έχει υποστεί έμφυλη βία, ώστε εκείνο με τη σειρά του να αξιολογήσει τα σημεία, να αναγνωρίσει το γεγονός και να αναζητήσει την ανάλογη βοήθεια.

5.1. Αναγνώριση

Κλινικά, και εφόσον πλέον υπάρχει συμβάν, είναι αναγκαίο να επισημάνουμε συγκεκριμένα στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν στην αναγνώριση της έμφυλης βίας. Τέτοια στοιχεία είναι:

α. Η στάση του σώματος

Το άτομο που έχει υποστεί έμφυλη βία, όταν προσέρχεται, βρίσκεται συνήθως σε αμυντική στάση. Το σώμα του είναι κλειστό, «κλειδωμένο», τα γόνατα ενωμένα, ο βραχίονας εφάπτεται του κορμού και το βλέμμα του είτε βρίσκεται σε συνεχή κίνηση, χωρίς να εστιάζει κάπου, είτε είναι «παγωμένο».

β. Συμπτώματα-σημεία όπως:

- ταχυκαρδία
- δύσπνοια
- ταχύπνοια
- οιδήματα ως αποτέλεσμα κάκωσης
- εκχυμώσεις
- εκχυμώσεις με διαφορετικά χρώματα (δεικνύουν πολλαπλά επεισόδια βίας σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα)
- μαλλιά με διαφορετικό μήκος τα οποία δεν παραπέμπουν σε κάποιο είδος κόμμωσης
- κοιλιακό άλγος
- δυσουρία με συνοδό αιματουρία (συμπτώματα που μπορεί να εμφανιστούν σε περίπτωση κάκωσης νεφρού, σπληνός, ήπατος), και
- κολπική αιμόρροια.

Ο βαθμός υποψίας για σωματική κακοποίηση εξαρτάται άμεσα από τη μορφή των τραυμάτων, καθώς επίσης και από την εντόπισή τους.

γ. Τραύματα και εκχυμώσεις σε περιοχές όπως:

- μηροβουβωνικά
- περιπρωκτικά
- καρποί
- περιγεννητική περιοχή
- έσω επιφάνεια γονάτων, και
- λαιμός, πρόσωπο, μάτια, αυτιά.

Τα παραπάνω συμπτώματα-στοιχεία πρέπει πάντα να αναζητούνται και να γίνεται η ανάλογη εκτίμηση.

Παράλληλα, γίνεται συνεκτίμηση και των υπόλοιπων στοιχείων που παρουσιάζει ένας ασθενής, άνδρας ή γυναίκα, τόσο από το ιατρικό όσο και από το κοινωνικό ιστορικό, έτσι ώστε να υπάρξει σωστή κλινική κρίση που θα στοιχειοθετήσει τη βαρύτητα της υποψίας.

Άλλο σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και να αξιολογηθεί κατάλληλα είναι το περιβάλλον του εξυπηρετούμενου και της εξυπηρετούμενης. Για παράδειγμα, άτομα με αναπηρίες, με συγκεκριμένες ανάγκες και συμπεριφορές δεν είναι σπάνιο να φέρουν εκχυμώσεις σε συγκεκριμένα σημεία του σώματός τους, όπως και οι φροντιστές, άνδρες και γυναίκες, ανθρώπων με άνοια, οι οποίοι και οι οποίες δεν είναι σε θέση να περιορίσουν ή και να ελέγξουν τις αντιδράσεις και τις κινήσεις τους. Τέτοια συμπτώματα-σημεία θα πρέπει να αξιολογούνται διαφορετικά σε σχέση με τα σημάδια έμφυλης βίας.

5.2. Ανήλικοι και ανήλικες

Σε περίπτωση υποψίας έμφυλης βίας κατά ανήλικων αγοριών και κοριτσιών ακολουθείται ο ίδιος τρόπος παρατήρησης, επισκόπησης και κλινικής εξέτασης όπως και στους ενήλικες άνδρες και γυναίκες. Σε σχέση με τους ανήλικους και τις ανήλικες θα πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη μια σημαντική μεταβλητή, η οποία μπορεί να επηρεάσει κατά πολύ τόσο τη διαδικασία όσο και το

αποτελέσμά της. Αυτή είναι η παρουσία ενήλικα, άνδρα ή γυναίκας (π.χ. φροντιστή, γονέα, συγγενή, ή άλλου συνοδού προσώπου), που μπορεί να καθοδηγήσει τη συμπεριφορά των ανήλικων αγοριών και κοριτσιών, με αποτέλεσμα τη δυσκολία εξαγωγής ικανών στοιχείων για τη στοιχειοθέτηση τυχόν ύπαρξης βίας.

Βλάβες αντίστοιχες με του ενήλικα, άνδρα ή γυναίκας, μπορούν να εντοπιστούν και στα παιδιά.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί σε βλάβες που προκαλούνται κυρίως από τυχαία χτυπήματα των παιδιών, βλάβες όπως εγκαύματα, εκδορές, εκχυμώσεις και τραυματισμοί που συμβαίνουν συχνά στο παιχνίδι και είτε μπορούν να υπερεκτιμηθούν είτε να υποτιμηθούν.

Όπως και στους ενήλικες, άνδρες και γυναίκες, η εκτίμηση στην περίπτωση των ανήλικων αγοριών και κοριτσιών, θα πρέπει να γίνεται εξίσου άμεσα, ώστε να ακολουθεί ιατροδικαστική έρευνα μέσα σε διάστημα εβδομήντα δύο (72) ωρών.

Ο ιατρός, άνδρας ή γυναίκα, διεξάγει σωματική εξέταση και λαμβάνει ολοκληρωμένο ιστορικό τόσο του παιδιού όσο και της οικογένειας.

Όταν το ίδιο το ανήλικο αγόρι ή κορίτσι αναφέρει κακοποίηση, το πλαίσιο διαχείρισης είναι διαφορετικό. Σε αυτή την περίπτωση ενημερώνεται η αρμόδια εισαγγελική αρχή και η συμμετοχή του ιατρού, άνδρα ή γυναίκας, αφορά μόνο την περιποίηση πιθανών τραυμάτων, ενώ η ιατρική διάγνωση της κακοποίησης γίνεται από τον αρμόδιο ιατροδικαστή, άνδρα ή γυναίκα.

Είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε πάντα κατά την επαφή μας, τόσο με τα ανήλικα αγόρια και κορίτσια όσο και με τους ενήλικες άνδρες και γυναίκες, προβλήματα συμπεριφοράς όπως:

- διαταραχές συναισθήματος
- εκρήξεις θυμού
- αντιδραστική συμπεριφορά
- υπερκινητικότητα, και
- νωχελικότητα.

Οι ενδείξεις αυτές υποδηλώνουν σαφώς την παρουσία κάποιου προβλήματος και είναι απαραίτητη η συνεργασία με το ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο.

5.3. Συνεργασίες

Γενικά, σε όλη τη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας ο ρόλος της ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας του πεδίου είναι θεμελιώδης, αφού καλείται να συντονίσει και να συνεργαστεί με τις επιμέρους κοινωνικές, ιατρικές, δικαστικές και άλλες υπηρεσίες που εμπλέκονται στη διαχείριση ενός περιστατικού έμφυλης βίας και θα οδηγήσουν στην προστασία και στήριξη του κακοποιημένου ατόμου.

Δεν είναι σπάνιο το θύμα κατά την προσέλευσή του στο ιατρείο προς εξέταση να συνοδεύεται είτε από ψυχολόγο, άνδρα ή γυναίκα, είτε από κοινωνικό λειτουργό, άνδρα ή γυναίκα, του πεδίου, ύστερα από μαρτυρία για επεισόδιο έμφυλης βίας κατά τη διάρκεια συνεδρίας που είχε μαζί του/της. Στην περίπτωση αυτή, χρειάζεται μόνο αντιμετώπιση τραυμάτων σε επίπεδο πρωτοβάθμιας περίθαλψης, καθώς έχει ήδη προηγηθεί μαρτυρία και το κλιμάκιο θα έχει κινήσει, ως οφείλει, τις απαραίτητες διαδικασίες.

Ιδιαίτερη, επίσης, προσοχή θα πρέπει να δοθεί, τόσο από το ψυχοκοινωνικό όσο και από το ιατρονοσηλευτικό κλιμάκιο, στην αναγνώριση χειριστικών συμπεριφορών των καταγγελλόντων και

καταγγελλουσών, τις οποίες χρησιμοποιούν προς όφελός τους ώστε να τραβήξουν την προσοχή τόσο του κλιμακίου όσο και των ανθρώπων μέσα στον οικογενειακό και φιλικό τους κύκλο, εξάγοντας ευεργετήματα από τη θέση αυτή.

Εφόσον έχουν ακολουθηθεί όλες οι περιγραφείσες διαδικασίες, ανάλογα με την περίπτωση, η εξυπηρετούμενη ή ο εξυπηρετούμενος συνοδεύεται στην αντίστοιχη υπηρεσία για τη νομική καταγραφή, καθώς και την ιατροδικαστική, η οποία είτε θα επιβεβαιώσει είτε θα αποκλείσει οποιαδήποτε υποψία.

6. ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΕΝΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΕΝΝΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΙΕΥΤΗ²⁶

Ι. Πάπαρη

Σύμφωνα με τα βιβλιογραφικά δεδομένα, το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών προσφύγων και μεταναστριών που υπέστησαν βία στη χώρα καταγωγής τους συνεχίζουν να υφίστανται ψυχολογική, σωματική ή σεξουαλική βία και στη χώρα υποδοχής. Η βία κατά των γυναικών πολλές φορές αποκαλύπτεται κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης.

Οι μαίες δύνανται να εντοπίζουν έγκαιρα τα σημάδια κακοποίησης και να παρεμβαίνουν άμεσα για τη διατήρηση τόσο της υγείας των γυναικών όσο και του εμβρύου.

Η μαία, λόγω της φύσης του επαγγέλματος, του ενεργού της ρόλου στην προγεννητική φροντίδα και της σχέσης εμπιστοσύνης που αναπτύσσει με την εξυπηρετούμενη, είναι σε θέση:²⁷

- να εντοπίζει τα σημάδια κακοποίησης και να υποστηρίξει τη γυναίκα,
- να βοηθήσει τις γυναίκες πρόσφυγες ώστε να αποκαλύψουν την κακοποίησή τους, να παρέχει υποστήριξη και να πραγματοποιήσει παραπομπή σε αρμόδιους φορείς, και
- να ενθαρρύνει τις γυναίκες πρόσφυγες να παρακολουθούν προγράμματα ενημέρωσης κατά της βίας που διεξάγονται στα ΚΦΠΜ και στα ΚΥΤ.

6.1. Εντοπισμός βίας – κακοποίησης

Η μαία έρχεται καθημερινά σε επαφή με τις γυναίκες πρόσφυγες και τις μετανάστριες στη διάρκεια της εγκυμοσύνης, στον τοκετό και στη λοχεία. Κατά τη λήψη του καθιερωμένου ιστορικού η μαία χρειάζεται να ελέγχει και για σημεία κακοποίησης, τα οποία μπορεί να υποδεικνύουν δυσμενή εξέλιξη της εγκυμοσύνης λόγω της βίας που υπέστη η γυναίκα.

Προσέχουμε για σημάδια βίας και κατά την αναπαραγωγική ηλικία μιας γυναίκας και πριν και κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης αλλά και μετέπειτα στη λοχεία.

Τα πλέον συνήθη σημάδια βίας που μπορούν να παρατηρηθούν κατά την προγεννητική και

²⁶ Το παρόν πρωτόκολλο αναγνωρίζει ότι τόσο οι μαίες όσο και οι μαιευτές έχουν τον ίδιο ισότιμο ρόλο και τις δυνατότητες στον εντοπισμό, διαχείριση και πρόληψη της έμφυλης βίας. Στην περίπτωση γυναικών προσφύγων και μεταναστριών που διαμένουν στα ΚΥΤ και ΚΦΠΜ, η θέση της μαίας και του μαιευτή, κατά συντριπτική πλειονότητα, καταλαμβάνεται από γυναίκες εξαιτίας της πολιτισμικής προσαρμογής της σύνθεσης του κλιμακίου στις ανάγκες των γυναικών προσφύγων και μεταναστριών. Για τον λόγο αυτό και το παρόν κείμενο αναφέρεται στις μαίες χωρίς όμως να αποκλείει τους μαιευτές.

²⁷ International Confederation of Midwives (2008).

περιγεννητική περίοδο είναι τα εξής:²⁸

- καθυστερημένη επίσκεψη στο ιατρείο για τον προβλεπόμενο προγεννητικό έλεγχο/ραντεβού
- ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη
- αναφορά συνεχόμενων ατυχημάτων
- συνεχόμενες αποβολές
- γυναικολογικά προβλήματα, κυρίως Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ)
- πρόωρος τοκετός
- εμβρυϊκός τραυματισμός
- επίμονοι πονοκέφαλοι
- χρόνιος πυελικός πόνος
- σωματικά τραύματα (μώλωπες, ουλές από μαχαιρώματα ή άλλα αντικείμενα)
- φόβος, άγχος
- κατάθλιψη
- κατάχρηση ουσιών (ναρκωτικά, αλκοόλ)
- ιστορικό βίας που έχει υποστεί
- χαμηλό βάρος γέννησης νεογνού
- δυσκολία στον θηλασμό
- έκθεση του βρέφους σε περιβάλλον κακοποίησης, και
- επιλόχειος κατάθλιψη.

6.2. Ανίχνευση και διαχείριση περιστατικών κακοποίησης κατά τον μαιευτικό/γυναικολογικό έλεγχο

Η εγκυμοσύνη και η γονεϊκότητα, ιδιαίτερα η πρόωρη, είναι μια ευκαιρία ώστε οι επιζώσες να έρθουν σε επαφή με τις υπηρεσίες υγείας. Στο σημείο αυτό, η μαιία χρειάζεται να λάβει υπόψη πως πολλές φορές η γυναίκα, είτε λόγω του οικογενειακού περιβάλλοντος είτε εξαιτίας του πολιτισμικού της υπόβαθρου, δεν έχει πραγματοποιήσει ποτέ γυναικολογικό ή/και προγεννητικό έλεγχο. Η μαιία, αξιοποιώντας την επίσκεψη της γυναίκας στο ιατρείο είτε για προγεννητικό έλεγχο είτε για γυναικολογικό έλεγχο, έχει την ευκαιρία να διατυπώσει κάποιες ερωτήσεις με σκοπό την ανίχνευση κακοποίησης.

Στην περίπτωση αυτή, οι παρακάτω ερωτήσεις εντάσσονται στη λήψη του ιστορικού:²⁹

- Αισθάνεστε ασφαλείς στο σπίτι σας;
- Υπάρχει βία από τον σύζυγο/σύντροφο μέσα στη σχέση σας;
- Σας έχει κλοτσήσει ή χτυπήσει ή τραυματίσει κάποιος κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης ή από τότε που μείνατε έγκυος;
- Έχει προσπαθήσει κάποιος να σας προσεγγίσει ερωτικά, χωρίς να το θέλετε η ίδια;
- Είναι ασφαλή τα παιδιά σας (εφόσον υπάρχουν) και υπάρχει μέρος όπου μπορεί να είναι ασφαλή;
- Πώς είναι η σχέση σας με τον σύζυγο/σύντροφο και την οικογένειά σας;
- Πώς είναι η σχέση σας με την οικογένεια του συζύγου/συντρόφου σας;
- Είστε χαρούμενη για το μωρό σας; Είναι χαρούμενος ο σύζυγος/σύντροφος;
- Ο σύζυγός/σύντροφός σας σας αφήνει να κάνετε ό,τι θέλετε όταν το θέλετε;

28 Stewart et al. (2012)· Martin et al. (2013).

29 Deshpande & Lewis-O'Connor (2013).

Η μαία / ο μαιευτής που ασχολείται με περιστατικά κακοποίησης χρειάζεται να γνωρίζει τη νομοθεσία που ισχύει στην Ελλάδα σχετικά με την έμφυλη βία.

6.2.1. Σωματική ή/και σεξουαλική κακοποίηση³⁰

Ρωτάμε τη γυναίκα εάν έχει υποστεί βία κατά το παρελθόν και της εξηγούμε με ήρεμο τρόπο ότι είναι μέρος του προγεννητικού/μεταγεννητικού ελέγχου να ρωτάμε και να ενημερώνουμε τη γυναίκα σχετικά με τη σωματική και σεξουαλική κακοποίηση.

Στην περίπτωση σωματικής κακοποίησης γίνεται εκτίμηση κινδύνου σωματικής βλάβης και άμεση παραπομπή στο νοσοκομείο για κλινική εξέταση από τον θεράποντα ιατρό, άνδρα ή γυναίκα.

Ελέγχουμε την τελευταία ημερομηνία εμμήνου ρύσεως ώστε να αποκλειστεί η πιθανότητα προϋπάρχουσας εγκυμοσύνης και, εάν κριθεί απαραίτητο, μπορεί να γίνει χορήγηση επείγουσας αντισύλληψης με σκοπό την πρόληψη ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης.

Στην περίπτωση σεξουαλικής κακοποίησης παραπέμπουμε για:

- χορήγηση αντιρετροϊκής αγωγής (PEP) εντός εβδομήντα δύο (72) ωρών από την πιθανή έκθεση της γυναίκας, με στόχο την πρόληψη μετάδοσης του HIV/AIDS από τη θετική μητέρα στο έμβρυο/νεογνό κατά τη διάρκεια της κύησης, του τοκετού και του θηλασμού,
- προληπτική θεραπεία (σύφιλη, χλαμύδια, γονόρροια), καθώς και άλλα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ),
- άμεσο εμβολιασμό για ηπατίτιδα Β, εάν η γυναίκα δεν έχει ήδη εμβολιαστεί, και
- περαιτέρω κλινική εξέταση από τον ιατρό, άνδρα ή γυναίκα.

Εάν η γυναίκα είναι έγκυος, ελέγχουμε ώστε να αποκλειστούν τυχόν επιπλοκές για τη μητέρα και το έμβρυο (καταγραφή ζωτικών σημείων, ακρόαση εμβρυικών παλμών) και παραπέμπουμε στις αρμόδιες υπηρεσίες υγείας για περαιτέρω μαιευτική φροντίδα εκτός δομής.

- Παραπέμπουμε για ψυχοκοινωνική εκτίμηση και συμβουλευτική στο ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο.
- Παρακολουθούμε την εξέλιξη του περιστατικού (follow up) σε συνεργασία με το υπόλοιπο κλιμάκιο.

6.2.2. Ενδοοικογενειακή βία/κακοποίηση³¹

- Επαναλαμβάνουμε τις ερωτήσεις που έγιναν κατά τη λήψη του ιστορικού τουλάχιστον μια φορά σε κάθε τρίμηνο της εγκυμοσύνης και μετά τον τοκετό, όπως και κατά τον γυναικολογικό έλεγχο.
- Είμαστε σε επαγρύπνηση για να εντοπίσουμε τα σημεία ψυχολογικής, σεξουαλικής ή σωματικής βίας (βλ. οδηγίες παραπάνω).
- Εάν χρειάζεται προσθέτουμε επιπρόσθετα ραντεβού, ώστε να δημιουργήσουμε κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας και να δοθεί χρόνος στη γυναίκα πρόσφυγα να αποκαλύψει την κακοποίησή της.
- Στην περίπτωση που η γυναίκα έχει και άλλα παιδιά, προσπαθούμε να την ενδυναμώσουμε και παραπέμπουμε για περαιτέρω ψυχοκοινωνική στήριξη.
- Δίνουμε πληροφορίες για το πού μπορεί να μας βρει, διευκολύνοντας την ασφάλειά της.

³⁰ World Health Organization (2017)- Chamberlain & Levenson (2013).

³¹ NICE – National Institute for Health and Care Excellence (2010).

- Σε περίπτωση που κρίνουμε ότι η γυναίκα βρίσκεται σε κίνδυνο, προβαίνουμε σε άμεσες ενέργειες, σε συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό, άνδρα ή γυναίκα, ώστε να απομακρυνθεί από τον θύτη, και από κοινού της προτείνουμε να ετοιμάσει μια τσάντα με ρούχα και είδη υγιεινής καθώς και με όλα τα απαραίτητα έγγραφα και πιστοποιητικά.
- Παραπέμπουμε για ψυχοκοινωνική εκτίμηση και συμβουλευτική στο ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο.
- Παρακολουθούμε την εξέλιξη του περιστατικού (follow up) σε συνεργασία με το υπόλοιπο κλιμάκιο.

6.2.3. Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων³²

Ρωτάμε εάν η γυναίκα έχει υποστεί ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων εξηγώντας ότι είναι μέρος της λήψης του ιστορικού.

Η χρήση όρων όπως *κοπή* και *παραδοσιακή* γυναικεία περιτομή είναι ακατάλληλη. Προτιμάμε να ρωτάμε τη γυναίκα ποιος είναι ο όρος που προτιμά και με ποιον είναι περισσότερο εξοικειωμένη. Χρησιμοποιούμε απλό λεξιλόγιο, το οποίο είναι εύληπτο και κατανοητό.

Αναμένουμε δυσκολίες κατά τη συζήτηση με τις γυναίκες που έχουν υποστεί ακρωτηριασμό και για αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στην ενημέρωση κατά την προγεννητική περίοδο και την προετοιμασία για τη γέννα, διότι σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί οι ίδιες να μη θυμούνται ότι έχουν υποστεί ακρωτηριασμό.

Χρειάζεται να είμαστε εξοικειωμένες στην παροχή φροντίδας και στη διαχείριση πιθανών επιπλοκών λόγω του ακρωτηριασμού.

Ο έλεγχος ακρωτηριασμού σε περίπτωση εγκυμοσύνης γίνεται από εξειδικευμένη μαία ή γυναικολόγο, άνδρα ή γυναίκα.

Ο τοκετός σε τέτοιες περιπτώσεις είναι δύσκολος, επομένως οφείλουμε να αντιμετωπίζεται με ευαισθησία (συνήθως δεν επιχειρείται διάνοξη στην περίπτωση του τοκετού, αλλά εφαρμόζεται καισαρική τομή).

Παραπέμπουμε στις αρμόδιες υπηρεσίες υγείας για περαιτέρω κλινική εξέταση και, εάν κριθεί απαραίτητο, για θεραπευτική αντιμετώπιση από εξειδικευμένο γυναικολόγο, άνδρα ή γυναίκα.

Παραπέμπουμε στο ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο για εξειδικευμένη στήριξη.

Παρακολουθούμε την εξέλιξη του περιστατικού (follow up) σε συνεργασία με το υπόλοιπο κλιμάκιο.

6.2.4. Καταναγκαστικός γάμος³³

Ο καταναγκαστικός γάμος είναι μια μορφή έμφυλης βίας. Για αυτόν τον λόγο θα πρέπει να τον αντιμετωπίζουμε ως τέτοια. Κατά τη λήψη του ιστορικού χρησιμοποιούμε επιπρόσθετα τις εξής ερωτήσεις:

- Τον τελευταίο χρόνο έχει προσπαθήσει ο σύζυγος/σύντροφος ή/και κάποιο μέλος της οικογένειάς σας να σας προσβάλλει, να σας μειώσει και να έχει τον έλεγχο στο τι μπορείτε και τι δεν μπορείτε να κάνετε;
- Θέλετε βοήθεια σε αυτό;

³² NHS England – National Health Service England (2018).

³³ HM Government (2014).

6.3. Πρόληψη

Μέτρα πρόληψης τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν είναι τα εξής:

- Ενημέρωση για το δικαίωμα των γυναικών στην αυτοδιάθεση του σώματός τους.
- Ανίχνευση των ενδείξεων της βίας κατά την πρώτη επίσκεψη της γυναίκας στο ιατρείο για μαιευτικό ή γυναικολογικό έλεγχο.
- Υλοποίηση δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για μεθόδους αντισύλληψης, ασφαλείς σεξουαλικές επαφές και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.
- Συμβουλευτική σχετικά με τη βία και τις συνέπειές της στην υγεία της μητέρας και του εμβρύου/νεογνού πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εγκυμοσύνη.
- Συνεργασία μαιών με άλλους φορείς και οργανώσεις που ασχολούνται με την καταπολέμηση της έμφυλης βίας αλλά και της βίας γενικά.
- Υλοποίηση δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για θέματα ισότητας των φύλων.

6.4. Βασικές οδηγίες

- Ελέγχουμε όλες τις γυναίκες που προσέρχονται στο ιατρείο για πιθανή κακοποίηση.
- Γίνεται λεπτομερής καταγραφή στοιχείων σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής κακοποίησης στο ιστορικό της γυναίκας.
- Ο προγεννητικός έλεγχος συνιστάται για όλες τις γυναίκες ανεξάρτητα από τους παράγοντες κινδύνου.
- Προσθέτουμε και άλλα ραντεβού για υποστήριξη και, στην περίπτωση που δεν προσέλθει η γυναίκα στο ραντεβού, την επισκεπτόμαστε στον χώρο διαμονής της.
- Ενημερώνουμε για διαθέσιμα τηλέφωνα επικοινωνίας υγειονομικής περίθαλψης σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης καθώς και για διαθέσιμες ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες.
- Αντιμετωπίζουμε κάθε περιστατικό βίας εξατομικευμένα και σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον της γυναίκας.
- Αποφεύγουμε κάθε ενέργεια εάν δεν έχουμε εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη της γυναίκας.
- Δίνουμε χρόνο στη γυναίκα να επεξεργαστεί οποιοσδήποτε νέες πληροφορίες. Κάτι που για εμάς φαίνεται αυτονόητο για τη γυναίκα πρόσφυγα ή τη μετανάστρια μπορεί να είναι πρωτάκουστο και εκτός πολιτισμικού πλαισίου.
- Προτιμάμε να συνεργαζόμαστε με γυναίκα διερμνέα. Σε περίπτωση που δεν είναι εφικτό, τουλάχιστον χρησιμοποιούμε κάποιο οπτικό εμπόδιο (π.χ. παραβάν) ώστε να αποφεύγεται η άμεση οπτική επαφή του άντρα διερμνέα με τη γυναικολογική εξέταση.

Για οποιαδήποτε αμφιβολία ή δυσκολία επικοινωνούμε με την υπεύθυνη ή τον υπεύθυνό μας.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Β. Θεοχαρίδου

7.1. Εντοπισμός των επιζωσών και επιζώντων από έμφυλη βία

Σύμφωνα με δεδομένα που βασίζονται στην έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,³⁴ το 1/3 των γυναικών και κοριτσιών στην Ευρώπη έχει υποστεί σωματική ή σεξουαλική βία, είτε εντός είτε εκτός συντροφικής σχέσης. Εάν αναλογιστούμε τις διαστάσεις, συνθήκες και δυναμικές που επικρατούν σε καταστάσεις εκτοπισμού τότε το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο έντονο.

Κυρίως οι γυναίκες και τα κορίτσια βρίσκονται αντιμέτωπες συνεχώς με απειλητικές και ριψοκίνδυνες καταστάσεις, οι οποίες προϋπάρχουν στις χώρες καταγωγής, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, στις μεταβατικές χώρες αλλά και κατά την άφιξή τους στα σημεία εισόδου. Οι καταστάσεις αυτές συνδέονται με διάφορους παράγοντες, όπως είναι οι εμπόλεμες συγκρούσεις, η φτώχεια και η ανέχεια, η έλλειψη ασφάλειας, η διαμονή σε επισφαλείς συνθήκες, η επίδειξη αναγκαστικής εμπιστοσύνης σε άγνωστα άτομα προκειμένου να διαφύγουν τον κίνδυνο, η διαμονή σε ενδιάμεσους σταθμούς, camps κτλ. Επιπλέον, η έλλειψη υποστηρικτικού δικτύου, όπως συγγενών, φίλων, αλλά και ο φόβος για το τι θα συμβεί αν εγκαταλείψουν το άτομο που τις κακοποιεί τις εγκλωβίζουν μέσα στη βίαιη σχέση.³⁵

Η αναγνώριση των επιζωσών και επιζώντων από έμφυλη βία είναι το στάδιο εκείνο κατά το οποίο μπορεί να μην παρουσιάζει ιδιαίτερες προκλήσεις για τους επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, που παρέχουν υπηρεσίες, μπορεί όμως να είναι ιδιαίτερα δύσκολο κυρίως όταν τα άτομα που έχουν υποστεί έμφυλη βία δεν βρίσκουν τον τρόπο να ζητήσουν υποστήριξη γιατί είτε είναι πολύ επώδυνο να επικοινωνήσουν ότι είναι αποδέκτριες και αποδέκτες βίαιων συμπεριφορών, είτε διατηρούν φόβο για τη δική τους ζωή ή τη ζωή των παιδιών τους, είτε δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν αυτό που τους συμβαίνει.

Η έμφυλη βία είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να εκδηλωθεί σε οποιοδήποτε κοινωνικό πλαίσιο στον δημόσιο ή ιδιωτικό βίο, εκεί όπου επικρατούν «εστίες εξουσίας». Το προσφυγικό πλαίσιο θεωρείται ιδιαίτερα επιβαρυντικό πλαίσιο λόγω κάποιων χαρακτηριστικών και εξωγενών παραγόντων.³⁶ Οι πληθυσμοί που διαβιούν σε δομές όπως ΚΦΠΜ και ΚΥΤ ίσως παρουσιάζουν περιορισμένη αυτοδιάθεση στο να λαμβάνουν αποφάσεις μόνοι τους και πιθανόν να εξαρτώνται περισσότερο από τρίτα πρόσωπα για την επιβίωσή τους. Επίσης, οι φωνές των προσφύγων και μεταναστών, ανδρών και γυναικών, είναι συχνά αποδυναμωμένες ως προς οτιδήποτε σχετίζεται με τη συμμετοχή τους στην κοινότητα. Ενδεικτικά, κάποιες από τις ομάδες που διαβιούν στο προσφυγικό πλαίσιο και θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτοι ή ευπαθείς πληθυσμοί είναι οι παρακάτω:

- ασυνόδευτα ανήλικα,
- γυναίκες μόνες, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών,
- άτομα με αναπηρία,

34 FRA (2014).

35 Αρτινοπούλου κ.ά. (2003).

36 RHRC Consortium – Reproductive Health Response in Conflict Consortium (2004).

- άτομα με ψυχικές παθήσεις,
- ηλικιωμένα άτομα,
- άτομα από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, και
- ανήλικα παιδιά.

7.2. Δείκτες που υποδεικνύουν έμφυλη βία

Στα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών (ΚΦΠΜ) και στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) διαβιούν κοινότητες ανθρώπων που προέρχονται από ποικίλα πολιτισμικά πλαίσια και με διαφοροποιήσεις σε ό,τι αφορά την ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα κ.ά. Για να εντοπίσουμε ως επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, περιστατικά που έχουν υποστεί έμφυλη βία είναι ιδιαίτερα σημαντικό να έχουμε υπόψη μας τους παρακάτω παράγοντες οι οποίοι μπορεί να παραπέμπουν σε πιθανή κακοποίηση:

- Εμφανή σημάδια στο σώμα, για παράδειγμα, μώλωπες, γδαρσίματα, κοκκινίλες που παραπέμπουν σε άσκηση φυσικής βίας.
- Κορίτσια και γυναίκες που είτε έχουν κάνει σε καταναγκαστικούς γάμους είτε υπάρχει πιθανότητα να εξαναγκαστούν σε κάτι τέτοιο.
- Ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη και πρόωμη μητρότητα.
- Περιπτώσεις εγκληματικών πράξεων για λόγους τιμής.
- Έκδηλη επιφυλακτικότητα να δεχθούν υπηρεσίες.
- Συστολή και εσωστρέφεια με συνοδεία άγχους κατά την επαφή με τον κοινωνικό λειτουργό, άνδρα ή γυναίκα, και αποπροσανατολισμένη ροή λόγου.
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.
- Παραμέληση ή κακοποίηση παιδιών.
- Παιδιά που επωμίζονται πρώιμα τη γονική ευθύνη για μικρότερα αδέρφια.
- Παραμέληση και μη συνέπεια σε προγραμματισμένα ραντεβού, όπως ιατρικά, με φορείς εκπαίδευσης των παιδιών, ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες κ.ά.
- Κοινωνική απομόνωση, απόσυρση.
- Απουσία από κοινοτικές δράσεις και εκδηλώσεις στην κοινότητα.
- Έντονες ψυχοσυναισθηματικές διακυμάνσεις.
- Εξαρτήσεις – κατάχρηση ουσιών – αλκοόλ.
- Έντονες οικονομικές δυσκολίες που ενισχύουν την εξάρτηση σχέσεων με τρίτους και τρίτες, οι οποίοι και οποίες παρουσιάζουν εξουσιαστική συμπεριφορά με σκοπό τη χειραγώγηση.
- Εύρεση παράτυπων τρόπων για την εξοικονόμηση χρημάτων για λόγους επιβίωσης.
- Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και ταυτότητας φύλου (άτομα από ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα).
- Γυναίκες που συνοδεύονται από άνδρες οι οποίοι δεν τους επιτρέπουν να συνομιλούν μόνες με επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες.

7.3. Διαχείριση και μορφές έμφυλης βίας

7.3.1. Ενδοοικογενειακή βία

Συχνά τα περιστατικά που χρήζουν υποστήριξης είναι στην πλειονότητά τους γυναίκες και κορίτσια

που έχουν υποστεί κακοποιητικές συμπεριφορές από ανθρώπους με τους οποίους συνδέονται και ζουν μαζί κάτω από την ίδια στέγη. Αυτό διαπιστώνεται τόσο από την εμπειρία που έχει καταγραφεί από το πεδίο όσο και από τις βιβλιογραφικές αναφορές.³⁷ Η βία που ασκείται στο πλαίσιο μίας σχέσης, είτε είναι συζυγική είτε είναι συντροφική, ορίζεται ως *ενδοοικογενειακή*.

Με τον όρο *ενδοοικογενειακή βία* εννοούμε «κάθε σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βία που ασκείται σε βάρος του θύματος από τον τωρινό ή πρώην σύζυγο ή σύντροφο, άνδρα ή γυναίκα, ή από άλλα μέλη της οικογένειας».³⁸ Το φαινόμενο αυτό είναι διαχρονικό και δεν συνδέεται απαραίτητα με ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτικο-οικονομικό σύστημα. Μπορεί να συμβεί σε οποιοδήποτε άτομο, ανεξαρτήτου εθνικότητας, ηλικίας, μορφωτικού επιπέδου, οικονομικού επιπέδου και κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Παρ' όλα αυτά, δυσμενείς κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικές συνθήκες επιδρούν και στην εμφάνιση του φαινομένου. Για παράδειγμα, παρατηρείται ενίσχυση του φαινομένου σε περιοχές και κοινότητες που πλήττονται από συγκρούσεις, σε περιοχές όπου επικρατεί αστάθεια, ανασφάλεια και μεταβλητότητα σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης όπως, για παράδειγμα, σε άτυπες δομές και σε Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών.

Η ενδοοικογενειακή βία συνδέεται άμεσα με την άνιση κατανομή ισχύος και εξουσίας ανάμεσα στα φύλα, δηλαδή με τη δύναμη και εξουσία του θύτη, άνδρα ή γυναίκας, που επιβάλλεται και ασκείται στο θύμα, και ασκείται συνήθως από τον άνδρα προς τη γυναίκα και τα παιδιά και από τη γυναίκα εις βάρος των παιδιών.

Μπορούμε να ορίσουμε ως επιζώσα ή επιζώντα ενδοοικογενειακής βίας το άτομο που υφίσταται κατ' επανάληψη και συστηματικά βίαιη συμπεριφορά από τον/τη σύντροφό του, με σκοπό τον εξαναγκασμό του σε πράξεις ακούσιες και καταπατώντας συστηματικά τα δικαιώματά του³⁹ (βλ. και κεφάλαιο «Όροι που σχετίζονται με την έμφυλη βία»).

Η ενδοοικογενειακή βία είναι έγκλημα, διώκεται από τον νόμο και τον Ποινικό Κώδικα και αποτελεί αυτεπάγγελτο διωκόμενο αδίκημα. Έχει προεκτάσεις όχι μόνο στο άτομο αλλά και σε όλα τα μέλη της οικογένειας και στο κοινωνικό σύνολο, σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Προκαλεί βαθιά τραύματα και επιδρά δυσανάλογα στη λειτουργικότητα και υγεία του ατόμου, ψυχοσυναισθηματική και σωματική.

7.3.2. Ψυχολογική – συναισθηματική βία

Η συγκεκριμένη μορφή έμφυλης βίας είναι αρκετά δύσκολη στο να γίνει αντιληπτή από τους επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες. Ωστόσο, υπάρχουν περιστατικά τα οποία, ακόμη και αν αδυνατούν να ορίσουν ότι αυτό που τους συμβαίνει είναι ψυχολογική βία, παρουσιάζουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που μας οδηγούν στο να διερευνήσουμε περισσότερο την πιθανή εκδήλωση ψυχολογικής και συναισθηματικής βίας.

Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να είναι:

- συναισθηματική κατάπτωση μιας γυναίκας,
- οικονομική εξάρτηση της γυναίκας από έναν άντρα,
- δυσλειτουργίες στη σχέση με πιθανές εκρήξεις λεκτικής βίας,
- απειλές,
- ύβρεις, και

³⁷ Μπεχλιβάνη (2007)· Κακλειδάκη (2012).

³⁸ Κακλειδάκη (2012).

³⁹ Walker (1989).

- εξαναγκασμοί και χρησιμοποίηση των παιδιών από τους συντρόφους/συζύγους ως «εργαλεία» για τη χειραγώγηση των γυναικών.

Επίσης, όταν έχουμε ενδείξεις ότι γυναίκες ή παιδιά αποθαρρύνονται ή εμποδίζονται να κάνουν πράγματα που είναι θετικά για την ψυχοκοινωνική τους εξέλιξη, όπως είναι η πρόσβαση στην εκπαίδευση και την εργασία, τότε πρέπει να διερευνήσουμε περισσότερο μήπως αυτό συμβαίνει στο πλαίσιο της εκδήλωσης έμφυλης βίας.

Σε περίπτωση που προσέλθουν στην υπηρεσία περιστατικά με τα παραπάνω χαρακτηριστικά, αυτό που οφείλουμε να κάνουμε είναι αρχικά να δημιουργήσουμε ένα θετικό κλίμα εμπιστοσύνης με τη γυναίκα, μέσα από το οποίο θα μπορέσουμε να οδηγηθούμε σε μία εμπειριστατωμένη εκτίμηση αναγκών, η οποία, στη συνέχεια, θα μας υποδείξει ποιες ανάγκες της γυναίκας να θέσουμε ως προτεραιότητες και να σχεδιάσουμε από κοινού ένα πλάνο υποστήριξης που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες, στις επιθυμίες και στους μηχανισμούς αντιμετώπισης της γυναίκας.

Επίσης, είναι σημαντικό στο πλάνο υποστήριξης να συμπεριληφθούν οπωσδήποτε συνεδρίες με ψυχολόγο, άνδρα ή γυναίκα, με τον οποίο ή την οποία η γυναίκα θα έχει τη δυνατότητα να δουλέψει περισσότερο και να ενδυναμώσει τους μηχανισμούς αντιμετώπισης και διαχείρισης που διαθέτει απέναντι σε συνθήκες δυσλειτουργικές και κακοποιητικές για την ίδια. Τέλος, η διασύνδεση με νομικό, άνδρα ή γυναίκα, κρίνεται απαραίτητη καθώς θα βοηθήσει σημαντικά ώστε η γυναίκα να ενημερωθεί για τα δικαιώματά της και για τις πιθανές ενέργειες στις οποίες μπορεί να προβεί προκειμένου να απεγκλωβιστεί από μία σχέση όπου βιώνει ψυχολογική βία.

7.3.3. Σεξουαλική βία και ανήλικα άτομα

Ο κοινωνικός λειτουργός, άνδρας ή γυναίκα, όταν έχει υποψία για πιθανή σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκου, παρατηρεί τα εξής:

- Ο επαγγελματίας, άνδρας ή γυναίκα, εντοπίζει ή αναγνωρίζει σημάδια σεξουαλικής κακοποίησης ή ενημερώνεται από άλλα άτομα για υπόνοιες σεξουαλικής κακοποίησης.
- Γίνονται ενέργειες για συνεργασία με τους γονείς και διερεύνηση του περιστατικού. Σε αυτό το στάδιο της «υποψίας» συλλέγονται όσες περισσότερες πληροφορίες είναι δυνατόν από τα μέλη της οικογένειας, τον περίγυρο και άλλους επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, που έχουν ασχοληθεί με το περιστατικό.
- Διενεργούνται συνεδρίες με τα μέλη της οικογένειας και τους συγγενείς, άνδρες και γυναίκες, και τους γείτονες και γειτόνισσες με σκοπό την αποτύπωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας για το περιστατικό.
- Ο κοινωνικός λειτουργός, άνδρας ή γυναίκα, συνεργάζεται με ψυχολόγο, άνδρα ή γυναίκα, ή με παιδοψυχίατρο, άνδρα ή γυναίκα, εάν υπάρχει, και ανταλλάσσουν πληροφορίες καθώς ο ψυχολόγος, άνδρας ή γυναίκα, πραγματοποιεί κλινικές συνεντεύξεις με το παιδί ή τα παιδιά και μπορεί να χορηγήσει και ψυχομετρικά τεστ. Επίσης, συνεργάζεται με τον παιδίατρο, άνδρα ή γυναίκα, που έχει εξετάσει κλινικά το παιδί.
- Εάν η άποψη του κοινωνικού λειτουργού, άνδρα ή γυναίκας, μετά τη διερεύνηση που έχει ακολουθήσει συγκλίνει προς τη σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού, τότε γίνεται αναφορά του περιστατικού στην Εισαγγελία Ανηλίκων με προτάσεις για ενέργειες και παρεμβάσεις για την προστασία του παιδιού.

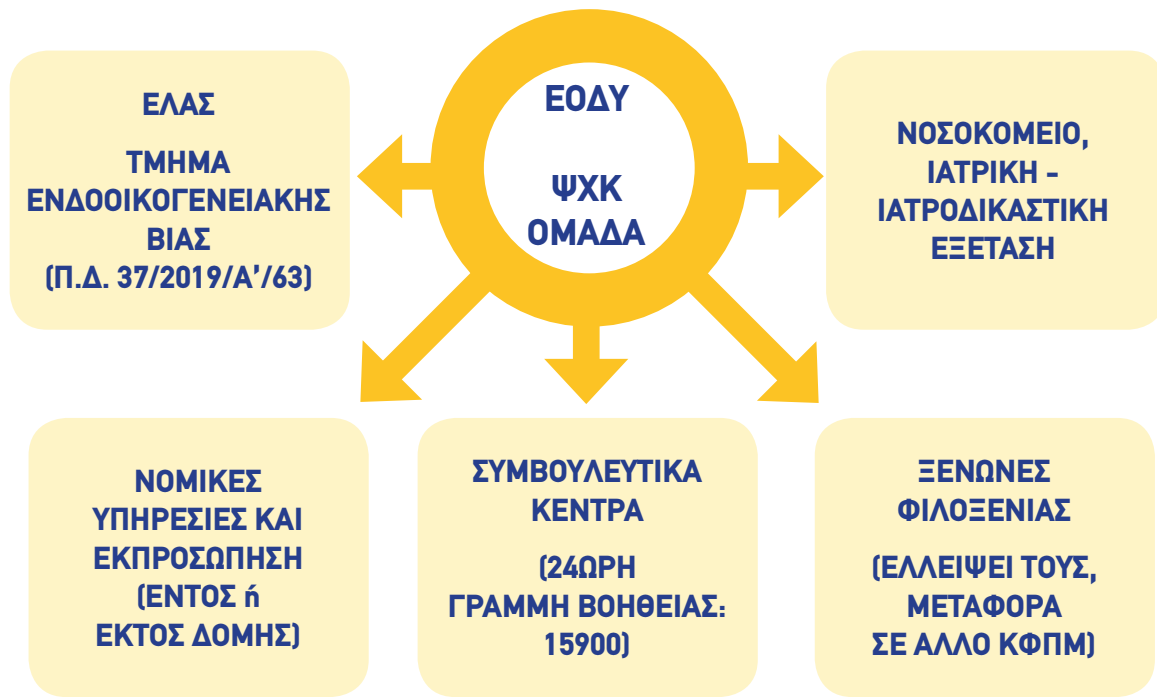
Οι κοινωνικοί λειτουργοί, άνδρες και γυναίκες, είναι υποχρεωμένοι και υποχρεωμένες να αναφέρουν, χωρίς να χρονοτριβούν, περιστατικά κακοποίησης ανηλίκων σε φορείς που μεριμνούν για την ασφάλεια και προστασία των παιδιών, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου δεν μπορεί να αποδειχθεί στο στάδιο της διερεύνησης πλήρως η κακοποίηση.

Όταν πρόκειται για ανήλικα για τα οποία υπάρχει υποψία κακοποίησης και παραμέλησης ο κοινωνικός λειτουργός, άνδρας ή γυναίκα, οφείλει άμεσα να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, να διερευνήσει το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον και, εάν το συμπέρασμα τείνει σε πιθανή κακοποίηση ή παραμέληση, οφείλει να ενημερώσει την Εισαγγελία Ανηλίκων της περιοχής.

7.4. Τρόποι διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας

- Διασύνδεση περιστατικού έμφυλης βίας με το πρόσωπο αναφοράς (focal point) που έχει οριστεί από τον φορέα ως υπεύθυνο για θέματα διαχείρισης έμφυλης βίας.
- Παραπομπή του περιστατικού, εφόσον κριθεί απαραίτητο, σε άλλες υπηρεσίες ή/και φορείς για άμεση υποστήριξη και αντιμετώπιση.
- Ενημέρωση και ετοιμότητα για χρήση των γραμμών 24ωρης υποστήριξης των επιζώντων και επιζωσών έμφυλης βίας, όπως η Γραμμή SOS 15900 κ.ά.
- Λήψη ιστορικού χρησιμοποιώντας τη φόρμα κοινωνικού ιστορικού του ΕΟΔΥ (βλ. Παράρτημα Ι).
- Προγραμματισμός και υλοποίηση συνεδριών (όσες απαιτούνται σύμφωνα με τις ανάγκες των επιζώντων και επιζωσών) με σκοπό τον από κοινού σχεδιασμό πλάνου ασφάλειας και υποστήριξης του περιστατικού.
- Σε περίπτωση που το περιστατικό αντιμετωπίζει ζητήματα ασφάλειας για τη ζωή του, ο κοινωνικός λειτουργός, άνδρας ή γυναίκα, οφείλει να διασφαλίσει την ασφάλεια του θύματος, της επιζώσας ή του επιζώντος, και να προβεί σε ενέργειες διασύνδεσης με την κοινότητα ώστε να μεριμνήσει για την άμεση μετακίνηση του θύματος, της επιζώσας ή του επιζώντος σε ασφαλή στέγη διαβίωσης και εφόσον ο θύτης, άνδρας ή γυναίκα, διαμένει στη δομή.
- Παροχή συνεδριών συμβουλευτικής και ψυχοσυναισθηματικής υποστήριξης και σε συνεργασία με τον ψυχολόγο, άνδρα ή γυναίκα, του κλιμακίου, εάν κριθεί απαραίτητο. Ιδιαίτερα χρήσιμες είναι οι συνεδρίες σε περιστατικά που έχουν υποστεί ψυχολογική/συναισθηματική και οικονομική βία και δεν χρήζουν άμεσης μετακίνησης από τη δομή.
- Προγραμματισμός συνεδριών με σκοπό την ενημέρωση των περιστατικών για τα δικαιώματά τους και την ενδυνάμωσή τους ώστε να είναι σε θέση να διασυνδεθούν με άλλες υπηρεσίες λαμβάνοντας πρωτοβουλίες, όπως, για παράδειγμα, να τηλεφωνήσουν σε άλλες υπηρεσίες κτλ.
- Αρχαιοθέτηση εμπιστευτικών αρχείων και αποθήκευσή τους σε ασφαλή χώρο στο γραφείο.
- Αποτύπωση των περιστατικών έμφυλης βίας στις εβδομαδιαίες και μηνιαίες αναφορές.

Μηχανισμός αντιμετώπισης έμφυλης βίας ενηλίκων, ανδρών και γυναικών. Φορείς που εμπλέκονται στο προσφυγικό/μεταναστευτικό πλαίσιο

7.4.1. Βήματα στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας

Ως επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, όντας αντιμετώποι και αντιμετώπες με άτομα που έχουν υποστεί έμφυλη βία, είναι πιθανόν να βιώσουμε έντονο άγχος σχετικά με τη διαχείριση και υποστήριξη των θυμάτων, των επιζωσών και των επιζώντων έμφυλης βίας, και αυτό γιατί η έμφυλη βία είναι μία τραυματική και απειλητική συνθήκη για τη ζωή του ατόμου και καθιστά επιτακτική την ανάγκη εξεύρεσης κατάλληλων τρόπων διαχείρισης. Παρακάτω, παρουσιάζονται κάποιες ενέργειες οι οποίες βοηθούν στη **διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας**:

Ενέργειες: Γνωριμία, πρώτη επαφή και δέσμευση.

1η φάση Στάση επαγγελματία, άνδρα ή γυναίκας, και ενέργειες.

- Διαβεβαιώνουμε το άτομο που έχουμε απέναντί μας ότι βρίσκεται σε ένα ασφαλές και προστατευμένο περιβάλλον και ότι υπάρχει μεταξύ μας εχεμύθεια και εμπιστευτικότητα.
- Διαχειριζόμαστε την κατάσταση αρχίζοντας πάντα με την εξασφάλιση της συναίνεσης του ατόμου (έγγραφη εάν είναι δυνατόν) για συνεργασία και την ενημέρωσή του για τις δικές μας ενέργειες.
- Εμπνέουμε ηρεμία και εμπιστοσύνη, ακούμε προσεκτικά και ακολουθούμε τον ρυθμό του ατόμου στη ροή του λόγου.
- Εκτιμούμε την 1η φάση και λαμβάνουμε απόφαση για διαχείριση του περιστατικού ή για παραπομπή του σε άλλη υπηρεσία ή φορέα ή επαγγελματία, άνδρα ή γυναίκα.

Ενέργειες: Εκτιμούμε την κατάσταση του ατόμου.
2η φάση Αν βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο, αν είναι ασφαλές, αν υπάρχουν απειλητικές καταστάσεις για τη ζωή του. Ενδεικτικές ερωτήσεις.

- Λαμβάνουμε ιστορικό χρησιμοποιώντας τη φόρμα κοινωνικού ιστορικού του ΕΟΔΥ (βλ. Παράρτημα Ι).
- Γιατί έχει έρθει σε εμάς το άτομο ή γιατί έχει παραπεμφθεί σε εμάς;
- Τι έχει συμβεί;
- Διερευνούμε τα ακριβή γεγονότα και προσπαθούμε να περιοριστούμε σε ερωτήσεις που σχετίζονται με το συμβάν χωρίς να πιέζουμε το άτομο.
- Εάν το άτομο που έχει υποστεί έμφυλη βία δεν επιθυμεί να μοιραστεί μαζί μας πληροφορίες, σεβόμαστε το δικαίωμά του να παραθέσει τα γεγονότα όταν αυτό θα είναι έτοιμο.
- Διερευνούμε εάν υπάρχουν πολλές μορφές βίας, χωρίς να φέρουμε σε δύσκολη θέση το άτομο.
- Ποιες είναι οι ανάγκες του ατόμου; Ποια είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκεται; Ποιες οι συνθήκες διαβίωσής του; Υπάρχει υποστηρικτικό δίκτυο;
- Πώς βλέπει/αντιμετωπίζει την κατάσταση που βιώνει ο επιζών ή η επιζώσα;

Ενέργειες: Σχεδιασμός πλάνου παρέμβασης.
3η φάση Διαμορφώνουμε ένα πλάνο παρέμβασης βήμα βήμα σε συνεργασία με την επιζώσα ή τον επιζώντα, το οποίο θέτει στο επίκεντρο την ασφάλεια, την προστασία και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ατόμου.

- Ενημερώνουμε για τα δικαιώματα του ατόμου και τις βραχυπρόθεσμες ενέργειες που θα ακολουθήσουν, χωρίς περιττές πληροφορίες, και επιβεβαιώνουμε ότι έχει κατανοήσει πλήρως ότι έχει ειπωθεί.
- Βεβαιωνόμαστε ότι το άτομο γνωρίζει τι πρέπει να κάνει σε περίπτωση που κινδυνεύσει η ζωή του, για παράδειγμα, ποιο άτομο να καλέσει για βοήθεια, πού πρέπει να απευθυνθεί κ.ά.
- Εάν το άτομο πρέπει να μετακινηθεί άμεσα και καθυστερεί η τοποθέτησή του σε ξενώνα/στέγη για επιζώσες και επιζώντες έμφυλης βίας, τότε μπορεί να ζητηθεί η άμεση μετακίνηση σε δομή (ΚΦΠΜ) σε άλλη περιοχή, έως ότου βρεθεί μόνιμη λύση.
- Βεβαιωνόμαστε ότι το άτομο έχει κατανοήσει πλήρως το πλάνο παρέμβασης που έχουμε συναποφασίσει και τις ενέργειες που θα ακολουθήσουν.
- Κατανοούμε τα συναισθήματα του ατόμου για τον/τη σύντροφό του, ακόμη και αν δεν συμφωνούμε με τη στάση που διατηρεί για αυτόν ή αυτήν.

Ενέργειες: Υλοποίηση του σχεδίου παρέμβασης.
4η φάση

- Διασυνδέουμε το άτομο με υπηρεσίες και φορείς που σχετίζονται με ζητήματα έμφυλης βίας, με σκοπό την προστασία και ενδυνάμωσή του.
- Συνοδεύουμε το άτομο σε υπηρεσίες και φορείς συνηγορώντας και προασπίζοντας τα δικαιώματά του.
- Κατανοούμε την ενδεχόμενη μη ετοιμότητα του ατόμου για λήψη αποφάσεων και την ενδεχόμενη αλλαγή στο πλάνο παρέμβασης.

- Προχωρούμε σε άμεσες παρεμβάσεις, όπως ψυχοκοινωνική υποστήριξη, συμβουλευτική και συνεργασία με ψυχολόγο, άνδρα ή γυναίκα, του κλιμακίου, εάν κριθεί απαραίτητο. Ιδιαίτερα χρήσιμες είναι οι συνεδρίες συμβουλευτικής σε περιστατικά που έχουν υποστεί ψυχολογική ή/και συναισθηματική ή/και οικονομική βία και δεν χρήζουν άμεσης μετακίνησης από τη δομή.
- Είναι σημαντικό από την επαγγελματική μας θέση, σε αυτό το στάδιο και ιδιαίτερα εάν προκύψουν αλλαγές στο πλάνο, να δηλώνουμε ότι είμαστε διαθέσιμοι και διαθέσιμες εάν το άτομο χρειαστεί υποστήριξη και βοήθεια.

Ενέργειες: Αξιολόγηση – Follow up – Κλείσιμο περίπτωσης. 5η φάση

- Επανεκτιμούμε τις ανάγκες του ατόμου και εντοπίζουμε τυχόν δυσκολίες και εμπόδια στην υλοποίηση του πλάνου παρέμβασης.
- Εκτιμούμε εάν έχουν επιτευχθεί οι στόχοι που θέσαμε στο πλάνο παρέμβασης.
- Εκτιμούμε εάν χρειάζεται το άτομο περαιτέρω υποστήριξη.
- Εκτιμούμε τι πρέπει να γίνει για να επιτευχθούν οι στόχοι που δεν έχουν επιτευχθεί.
- Παραπέμπουμε σε άλλες υπηρεσίες και φορείς εάν και εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Αρχαιοθετούμε τα εμπιστευτικά έγγραφα και αρχεία και τα αποθηκεύουμε σε ασφαλές σημείο στον χώρο του γραφείου.
- Ολοκληρώνουμε τη συνεργασία μας με το άτομο και κλείνουμε ομαλά την περίπτωση προετοιμάζοντάς το για ολοκλήρωση των υπηρεσιών μας.

Το **Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας** (ΚΕΘΙ, 2020) δίνει κάποιες οδηγίες στους επαγγελματίες, άνδρες και γυναίκες, για τις κακοποιημένες γυναίκες, οι οποίες μπορούν να φανούν χρήσιμες και στη διαχείριση με τις γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται πως η κακοποιημένη έχει ανάγκη να πάρει κάποια ξεκάθαρα μηνύματα από τον επαγγελματία, άνδρα ή γυναίκα, όπως:

- Η βία δεν είναι ποτέ αποδεκτή ή δικαιολογημένη.
- Η ασφάλειά της και η ασφάλεια των παιδιών της είναι πάντα από τα πιο σημαντικά ζητήματα.
- Η κακοποίηση εναντίον συζύγου, άνδρα ή γυναίκας, είναι έγκλημα (ανεξάρτητα από το πολιτισμικό πλαίσιο).
- Δεν προκαλεί η ίδια την κακοποίηση.
- Δεν είναι υπεύθυνη εκείνη για τη συμπεριφορά του συντρόφου της.
- Αιτιολογίες και υποσχέσεις δεν δίνουν τέλος στη βία.
- Δεν είναι μόνη.
- Η κακοποίηση δεν είναι απώλεια ελέγχου είναι μέσο ελέγχου.

Η **γυναίκα** πρόσφυγας και μετανάστρια χρειάζεται ενθάρρυνση και υποστήριξη, ενδυνάμωση, ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και της αυτοπεποίθησής της. Ο επαγγελματίας, άνδρας ή γυναίκα, μπορεί να την ενθαρρύνει λέγοντάς της πως με το να ζητήσει βοήθεια έχει κάνει ήδη κάποια βήματα, καθώς έχει αναγνωρίσει την κακοποίηση που υφίσταται.

Ωστόσο, αν η ένταση της κακοποίησης είναι μεγάλη, ο επαγγελματίας, άνδρας ή γυναίκα, οφείλει να συμβουλευτεί το θύμα να έχει σε μια τσάντα τα απαραίτητα πράγματα, ώστε να είναι προετοιμασμένη να εγκαταλείψει την εστία της. Πράγματα, όπως μετρητά χρήματα, βιβλιάριο καταθέσεων, διαβατήριο, πιστοποιητικό γέννησης, χαρτιά υπηκοότητας, κλειδιά, φάρμακα, ρούχα, καλό θα είναι να είναι συγκεντρωμένα. Αν υπάρχουν παιδιά να πάρει τα ίδια έγγραφα και τα απαραίτητα πράγματά τους. Επίσης, ο επαγγελματίας, άνδρας ή γυναίκα, θα πρέπει να φροντίσει, αν η γυναίκα πρόσφυγας και μετανάστρια δεν έχει έγγραφα, σε ποιες υπηρεσίες να την παραπέμψει αλλά και για τις επιλογές που υπάρχουν για υποστήριξη και φιλοξενία σε έκτακτη ανάγκη. Για παράδειγμα, στο στάδιο της προετοιμασίας της γυναίκας για πιθανή απομάκρυνση από τον σύζυγο/σύντροφο, είναι σημαντικό να διερευνάται η ύπαρξη υποστηρικτικού δικτύου (φίλοι, φίλες, συγγενείς, άνδρες και γυναίκες κ.ά.) της γυναίκας.

Είναι σημαντικό να γνωρίζει ο επαγγελματίας, άνδρας ή γυναίκα, ότι υπάρχει η πιθανότητα να επιστρέφει πολλές φορές το θύμα στον θύτη παρόλη την αποφασιστικότητα που μπορεί να επιδεικνύει για απομάκρυνση και λήψη αποφάσεων.

Οι λόγοι για τους οποίους δεν φεύγει από μια κακοποιητική σχέση η γυναίκα πρόσφυγας και μετανάστρια συνοψίζονται παρακάτω:

- Αρνείται την κακοποίηση.
- Αγνοεί τα δικαιώματά της.
- Μένει σε μια κακοποιητική σχέση για πολιτισμικούς λόγους (για λόγους κουλτούρας ή θρησκείας).
- Δεν υπάρχει υποστηρικτικό δίκτυο.
- Ντρέπεται να το μοιραστεί με δικά της άτομα.
- Φοβάται πως δεν θα την πιστέψουν.
- Πιστεύει πως το να αφήσει τη σχέση θα έχει αρνητικές συνέπειες για τα παιδιά.
- Πιστεύει πως ο θύτης θα αλλάξει ή εκείνη θα τον αλλάξει.
- Αγαπάει ακόμα τον θύτη ή παρουσιάζει εξαρτητική συμπεριφορά.
- Πιστεύει πως αυτή φταίει.
- Φοβάται τον θύτη.
- Φοβάται για την ασφάλεια των παιδιών της και για τη δική της.
- Προστατεύει τον θύτη.
- Υπάρχουν οικονομικά εμπόδια.

7.4.2. Συμπεριφορές που αποφεύγονται

Παρακάτω αναφέρονται συμπεριφορές που πρέπει να αποφεύγονται κατά την επαφή μας και προσπάθειά μας να υποστηρίξουμε επιζώντες και επιζώσες έμφυλης βίας.

Αποφεύγουμε να:

- μετριάσουμε, να υποτιμούμε τη βία και τις συνέπειές της,
- μην παίρνουμε στα σοβαρά το άτομο που έχουμε απέναντί μας,
- ασκούμε κριτική για τις πεποιθήσεις, επιλογές και ενέργειες του ατόμου που έχει υποστεί έμφυλη βία,

- προβαίνουμε σε βιαστικές ενέργειες με σκοπό να μάθουμε περισσότερα για τον θύτη και το παρελθόν του θύματος, όπως το να πιέζουμε για πληροφορίες σχετικά με τον θύτη κτλ.
- έχουμε προσδοκίες στο να λάβει άμεσα αποφάσεις για τη ζωή του,
- δίνουμε πληροφορίες για τις οποίες δεν είμαστε βέβαιοι και βέβαιες ότι ισχύουν,
- διατηρούμε μη ρεαλιστικές προσδοκίες για την κατάσταση ή τις δυνατότητες του ατόμου,
- εμπλεκόμαστε σε ψυχοθεραπευτικές τεχνικές ή προσεγγίσεις εάν δεν είμαστε πολύ καλά εκπαιδευμένοι και εκπαιδευμένες,
- ζητάμε να ειπωθούν λεπτομέρειες για τραυματικά γεγονότα που έχει υποστεί το άτομο, και
- πάρουμε αποφάσεις για ενέργειες χωρίς τη συναίνεση του ατόμου.

7.5. Πρόληψη για την έμφυλη βία σε ΚΦΠΜ και ΚΥΤ

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, άνδρες και γυναίκες, σε συνεργασία με τη διεπιστημονική ομάδα, είναι απαραίτητο να σχεδιάζουν και να υλοποιούν δράσεις και ενέργειες για την πρόληψη και την ενδυνάμωση του πληθυσμού αναφορικά με το ζήτημα της έμφυλης βίας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω δράσεις – παρεμβάσεις, οι οποίες θεωρούνται σημαντικές στην υλοποίησή τους καθώς στοχεύουν στην ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση του πληθυσμού στις δομές:

- **Διερεύνηση υπηρεσιών και φορέων** που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών σε επιζώντες και επιζώσες έμφυλης βίας, εντός και εκτός κοινότητας.
- **Λεπτομερή χαρτογράφηση των υπηρεσιών**, όπου θα αναφέρονται οι φορείς/υπηρεσίες, τα πρόσωπα αναφοράς, τα τηλέφωνα και οι ώρες επικοινωνίας (π.χ. Αστυνομία, Γραφείο για την ενδοοικογενειακή βία, πρόσωπο αναφοράς, τηλέφωνο, ώρες επικοινωνίας κτλ.).
- **Επικαιροποίηση της χαρτογράφησης υπηρεσιών** για θέματα έμφυλης βίας σε τακτικά χρονικά διαστήματα.
- Συνεχής ενημέρωση και **κατανόηση σχετικών νομικών και ψυχοκοινωνικών εργαλείων**, τα οποία σχετίζονται με την έμφυλη βία.
- **Δημιουργία ομάδων ευαισθητοποίησης για θέματα έμφυλης βίας** οι οποίες να απευθύνονται σε άντρες και γυναίκες, αγόρια και κορίτσια, έφηβους και έφηβες που διαμένουν στα ΚΦΠΜ και ΚΥΤ, με την παρουσίαση στοχευμένου υλικού για την έμφυλη βία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα διαπολιτισμικά ζητήματα, με σκοπό την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των ομάδων. Οι ομάδες ευαισθητοποίησης προτείνεται να υλοποιούνται σε μηνιαία βάση σε κάθε δομή. Είναι πολύ **σημαντική η εμπλοκή των αγοριών και αντρών** σε τέτοιες δράσεις, οι οποίες έχουν ως στόχο την εξομάλυνση των ανισοτήτων.
- **Διασύνδεση με άλλους φορείς και υπηρεσίες** εντός και εκτός δομής με σκοπό την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συνηγορία για ζητήματα που άπτονται των έμφυλων διακρίσεων. Για παράδειγμα, μπορεί οι κοινωνικοί λειτουργοί, άνδρες και γυναίκες, να οργανώσουν δράσεις – συναντήσεις συνηγορίας σε δομές υγείας, στην Αστυνομία, καθώς και σε νομικές και ιατρικές υπηρεσίες.
- Τακτικές **συναντήσεις στην κοινότητα με φορείς** που δρουν στο πεδίο, με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών, την αλληλοενημέρωση για θέματα εντοπισμού, διαχείρισης, υποστήριξης και παραπομπής περιστατικών έμφυλης βίας.
- Ο συντονιστής και η συντονίστρια είναι υπεύθυνος και υπεύθυνη να ενημερώσει την ομάδα για το **πλάνο ασφάλειας** που οφείλει να ακολουθεί το προσωπικό που εμπλέκεται σε περιστατικά

έμφυλης βίας. Για παράδειγμα, σε κάθε δομή ορίζεται ένα πρόσωπο αναφοράς για θέματα ασφάλειας και οι εργαζόμενοι, άνδρες και γυναίκες, θα πρέπει να γνωρίζουν εκ των προτέρων με ποιο πρόσωπο θα επικοινωνήσουν σε περίπτωση που αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε έκτακτη κατάσταση που μπορεί να κριθεί απειλητική για τη ζωή τους. Ως εκ τούτου, συνιστάται να προηγείται συνεννόηση με τη διοίκηση (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου) για τις ενέργειες και το πλάνο ασφάλειας αναφορικά με περιπτώσεις έκθεσης των επαγγελματιών, ανδρών και γυναικών, και των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών σε απειλητικές για τη ζωή τους καταστάσεις.

8. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ/ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΟΥ

I. Σπυρίδης

8.1. Εντοπισμός περιστατικών έμφυλης βίας

Οι συνέπειες της έμφυλης βίας είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες. Σύμφωνα με την Unicef,⁴⁰ τα θύματα, οι επιζώσες και οι επιζώντες υφίστανται καταστροφικές βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική τους υγεία. Ειδικότερα, οι γυναίκες και τα κορίτσια μπορεί να εμφανίσουν σοβαρούς τραυματισμούς, ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και να εκτίθενται στον HIV καθώς και σε άλλα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ), ενώ το άγχος, η κατάθλιψη, η διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD), η περιορισμένη ικανότητα ολοκλήρωσης καθημερινών εργασιών και οι αυτοκτονικές σκέψεις είναι, επίσης, κοινά και στα δύο φύλα. Επιπλέον, είναι αρκετά σύνηθες οι επιζώντες και οι επιζώσες να κατηγορούνται από μέλη της κοινότητάς τους ότι φέρουν ευθύνη για αυτό που τους συνέβη ή ακόμα και να εξοστρακίζονται από την κοινότητά τους, κάτι που τις/τους θέτει σε ακόμα μεγαλύτερο κίνδυνο για κοινωνική απομόνωση, φτώχεια, καθώς και στο να υποστούν εκ νέου έμφυλη βία.

Επίσης, είναι ιδιαίτερα συχνό οι τραυματικές επιπτώσεις στα άτομα που έχουν υποστεί έμφυλη βία να μην έχουν οξύ χαρακτήρα αλλά, εξαιτίας του επαναλαμβανόμενου και του σταθερού χαρακτήρα της έμφυλης βίας, οι επιπτώσεις να είναι χρόνιες και σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσουν σε ιδιαίτερα βεβαρημένες καταστάσεις ή/και σε εμφάνιση σοβαρής ψυχοπαθολογίας για τους επιζώντες και τις επιζώσες.⁴¹

8.1.1. Βασικά ψυχολογικά/ψυχοσωματικά συμπτώματα

Σύμφωνα με τον Reproductive Health Response in Conflict Consortium (RHRC Consortium, 2004), κάποια βασικά συμπτώματα και συμπεριφορές ενδεχομένως μπορεί να υποδηλώνουν την ύπαρξη έμφυλης βίας. Αυτά είναι:

- αισθήματα ενοχής, ντροπής, θυμού, λύπης, απόγνωσης, αβοηθησίας, κενού, «πνιγμού»,
- γενικότερο αίσθημα κινδύνου (κατάσταση συναγερμού),
- γενικό αίσθημα φόβου για το μέλλον,
- δυσκολία στη συγκέντρωση,
- έντονο αίσθημα μοναξιάς (αποξένωση),
- απώλεια της ικανότητας για σχέδια σχετικά με το μέλλον,
- έλλειψη της ικανότητας για λήψη πρωτοβουλιών και γενικότερη έλλειψη του ενδιαφέροντος για ζωή,
- αναταραχή, νευρικήτητα,
- έλλειψη αυτοπεποίθησης,

40 UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund (2018).

41 UNFPA – United Nations Population Fund (2017). UNFPA – United Nations Population Fund (2019).

- ταχυκαρδία,
- φοβική συμπεριφορά,
- γαστρεντερικές διαταραχές,
- διαταραχές ύπνου,
- διαταραχές πρόσληψης τροφής,
- πονοκέφαλοι,
- μυϊκοί πόνοι, και
- χρήση ουσιών (αλκοόλ, ναρκωτικά, φάρμακα).

8.1.2. Ειδικότερα ψυχολογικά/ψυχοσωματικά συμπτώματα σε περιπτώσεις σεξουαλικής έμφυλης βίας⁴²

- Σωματικές αντιδράσεις (τρόμος ή/και λιποθυμία με την ανάμνηση του τραυματικού γεγονότος).
- Ενοχλητικές σκέψεις – αναδρομές (η ανάμνηση του τραύματος επανέρχεται με ενοχλητικό τρόπο σε τυχαίες στιγμές).
- Συνεχής «μηρυκασμός» του γεγονότος.

8.1.3. Βασικές συμπεριφορές⁴³

- Απομόνωση.
- Απόσυρση από κοινωνικές και άλλες δραστηριότητες αναψυχής.
- Αποφυγή τόπων ή/και δραστηριοτήτων όπου πιθανώς συχνάζει ο θύτης, άνδρας ή γυναίκα.
- Απώλεια της ικανότητας του θύματος για την προστασία του εαυτού του και των παιδιών που μπορεί να έχει.
- Συχνή εναλλαγή απασχόλησης/εργασίας.
- Έντονη αναποφασιστικότητα.
- Άρνηση και υποβάθμιση του γεγονότος (της έμφυλης βίας) και των συνεπειών της.

8.2. Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας – Ψυχική Υγεία και Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη

Ο όρος *Ψυχική Υγεία και Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη* (Mental Health and Psychosocial Support – MHPPS) αποτελεί μια σύνθετη έννοια η οποία περιλαμβάνει κάθε είδος υποστηρικτικής δραστηριότητας με στόχο την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής ευεξίας ή/και την αντιμετώπιση της ψυχικής δυσφορίας του ατόμου που έχει υποστεί έμφυλη βία.⁴⁴ Στις δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνονται ενέργειες όπως:

- Παροχή πρώτων βοηθειών ψυχικής υγείας.
- Διασύνδεση με άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες-φορείς και με ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις (π.χ. ομαδικές εκπαιδευτικές-ενημερωτικές δραστηριότητες).
- Παροχή βοήθειας από εξειδικευμένο επαγγελματία ψυχικής υγείας, άνδρα ή γυναίκα (ψυχολόγο ή/και ψυχίατρο, άνδρα ή γυναίκα, στις περιπτώσεις που αυτό ενδείκνυται).

⁴² RHRC Consortium (2004).

⁴³ Στο ίδιο.

⁴⁴ IASC – Inter-Agency Standing Committee (2015).

- Δέσμευση της ευρύτερης κοινότητας στο να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην προστασία της αξιοπρέπειας, την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής ευεξίας και την πρόληψη προβλημάτων ψυχικής υγείας που σχετίζονται με την έμφυλη βία και τον στιγματισμό, την κοινωνική απομόνωση των ατόμων που έχουν υποστεί έμφυλη βία.

Όλες οι δραστηριότητες Ψυχικής Υγείας και Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης (MHPSS), τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο, θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις βασικές αρχές της εμπιστευτικότητας, της παροχής του αισθήματος σεβασμού και ασφάλειας και την αποφυγή του στιγματισμού και των διακρίσεων. Σε καμία περίπτωση δεν θεωρείται αποδεκτός ο διαμοιρασμός πληροφοριών σχετικά με τις υποθέσεις των επιζώντων και επιζωσών, χωρίς προηγουμένως να έχει ληφθεί η ενημερωμένη έντυπη συναίνεσή τους μέσω της συμπλήρωσης της φόρμας πληροφορημένης συναίνεσης (βλ. Παράρτημα II).

Όλοι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας, άνδρες και γυναίκες, που εργάζονται με επιζώντες και επιζώσες έμφυλης βίας οφείλουν να είναι:

- εξοικειωμένοι και εξοικειωμένες με τις βασικές κατευθυντήριες αρχές των πρώτων βοηθειών ψυχικής υγείας και ικανοί και ικανές να τις εφαρμόσουν στην πράξη,
- εξοικειωμένες και εξοικειωμένοι με τις βασικές έννοιες και αρχές που αφορούν την έμφυλη βία (βλ. κεφάλαιο «Όροι που σχετίζονται με την έμφυλη βία»), και
- ικανοί και ικανές να αξιολογούν άμεσα τους κινδύνους για την ασφάλεια των επιζώντων και επιζωσών.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι βασικοί κανόνες (τι κάνουμε και τι δεν κάνουμε – Dos and Don't's) όσον αφορά την αλληλεπίδραση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, ανδρών και γυναικών, με τους επιζώντες και επιζώσες έμφυλης βίας.⁴⁵

Τι κάνουμε:

- Καλωσορίζουμε τον επιζώντα ή την επιζώσα και φροντίζουμε ώστε να δημιουργηθεί αίσθημα ασφάλειας.
- Ακούμε προσεκτικά αυτά που λέει ο επιζών ή η επιζώσα και αποσπάμε τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε διατυπώνοντας μόνο τις απαραίτητες σχετικές ερωτήσεις με τρόπο μη παρεμβατικό και επικριτικό.
- Καθησυχάζουμε τον επιζώντα ή την επιζώσα καθιστώντας σαφές ότι η έμφυλη βία είναι πάντα κάτι για το οποίο ευθύνεται ο δράστης, άνδρας ή γυναίκα, και ποτέ το θύμα.
- Παρέχουμε σαφείς και πλήρεις πληροφορίες σχετικά με τις υπηρεσίες και τους φορείς όπου μπορεί να απευθυνθεί ο επιζών ή η επιζώσα καθώς και για τις πιθανές συνέπειες και οφέλη που μπορεί να έχει.
- Ενδυναμώνουμε τον επιζώντα ή την επιζώσα βοηθώντας τον/τη να λάβει αποφάσεις ύστερα από ενδελεχή ενημέρωση.

Τι δεν κάνουμε:

- Δεν κρίνουμε τα άτομα και δεν τα κατηγορούμε για αυτό που τους έχει συμβεί.
- Δεν πιέζουμε τα άτομα για να μας παρέχουν περισσότερες πληροφορίες από όσες μας είναι απαραίτητες.

⁴⁵ GBV-Sub Cluster (Turkey Hub – Syria) (2018).

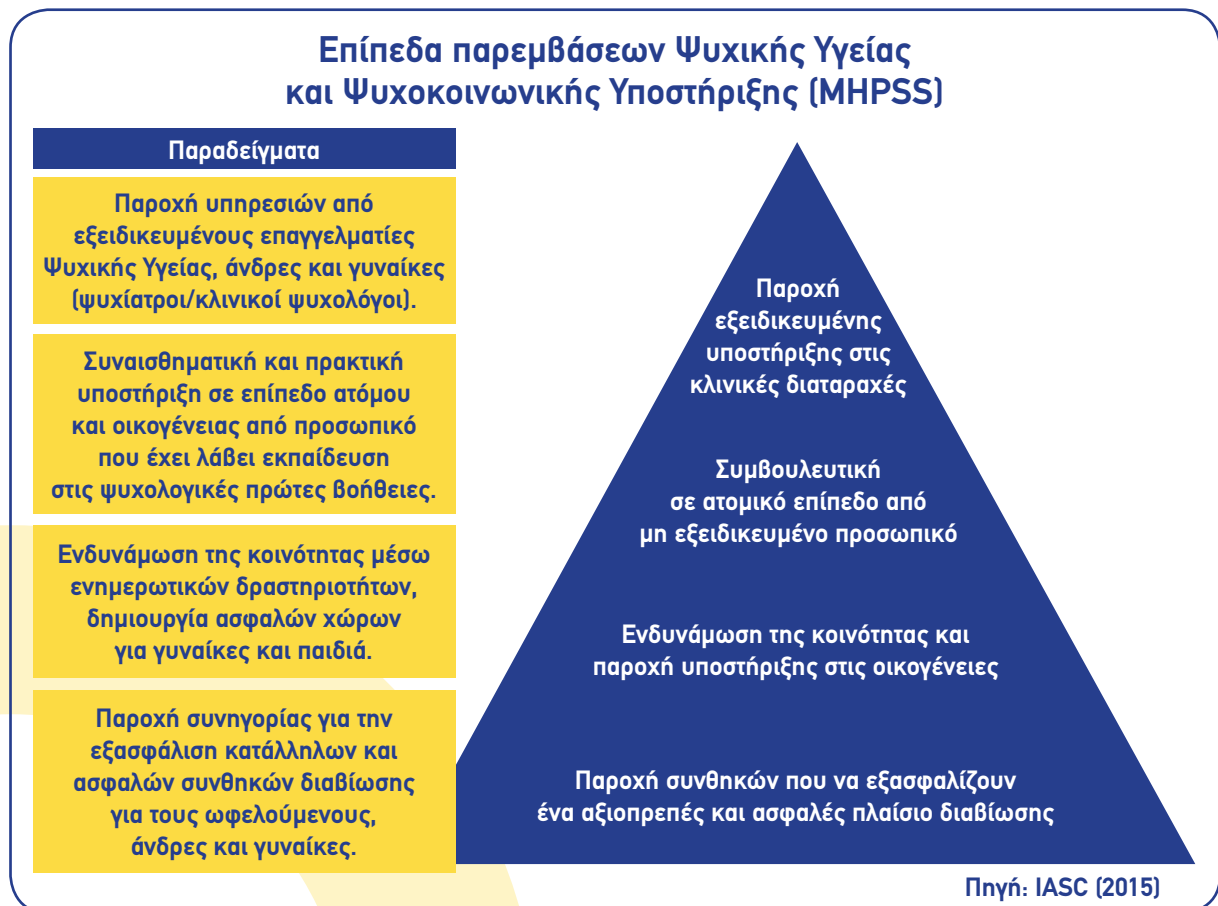
- Δεν δικαιολογούμε ποτέ τη συμπεριφορά του δράστη, άνδρα ή γυναίκας.
- Μιλάμε απλά και κατανοητά χωρίς να καταφεύγουμε στη χρήση τεχνικών όρων ή/και σε ιατρική ορολογία.

Δεν υπαγορεύουμε στον επιζώντα ή στην επιζώσα τι να πράξει. Δεν παρέχουμε ως παραδείγματα άλλες περιπτώσεις που μπορεί να επηρεάσουν την κρίση, τις επιλογές του/της.

8.3. Παρέμβαση – Παροχή υπηρεσιών στα θύματα έμφυλης βίας

Ο όρος *παρέμβαση* αφορά ένα σύνολο υπηρεσιών που δύνανται να παρασχεθούν στα θύματα της έμφυλης βίας, με στόχο τη μείωση των επιπτώσεων και των συνεπειών των επιβλαβών εμπειριών, την πρόληψη του περαιτέρω τραύματος και της εκ νέου θυματοποίησης της επιζώσας ή του επιζώντος. Η παρέμβαση, σε κάθε περίπτωση, έπεται του εξατομικευμένου σχεδίου δράσης που έχει καταρτιστεί για κάθε επιζώσα ή επιζώντα βάσει των συγκεκριμένων αναγκών της/του και των διαθέσιμων πόρων, και περιλαμβάνει δράσεις που εστιάζουν στον επιζώντα ή στην επιζώσα και είναι προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες του πλαισίου.⁴⁶

Όσον αφορά τα επίπεδα των παρεμβάσεων, όπως φαίνεται και στην πυραμίδα στο παρακάτω σχήμα,⁴⁷ παρουσιάζεται η κατανομή των δράσεων, οι οποίες στη βάση της πυραμίδας αφορούν τις δράσεις πρόληψης ενώ εξειδικεύονται ανάλογα με τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών και την εκπαίδευση του προσωπικού.

⁴⁶ IMC – International Medical Corps (2020)· IRC – International Rescue Committee (2019).

⁴⁷ IASC (2015).

Αναφορικά με τα είδη των παρεμβάσεων για τις επιζώσες και τους επιζώντες έμφυλης βίας, μπορούν να διακριθούν στα εξής:⁴⁸

8.3.1. Συμβουλευτική στην κρίση (Crisis Counselling)

Η συμβουλευτική στην κρίση στοχεύει στο να βοηθήσει τα άτομα που υφίστανται ή έχουν υποστεί έμφυλη βία να αισθανθούν ασφαλή, να κατανοήσουν επαρκώς την εμπειρία που βίωσαν, να αντιληφθούν ξανά τα δικαιώματά τους και να απαλλαγούν από πιθανά αισθήματα ντροπής και ενοχής.

Η συμβουλευτική στην κρίση μπορεί να παρέχεται τόσο διά ζώσης όσο και εξ αποστάσεως, ανάλογα πάντα με τα διαθέσιμα μέσα.

Με τον όρο *συμβουλευτική στην κρίση* δεν αναφερόμαστε σε μακροχρόνια συμβουλευτική/ ψυχοθεραπεία αλλά σε παρέμβαση στο αρχικό στάδιο. Στο στάδιο αυτό οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας, άνδρες και γυναίκες, στοχεύουν να:

- βοηθήσουν το άτομο να ικανοποιήσει τις βασικές του ανάγκες (πείνα, δίψα, ανάγκη για ανάπαυση),
- αντιληφθεί αυτό που βίωσε, να το εκφράσει και να το κατανοήσει,
- βοηθήσουν το άτομο να εκφράσει τις δικές του απόψεις σχετικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης και τους διαθέσιμους πόρους του, και βάσει αυτών να διερευνηθούν από κοινού οι διαθέσιμοι τρόποι για την αντιμετώπιση της κατάστασης,
- παράσχουν ψυχολογική υποστήριξη προκειμένου να ανταποκριθούν στις άμεσες ψυχολογικές ανάγκες του ατόμου (πρώτες βοήθειες ψυχικής υγείας),
- ενημερώσουν σχετικά με όλες τις εναλλακτικές επιλογές όσον αφορά: α) την άμεση πρόσβαση σε ασφαλή διαμονή, β) την άμεση πρόσβαση σε υπηρεσίες επείγουσας υγειονομικής περίθαλψης, και γ) τους τρόπους με τους οποίους μπορεί το άτομο να επικοινωνήσει ξανά με την υπηρεσία για οποιοδήποτε πρόβλημα ή διευκρίνιση,
- διερευνήσουν από κοινού την πιθανότητα λήψης νομικών μέτρων και νομικής προστασίας,
- βοηθήσουν το άτομο να καταστρώσει ένα σχέδιο για την προστασία του εαυτού του και των παιδιών αν υπάρχουν,
- διερευνήσουν από κοινού όλες τις επιλογές και τους διαθέσιμους πόρους,
- βοηθήσουν στην κατάστρωση ενός σχεδίου για την αντιμετώπιση της κατάστασης, και
- παρακολουθούν τακτικά την εξέλιξη (follow-up).

8.3.2. Εξασφάλιση ασφαλούς διαμονής

Είναι εξαιρετικά συχνό οι επιζώντες και οι επιζώσες έμφυλης βίας να πρέπει να εγκαταλείψουν το σπίτι τους (ή το πλαίσιο στο οποίο διαμένουν) και να μεταφερθούν σε κάποιο άλλο ασφαλές πλαίσιο (π.χ. σε ξενώνα φιλοξενίας κτλ.). Στο στάδιο αυτό οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας, άνδρες και γυναίκες:

- Μεσολαμβάνουν για την εξασφάλιση ενός ασφαλούς καταφύγιου μέχρι να απομακρυνθεί ο άμεσος κίνδυνος.
- Ελέγχουν αν στο ασφαλές αυτό πλαίσιο τηρούνται όλα τα μέτρα ασφαλείας (π.χ. εμπιστευτική τοποθεσία) και παρέχονται οι βασικές ανέσεις και η υγιεινή.
- Διασφαλίζουν ότι προστατεύονται και ικανοποιούνται επαρκώς οι ανάγκες των παιδιών στο πλαίσιο φιλοξενίας.

48 GBVIMS – Gender-based Violence Information Management System (2017).

- Παράσχουν άλλες ειδικές και συμπληρωματικές βασικές υπηρεσίες, σύμφωνα με τις ανάγκες του ατόμου, όπως ψυχολογική υποστήριξη/συμβουλευτική, υποστήριξη για κοινωνική επανένταξη κ.ά.

8.3.3. Μακροχρόνια ψυχοκοινωνική υποστήριξη και συμβουλευτική

Όπως έχει αποδειχθεί και ερευνητικά, τόσο οι τυπικές όσο και οι άτυπες υπηρεσίες συμβουλευτικής είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές όσον αφορά την αντιμετώπιση των ψυχολογικών διαταραχών που ενδέχεται να παρουσιάσουν τα άτομα που έχουν υποστεί έμφυλη βία (π.χ. κατάθλιψη, διαταραχές άγχους, διαταραχή μετατραυματικού στρες). Οι υπηρεσίες συμβουλευτικής μπορεί να παρέχονται με τυπικό τρόπο (π.χ. ατομική ή ομαδική συμβουλευτική) ή και με άτυπους τρόπους μέσω παρεμβάσεων σε διάφορα επίπεδα της κοινότητας (π.χ. ομάδες αυτοβοήθειας κτλ.).

Στο στάδιο αυτό οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας, άνδρες και γυναίκες:

- Ενδυναμώνουν το άτομο ώστε να κάνει τις δικές του επιλογές.
- Βοηθούν το άτομο να καταστρώσει ένα σχέδιο δράσης βάσει των αναγκών του και των δυνατοτήτων του.
- Παρέχουν κοινωνική υποστήριξη και συνεργάζονται με τις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες.
- Σχεδιάζουν κατάλληλες δράσεις οι οποίες θα μειώσουν τα αισθήματα μοναξιάς και απομόνωσης που βιώνουν τα άτομα που έχουν υποστεί ή υφίστανται έμφυλη βία και τα βοηθούν να βελτιώσουν την αυτοπεποίθησή τους (π.χ. ομαδικές συνεδρίες).
- Ενισχύουν τους μηχανισμούς αυτοπροστασίας και τις στρατηγικές αντιμετώπισης, δίνοντας έμφαση στις δεξιότητες του ατόμου, ώστε να είναι σε θέση να διαχειριστεί μελλοντικά επεισόδια βίας ή δύσκολες καταστάσεις χωρίς να αισθάνεται ανίσχυρο (π.χ. εκπαίδευση σε στρατηγικές διαχείρισης στρεσογόνων καταστάσεων-coping).
- Εξηγούν με σαφήνεια ποιο είναι το σχέδιο δράσης που συμφωνήθηκε από κοινού και ποια είναι τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν.
- Καταστούν σαφές ότι η παρέμβαση ή άλλες δράσεις είναι πιθανόν να μην πετύχουν και βοηθούν το άτομο να σκεφτεί τι εναλλακτικές θα είχε σε αυτήν την περίπτωση.
- Εξηγούν τις λεπτομέρειες σχετικά με το πρόγραμμα των αναμνηστικών συνεδριών.
- Διερευνούν, κατά τη διάρκεια των αναμνηστικών συνεδριών, τις αλλαγές στην κατάσταση του ατόμου, την αποτελεσματικότητα των στρατηγικών αντιμετώπισης, τα αποτελέσματα οποιωνδήποτε δράσεων έχει πραγματοποιήσει και το βοηθούν ώστε να ξεπεραστούν οι όποιες δυσκολίες.

8.4. Πρόληψη της έμφυλης βίας σε δομές φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών, ανδρών και γυναικών

Ο όρος *πρόληψη* αναφέρεται σε όλες εκείνες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον εντοπισμό, την κατανόηση και την αντιμετώπιση των παραγόντων που οδηγούν στην έμφυλη βία. Η πρόληψη διαφέρει από τον *μετριασμό του κινδύνου*,⁴⁹ ο οποίος αρκετά συχνά χρησιμοποιείται ως όρος με το ίδιο περιεχόμενο:

- Ο όρος *πρόληψη* αναφέρεται σε όλες εκείνες τις δραστηριότητες που στοχεύουν στην αποτροπή της εμφάνισης της έμφυλης βίας (π.χ. δραστηριότητες που προάγουν την ισότητα των φύλων

⁴⁹ IASC (2015).

και την εκπαίδευση-ευαισθητοποίηση ανδρών και αγοριών για αντιμετώπιση των πρακτικών που συμβάλλουν στην εμφάνιση της έμφυλης βίας).

- Ο όρος *μετριασμός του κινδύνου* αφορά τις δραστηριότητες που στοχεύουν στη μείωση του κινδύνου έκθεσης στην έμφυλη βία και όχι στην πλήρη αποτροπή της (π.χ. εξασφάλιση ασφαλών χώρων για τους επιζώντες και τις επιζώσες, επαρκής φωτισμός των χώρων όπου μπορεί να συμβούν περιστατικά έμφυλης βίας, όπως λουτρά, τουαλέτες κτλ.).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, άνδρες και γυναίκες,⁵⁰ οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά την πρόληψη – τον μετριασμό του κινδύνου σχετικά με την εμφάνιση της έμφυλης βίας σε Δομές Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών είναι οι εξής:

- Λήψη μέτρων για την ευαισθητοποίηση της κοινότητας απέναντι στην έμφυλη βία και την προαγωγή της ισότητας των φύλων, καθώς και παροχή ενημέρωσης στα θύματα, στους επιζώντες και στις επιζώσες σχετικά με όλες τις υπηρεσίες και τους φορείς που μπορούν να απευθυνθούν.
- Ορισμός προσώπου αναφοράς (focal point) ανά δομή που θα είναι υπεύθυνο για τις ενέργειες διαχείρισης των περιστατικών (βλ. και ενότητα 7.5. «Πρόληψη για την έμφυλη βία σε ΚΦΠΜ και ΚΥΤ»).
- Συμβολή στη δημιουργία δικτύων στην κοινότητα με άτομα προερχόμενα από αυτή (κυρίως άτομα με κύρος) τα οποία ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στις επιμορφωτικές δραστηριότητες. Σε δεύτερη φάση θα μπορέσουν να εκπαιδευτούν έτσι ώστε να είναι σε θέση να λειτουργήσουν οι ίδιες και οι ίδιοι ως ομότιμες επιμορφώτριες και ομότιμοι επιμορφωτές.
- Συνεργασία με τους φορείς και τους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στις δομές φιλοξενίας για τη δημιουργία ασφαλών χώρων εκτός δομής για τις επιζώσες και τους επιζώντες, καθώς και φροντίδα για την ενημέρωση του πληθυσμού αναφορικά με την ύπαρξή τους.
- Συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς προκειμένου να εξασφαλιστούν οι ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης στις δομές, οι οποίες μειώνουν την πιθανότητα εμφάνισης περιστατικών έμφυλης βίας (π.χ. επαρκής φωτισμός, ασφαλείς εγκαταστάσεις που τηρούν τους υγειονομικούς κανόνες δημόσιας υγείας, επαρκής φύλαξη κτλ.).
- Διερεύνηση της πιθανότητας παροχής προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης-δεξιοτήτων, κυρίως για τον γυναικείο πληθυσμό, καθώς αυτά συμβάλλουν στην πρόληψη της έμφυλης βίας ενδυναμώνοντας τις γυναίκες.
- Εμπλοκή στον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων σημειώντων μελών της κοινότητας (π.χ. θρησκευτικοί ηγέτες, εκπρόσωποι, άνδρες και γυναίκες, διάφορων κοινοτήτων κτλ.)
- Παροχή εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης στους διάφορους φορείς (Διοικητικό Προσωπικό, Σώματα Ασφαλείας κτλ.) ώστε να αναγνωρίζουν τα περιστατικά και να μπορούν να προβαίνουν στις ανάλογες παραπομπές.

50 UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees (2019)

ΜΕΡΟΣ Γ΄

9. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

Π. Δαμάσκος

Cisgender:⁵¹ Άτομο του οποίου η ταυτότητα φύλου και η έκφραση φύλου ευθυγραμμίζονται με το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση.

Gaslighting: Η απόπειρα χειραγώγησης κάποιου ή κάποιου με στόχο να αμφισβητηθεί η ορθότητα της σκέψης της/του. Πρόκειται για μορφή ψυχολογικής βίας όπου ο δράστης, άνδρας ή γυναίκα, αρνείται την πραγματικότητα του θύματος και το ωθεί να αμφιβάλλει για τα συναισθήματα και τη λογική του. Ο όρος προέρχεται από το βρετανικό θεατρικό έργο *Gas Light* του Patrick Hamilton (1938), όπου ένας σύζυγος προσπαθεί να τρελάνει τη σύζυγό του μέσα από διάφορες τεχνικές, για να αμφισβητήσει η ίδια τη λογική της.

Intersex (μεσοφυλικός ή μεσοφυλική):⁵² Τα μεσοφυλικά άτομα έχουν γεννηθεί με φυλετικά χαρακτηριστικά (γεννητικά όργανα, γονάδες και πρότυπα χρωμοσωμάτων) τα οποία δεν αντιστοιχούν στην τυπική δυαδική αντίληψη του αρσενικού και του θηλυκού σώματος. Τα ίντερσεξ άτομα χαρακτηρίζονται από τη διαφορετική φυσιολογία τους, όπου μπορεί να υπάρχει ή να μην υπάρχει καθορισμένο ανατομικό φύλο. Υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις στο φάσμα των ίντερσεξ ατόμων όσον αφορά τα χρωμοσώματα, τα επίπεδα ορμονών, τα αναπαραγωγικά όργανα κτλ. Ίντερσεξ είναι ένας όρος ομπρέλα, με τον οποίο περιγράφουμε ένα ευρύ φάσμα φυσικών ποικιλομορφιών σχετικά με το σώμα. Ο όρος *ερμαφρόδιτος* δεν χρησιμοποιείται διότι είναι παραπλανητικός και στιγματιστικός.

LGBTQI+: Ακρωνύμιο για τους όρους Lesbian, Gay, Bisexual, Transsexual, Queer, Intersexual. Συνήθως μιλάμε για LGBTQI+ κοινότητα όταν θέλουμε να αναφερθούμε στις πληθυσμιακές αυτές ομάδες που προσδιορίζονται βάσει του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας φύλου. Το σύμβολο «+» αναφέρεται στη συμπερίληψη των ατόμων που δεν ταυτίζονται με τους παραπάνω όρους.

Queer: Όρος ομπρέλα για σεξουαλικές μορφές ή μορφές φύλου που δεν εντάσσονται στις ήδη υπάρχουσες μορφές κανονικότητας. Ο όρος αυτός πρωτοεμφανίστηκε στην αγγλική γλώσσα, τον 16ο αιώνα, ως δάνειο από το γερμανικό *quer* (= κάθετα, σε ορθή γωνία ή διαγώνια). Είναι ένας πολύπλοκος όρος, με πολλαπλές ερμηνείες. Στο παρελθόν χρησιμοποιείτο ως υποτιμητικός όρος προς τα άτομα με ομόφυλο σεξουαλικό προσανατολισμό. Στη δεκαετία του 1980 υιοθετήθηκε από ακτιβιστές και ακτιβίστριες και από θεωρητικούς και θεωρητικές ως θετικός και συγκρουσιακός αυτο-χαρακτηρισμός, σε μια προσπάθεια να προκαλέσουν τις κοινωνικές νόρμες σχετικά με τη σεξουαλικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή/και άλλες μορφές κανονικότητας. Χρησιμοποιείται συχνά από άτομα που δεν αποδέχονται τις παραδοσιακές έννοιες

51 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

52 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

φύλων και σεξουαλικότητας και δεν ταυτίζονται ή δεν καλύπτονται με κάποιον από τους υπόλοιπους όρους του ακρωνυμίου ΛΟΑΤΚΙ+.

Stalking (παρενοχλητική παρακολούθηση):⁵³ Το stalking καλύπτει ένα φάσμα από ανεπιθύμητες, σκόπιμες, επαναλαμβανόμενες και επίμονες παρενοχλητικές συμπεριφορές και πράξεις που προκαλούν φόβο, τρόμο ή ανησυχία στο παρενοχλούμενο άτομο. Οι συμπεριφορές αυτές εκδηλώνονται άλλες φορές άμεσα και άλλες έμμεσα. Σε αυτό το πλαίσιο, το άτομο που παρενοχλείται, παρά την εκπεφρασμένη αντίθετη βούλησή του, καλείται να αντιμετωπίσει: επίμονα τηλεφωνήματα, μηνύματα, emails, παρακολούθηση ή/και εισβολή στο οικογενειακό, κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον, προσέγγιση των οικείων του, ψευδείς κατηγορίες, απειλές, εκδικητική πορνογραφία και μια σειρά άλλων παραβιαστικών συμπεριφορών. Στη χώρα μας, βάσει του Ν. 114(Ι)/2021, θεωρείται ποινικό αδίκημα.

Trans ή Transgender: Βλ. Τρανς.

Trauma and Violence Informed Care – TVIC: Βλ. Φροντίδα με πληροφόρηση σχετικά με το τραύμα και τη βία.

Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων: Μορφή σεξουαλικής βίας που αφορά τη μερική ή ολική αφαίρεση των εξωτερικών γυναικείων γεννητικών οργάνων ή τον τραυματισμό τους, χωρίς να συντρέχουν ιατρικοί λόγοι ή λόγοι που να σχετίζονται με την πρόσπιση της υγείας. Δεν ακολουθείται κάποιο πρωτόκολλο και δεν αποτελεί ιατρική πράξη. Συνήθως γίνεται από μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκες σε κορίτσια ηλικίας 5-8 ετών και επιφέρει βλάβες τόσο στη σωματική, σεξουαλική όσο και στην ψυχική υγεία των κοριτσιών αυτών. Πρόκειται για επιβλαβή πρακτική που εφαρμόζεται παράνομα, τόσο σε χώρες όπου αποτελεί παράδοση (π.χ. χώρες της υποσαχάριας Αφρικής) όσο και σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αμφιφοβία (biphobia):⁵⁴ Παράλογος φόβος και αποστροφή προς την αμφιφυλοφιλία ή τα αμφιφυλόφιλα άτομα. Σχετίζεται με τα πολλαπλά στερεότυπα για τις αμφιφυλόφιλες και τους αμφιφυλόφιλους, τα οποία προέρχονται από την πεποίθηση ότι η αμφιφυλοφιλία δεν υπάρχει και ότι οι αμφιφυλόφιλες και οι αμφιφυλόφιλοι βρίσκονται σε κατάσταση διαταραχής.

Ανάλυση με βάση το φύλο+ (GBA+):⁵⁵ Αναλυτική διαδικασία που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο διαφορετικές ομάδες γυναικών, ανδρών και ατόμων με διαφορετικό φύλο μπορεί να βιώσουν πολιτικές, προγράμματα και πρωτοβουλίες. Το σύμβολο «+» στο GBA+ σημαίνει ότι το Gender-Based Analysis (GBA) υπερβαίνει τις βιολογικές και κοινωνικο-πολιτιστικές διαφορές του φύλου, και περιλαμβάνει τους πολλαπλούς παράγοντες ταυτότητας που διασταυρώνονται για να κάνουν ένα άτομο αυτό που είναι, συμπεριλαμβανομένης της φυλής, της εθνότητας, της θρησκείας, της ηλικίας και της ψυχικής ή σωματικής αναπηρίας.

Αντωνυμίες φύλου: Βλ. προτιμώμενες αντωνυμίες.

Αποκάλυψη:⁵⁶ Στην περίπτωση της έμφυλης βίας αφορά την αποκάλυψη ενός περιστατικού έμφυλης βίας. Συχνά, άτομα που έχουν επιζηήσει τέτοιων περιστατικών διστάζουν να τα αποκαλύψουν ή να ζητήσουν βοήθεια.

53 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

54 Βλ., <<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1049?lang=el>>.

55 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

56 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

Αρρενωπότητα: Ένα σύνολο συμπεριφορών και γνωρισμάτων τα οποία αποδίδονται στα αγόρια και στους άντρες. Οι αντιλήψεις για την αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα και τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με αυτές είναι κοινωνικά και πολιτισμικά προσδιορισμένα.

Ασέξουαλ: Άτομο που μπορεί να έλκεται συναισθηματικά αλλά όχι σεξουαλικά. Μπορεί να συνάπτει σχέσεις συντροφικές, χωρίς να νιώθει την ανάγκη για σεξουαλική επαφή (ασέξουαλ φάσμα).

Βία με βάση το φύλο: Βλ. Έμφυλη βία.

Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων ή Συζυγική βία: Σύνολο επιθετικών ή/και καταναγκαστικών συμπεριφορών που οδηγεί σε μη συναινετική σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική (ψυχολογική) ή οικονομική βλάβη και η οποία προκαλείται από νυν ή πρώην οικείους, άνδρες και γυναίκες, ή συντρόφους, άνδρες και γυναίκες, ή συζύγους, άνδρες και γυναίκες, ή μέλη συμφώνου συμβίωσης.

Βία που βασίζεται στην «τιμή» (Honour Based Violence – HBV):⁵⁷ Ο όρος χρησιμοποιείται διεθνώς και αναφέρεται σε προμελετημένη βία που διαπράττεται εναντίον μέλους της οικογένειας, συνήθως γυναίκας, το οποίο θεωρείται ότι προκάλεσε ντροπή ή ατίμωση στην οικογένειά του εμπλεκόμενο –ή φημολογείται ότι είναι εμπλεκόμενο– σε αποδοκιμαστικές συμπεριφορές, όπως σεξουαλικές σχέσεις εκτός γάμου ή σεξουαλικές σχέσεις με άτομα του ίδιου φύλου. Σε κάποιους πολιτισμούς πιστεύουν ότι η βία θα αποκαταστήσει την οικογενειακή τιμή. Η βία που βασίζεται στην «τιμή» μπορεί να συνιστά μια σειρά από εγκλήματα, όπως καταναγκαστικό περιορισμό, επίθεση και δολοφονία. Η βία που βασίζεται στην «τιμή» αποτελεί μορφή βίας με βάση το φύλο και εμφανίζεται σε όλες τις κοινότητες, σε όλο τον κόσμο ανεξάρτητα αν πρόκειται για κοινότητες που ζουν σύμφωνα με κάποιον κώδικα τιμής ή όχι.

Βία υποβοηθούμενη από την τεχνολογία ή Κυβερνοβία:⁵⁸ Εύρος συμπεριφορών που χρησιμοποιούν την τεχνολογία για να διευκολύνουν την εικονική ή/και την προσωπική βλάβη. Η πρόθεση της βίας που διευκολύνεται από την τεχνολογία είναι να απειλήσει, να παρενοχλήσει, να εκφοβίσει, να φέρει σε αμηχανία, να επιτεθεί, να εκβιάσει, να εξαναγκάσει, να βασανίσει ή να αποκλείσει κοινωνικά ένα άλλο άτομο χρησιμοποιώντας την τεχνολογία (π.χ. ίντερνετ, μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.). Το εκδικητικό πορνό είναι ένα τέτοιο παράδειγμα.

Βίαιο επεισόδιο:⁵⁹ Πράξη ή σειρά πράξεων βίας ή κακοποίησης από έναν δράστη, άνδρα ή γυναίκα, ή ομάδα δραστήων, ανδρών και γυναικών. Μπορεί να περιλαμβάνει πολλαπλά είδη βίας (σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική, οικονομική, κοινωνικοπολιτιστική) και μπορεί να περιλαμβάνει επανάληψη βίας σε τακτά μικρά ή μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Βιασμός/Απόπειρα βιασμού: Σύμφωνα με το άρθρο 336 του Ποινικού Κώδικα (Ν. 4619/2019) «ο εξαναγκασμός άλλου σε επιχείρηση ή ανοχή γενετήσιας πράξης με τη χρήση σωματικής βίας ή απειλής σοβαρού και άμεσου κινδύνου ζωής ή σωματικής ακεραιότητας, το διακεκριμένο έγκλημα του ομαδικού βιασμού, το διακεκριμένο έγκλημα του θανατηφόρου βιασμού και η επιχείρηση γενετήσιας πράξης χωρίς τη συναίνεση του/της παθόντος/παθούσας» αποτελεί ποινικό αδίκημα. Ο βιασμός αποτελεί πράξη μη συναινετικής σεξουαλικής επαφής (εισβολή σε οποιοδήποτε μέρος του σώματος του θύματος ή του δράστη με σεξουαλικό όργανο ή στο άνοιγμα των γεννητικών

57 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

58 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

59 RHRC (2004).

οργάνων ή του πρωκτού του θύματος με οποιοδήποτε αντικείμενο ή σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του σώματος με βία, απειλή βίας ή εξαναγκασμό). Οποιαδήποτε διείσδυση θεωρείται βιασμός. Οι προσπάθειες βιασμού κάποιας ή κάποιου που δεν καταλήγουν σε διείσδυση θεωρούνται απόπειρα βιασμού. Η συναίνεση μιας ανήλικης ή ενός ανήλικου πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με τα διεθνή πρότυπα, σύμφωνα με τα οποία, τα άτομα κάτω των δεκαοκτώ (18) ετών θεωρούνται νομικά ότι δεν μπορούν να παράσχουν ενημερωμένη συγκατάθεση. Ο βιασμός ή η απόπειρα βιασμού μπορεί να περιλαμβάνει: α) βιασμό ενήλικης γυναίκας ή ενήλικα άνδρα, β) βιασμό ανήλικου (άνδρα ή γυναίκας), συμπεριλαμβανομένης της αιμομιξίας, γ) ομαδικό βιασμό, εάν υπάρχουν περισσότεροι/ες του ενός δράστες, άνδρες και γυναίκες, και δ) συζυγικό βιασμό όταν στο σεξ μεταξύ συζύγων δεν υπάρχει συναίνεση.⁶⁰

Γάμος ανηλίκων ή Παιδικός γάμος:⁶¹ Γάμος κατά τον οποίο ο ένας σύζυγος, άνδρας ή γυναίκα, ή και οι δύο σύζυγοι, άνδρας και γυναίκα, είναι κάτω από την ελάχιστη νόμιμη ηλικία γάμου στην περιοχή όπου κατοικούν. Στην Ελλάδα, η ελάχιστη νόμιμη ηλικία γάμου είναι το δέκατο όγδοο (18ο) έτος. Διεθνώς ο όρος *παιδικός γάμος* χρησιμοποιείται συχνά και αναφέρεται σε γάμο κατά τον οποίο ο ένας σύζυγος, άνδρας ή γυναίκα, ή και οι δύο σύζυγοι, άνδρας και γυναίκα, είναι κάτω των δεκαοκτώ (18) ετών. Ο παιδικός γάμος διαιωνίζεται από την ανισότητα των φύλων και τη φτώχεια.

Γυναικοκτονία (femicide): Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), η γυναικοκτονία ορίζεται ως φόνος εκ προμελέτης μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα, αναγνωρίζοντάς την ως την ακραία κατάληξη του συνεχούς της βίας κατά των γυναικών.⁶² Η γυναικοκτονία συνήθως διαπράττεται από άντρες, αλλά κάποιες φορές συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας. Στις περισσότερες περιπτώσεις τη γυναικοκτονία διαπράττει ο σύντροφος ή ο πρώην σύντροφος, ο οποίος συνήθως είχε και μακρόχρονη κακοποιητική συμπεριφορά, απειλούσε, κακοποιούσε ή/και εκφόβιζε τη γυναίκα, η οποία πολύ συχνά βρίσκεται σε θέση φυσικής ή/και οικονομικής αδυναμίας σε σχέση με αυτόν. Ο ΠΟΥ διακρίνει τις εξής βασικές περιπτώσεις: α) Όταν διαπράττεται από τον σύντροφο (πρώην ή νυν). Σύμφωνα με τη μελέτη που αναφέρει ο ΠΟΥ, πάνω από το 35% των γυναικών που σκοτώθηκαν στον κόσμο θανατώθηκαν από τον σύντρόφό τους, σε σύγκριση με μόνο το 5% των δολοφονιών ανδρών που σκοτώθηκαν από τις γυναίκες συντρόφους τους. β) Όταν ανήκει στα λεγόμενα *εγκλήματα τιμής*, δηλαδή στα εγκλήματα εις βάρος γυναικών που θεωρούνται ότι παραβίασαν τους ηθικούς νόμους ή τις παραδόσεις της κοινωνικής τους ομάδας όπως είναι η μοιχεία, το σεξ ή η εγκυμοσύνη εκτός γάμου, και σκοτώνονται για την προστασία της φήμης της οικογένειας. Ο δολοφόνος μπορεί να είναι άνδρας ή και γυναίκα της οικογένειας. γ) Όταν συνδέεται με ζητήματα προίκας, όταν δηλαδή νεαρές γυναίκες σκοτώνονται με βάση τους νόμους της κοινότητάς τους για την παροχή ανεπαρκών χρημάτων στον γάμο.⁶³

Στη διακήρυξη της Βιέννης του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ (ECOSOC), το 2012, αναφέρονται σχετικά με τις γυναικοκτονίες οι εξής μορφές: 1) γυναικοκτονίες ως αποτέλεσμα ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας, 2) γυναικοκτονίες εξαιτίας βασανιστηρίων και εκφράσεων μισογυνισμού, 3) γυναικοκτονίες στο όνομα της τιμής, 4) στοχευμένες γυναικοκτονίες στο πλαίσιο ένοπλων συγκρούσεων, 5) γυναικοκτονίες που σχετίζονται με την προίκα, 6) γυναικοκτονίες λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου τους, 7) δολοφονίες αυτόχθονων

⁶⁰ RHRC (2004).

⁶¹ Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

⁶² Βλ., <<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1128?lang=el>>.

⁶³ ECOSOC – United Nations Economic and Social Council (2013).

γυναικών και κοριτσιών λόγω του φύλου τους, 8) βρεφοκτονίες και εμβρυοκτονίες με βάση το φύλο, 9) γυναικοκτονίες σχετιζόμενες με τον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων, 10) γυναικοκτονίες ως απόρροια κατηγοριών για άσκηση πρακτικών μαγείας, και 11) γυναικοκτονίες που συνδέονται με συμμορίες, το οργανωμένο έγκλημα, την εμπορία ναρκωτικών και την εμπορία ανθρώπων. Καταγράφηκε για πρώτη φορά ως όρος το 1976 από την κοινωνιολόγο Diana E.H. Russel και υιοθετήθηκε από την εγκληματολογία μετά το 1992.

Δευτερογενής επιζών ή επιζώσα:⁶⁴ Άτομο που επηρεάζεται από την εμπειρία της βίας που ασκήθηκε στην επιζώσα ή στον επιζώντα με βάση το φύλο. Ενδέχεται να περιλαμβάνει μέλη της οικογένειας ή άλλα άτομα κοντά στην επιζώσα ή στον επιζώντα.

Διαθεματικότητα (Intersectionality):⁶⁵ Προσέγγιση στην ανάλυση των κοινωνικών σχέσεων και δομών σε μια δεδομένη κοινωνία. Οι διαθεματικές προσεγγίσεις αναγνωρίζουν ότι η ταυτότητα κάθε ατόμου αποτελείται από πολλαπλές κατηγορίες ταυτότητας (αλλά δεν περιορίζεται μόνο σε αυτές), όπως, ικανότητα, έλξη, μέγεθος σώματος, ιθαγένεια, τάξη, πίστη, εθνικότητα, έκφραση φύλου, ταυτότητα φύλου, σεξουαλικότητα, φυλή, θρησκεία, αναπηρία, φυσική εμφάνιση κτλ. Οι τρόποι με τους οποίους ένα άτομο μπορεί να βιώσει συστημικά προνόμια και καταπίεση επηρεάζονται από τη διασταύρωση αυτών των κατηγοριών ταυτότητας, ανάλογα με το πώς εκτιμώνται από τους κοινωνικούς θεσμούς. Αυτές οι διασταυρούμενες και αλληλοεπικαλυπτόμενες κοινωνικές ταυτότητες μπορεί να είναι ταυτόχρονα ενδυναμωτικές και καταπιεστικές. Ο όρος επινοήθηκε από τον Kimberlé Crenshaw το 1989.

Διεμφυλικός, Διεμφυλική, Διεμφυλικό: Βλ. Τρανς.

Δράστης, άνδρας ή γυναίκα:⁶⁶ Άτομο, ομάδα ατόμων ή θεσμός που ασκεί άμεσα ή στηρίζει με οποιονδήποτε τρόπο την κακοποίηση ή την άσκηση έμφυλης βίας σε άλλο άτομο παρά τη θέλησή του. Οι δράστες, άνδρες και γυναίκες, διαθέτουν πραγματική ή υποτιθέμενη ισχύ και με τις πράξεις τους ασκούν έλεγχο στα θύματά τους.

Εκδικητική πορνογραφία ή Εκδικητικό πορνό (revenge porn):⁶⁷ Η χρήση και η διαδικτυακή ανάρτηση προσωπικών φωτογραφιών και βίντεο σεξουαλικού περιεχομένου, με στόχο τον εξευτελισμό του θύματος. Οι εικόνες μπορεί, επίσης, να είναι προϊόν υποκλοπής μέσω ηλεκτρονικής παρείσφρησης στον υπολογιστή, στους λογαριασμούς κοινωνικών δικτύων ή στο κινητό τηλέφωνο του θύματος. Συχνά αυτή η πρακτική έχει ως στόχο να προκαλέσει σημαντική βλάβη στη ζωή του ατόμου που στοχοποιείται (π.χ. απόλυση). Σύμφωνα με άρθρο 346 του Ποινικού Κώδικα, η εκδικητική πορνογραφία συγκαταλέγεται στις προσβολές της γενετήσιας ζωής και αποτελεί αυτοτελές αδίκημα.

Έκφραση φύλου (αναφέρεται και ως παρουσίαση φύλου):⁶⁸ Τρόπος με τον οποίο ένα άτομο παρουσιάζει και επικοινωνεί το φύλο του σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Το φύλο μπορεί να εκφραστεί μέσω του ρουχισμού, της ομιλίας, της γλώσσας του σώματος, του χτενίσματος, της φωνής ή/και της έμφασης ή της αποέμφασης σωματικών χαρακτηριστικών ή συμπεριφορών που συχνά συνδέονται

64 RHRC (2004).

65 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

66 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

67 Βλ., <<https://diotima.org.gr/glossari-morfes-emfylis-vias-sto-diadiktyo/>>.

68 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

με την αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα. Η έκφραση φύλου διαφέρει από την ταυτότητα φύλου και ποικίλλει ανάλογα με τον πολιτισμό και μπορεί να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου.

Εμπορία ανθρώπων (human trafficking): Σύμφωνα με το «Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών» (Πρωτόκολλο του Παλέρμου) των Ηνωμένων Εθνών, ως εμπορία ανθρώπων νοείται «η στρατολόγηση, η μεταφορά, η μετακίνηση, η εγκατάσταση (στέγαση, μέριμνα για τη συνέχιση της παραμονής) ή η παραλαβή προσώπων μέσω της απειλής, της χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, του δόλου, της εξαπάτησης, της κατάχρησης της δύναμης, της κατάχρησης μιας ευάλωτης ή τρωτής θέσης, της προσφοράς ή της αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους για την επίτευξη της σύμφωνης γνώμης ενός προσώπου, το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου για τον σκοπό της εκμετάλλευσης». Το καθεστώς εξαναγκαστικής πορνείας ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, η καταναγκαστική εργασία ή η υποχρεωτική παροχή υπηρεσιών, η αναγκαστική επαιτεία, το καθεστώς δουλείας ή παρόμοιων με αυτήν πρακτικών, η ειλωτεία, οι εξαναγκαστικοί γάμοι παιδιών, αλλά και η αφαίρεση σωματικών οργάνων, αποτελούν μορφές της εμπορίας ανθρώπων. Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή ενός παιδιού για τον σκοπό της εκμετάλλευσης θεωρείται, επίσης, παράνομη εμπορία προσώπων. Η παράνομη εμπορία μπορεί να είναι εντός ή εκτός της επικράτειας.

Έμφυλη βία ή Βία με βάση το φύλο: Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης,⁶⁹ η βία με βάση το φύλο αναφέρεται σε οποιοδήποτε είδος βλάβης διαπράττεται εναντίον ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων λόγω του πραγματικού ή αντιληπτού φύλου, του κοινωνικού φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας φύλου. Η βία με βάση το φύλο βασίζεται σε μια ανισορροπία δυνάμεων και πραγματοποιείται με σκοπό να ταπεινώσει και να κάνει ένα άτομο (ή μια ομάδα ατόμων) να αισθάνεται κατώτερο ή/και υποδεέστερο. Αυτό το είδος βίας είναι βαθιά ριζωμένο στις κοινωνικές και πολιτισμικές δομές, στους κανόνες και στις αξίες που διέπουν την κοινωνία και συχνά διαιωνίζεται από μια κουλτούρα άρνησης και σιωπής. Η βία με βάση το φύλο μπορεί να συμβεί τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα και επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες. Η βία με βάση το φύλο μπορεί να είναι σεξουαλική, σωματική, λεκτική, ψυχολογική (συναισθηματική) ή κοινωνικοοικονομική και μπορεί να λάβει πολλές μορφές, από λεκτική βία και ρητορική μίσους στο διαδίκτυο μέχρι βιασμό ή φόνο. Μπορεί να διαπράττεται από οποιονδήποτε και οποιαδήποτε: νυν ή πρώην σύζυγο/σύντροφο, άνδρα ή γυναίκα, μέλος της οικογένειας, συνάδελφο, άνδρα ή γυναίκα, συμμαθητές και συμμαθήτριες, φίλους και φίλες, άγνωστο άτομο ή άτομα που ενεργούν για λογαριασμό πολιτιστικών, θρησκευτικών, κρατικών ή ενδοκρατικών ιδρυμάτων. Για να γίνουν κατανοητές οι βασικές της αιτίες πρέπει να εξεταστούν μέσα στο πλαίσιο των έμφυλων κανόνων, αξιών και πεποιθήσεων που στηρίζουν σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών αλλά ακόμη και μεταξύ ανδρών ή μεταξύ γυναικών. Αυτές οι ιεραρχίες δεν καθιστούν απλώς δυνατή την έμφυλη βία αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου αυτή γίνεται ανεκτή ή θεωρείται ακόμα και αποδεκτή. Δράστες, άνδρες και γυναίκες, μπορεί να είναι μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας, καθώς και άτομα που ενεργούν εκ μέρους πολιτισμικών, θρησκευτικών ή κρατικών θεσμών. Η έμφυλη βία επηρεάζει τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες, αλλά πλήττει δυσανάλογα τις γυναίκες και τα κορίτσια, αντανakλώντας την υποδεέστερη θέση τους στην κοινωνία. Διαφορετικές ομάδες ανδρών και γυναικών, όπως όσοι και όσες ανήκουν

69 Βλ., <<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence>>.

σε σεξουαλικές μειονότητες, είναι, επίσης, πιθανόν να επηρεάζονται δυσανάλογα από την έμφυλη βία.⁷⁰ (Βλ. και λήμμα Μορφές έμφυλης βίας.)

Ενδοοικογενειακή βία ή Οικογενειακή βία:⁷¹ Σύμφωνα με τον Νόμο 3500/2006 είναι «η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας». Αποτελεί μια από τις πιο διαδεδομένες μορφές έμφυλης βίας παγκοσμίως. Λαμβάνει χώρα μέσα στην οικογένεια ή στο νοικοκυριό με τη μορφή λεκτικής, ψυχολογικής, συναισθηματικής, σωματικής, σεξουαλικής, οικονομικής κακοποίησης ή απειλής βίας, και ασκείται μεταξύ οικείων συντρόφων, γυναικών και ανδρών, (πρώην ή νυν) συζύγων, γυναικών και ανδρών, μερών του συμφώνου συμβίωσης ή μεταξύ άλλων μελών μιας οικογένειας (για παράδειγμα, πεθερές και νύφες). Συνηθέστερη μορφή ενδοοικογενειακής βίας είναι η βία από τον (πρώην ή νυν) σύζυγο ή σύντροφο προς τη σύζυγό του ή σύντροφό του αντίστοιχα (βλ. Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων). Παραδείγματα ενδοοικογενειακής βίας είναι:⁷² α) χαστούκια, χτυπήματα, ξυλοδαρμοί, κλοτσιές, χρήση όπλων, β) η σύζυγος ξυλοκοπείται ή κακοποιείται επειδή δεν εκτελεί τα καθήκοντά της σύμφωνα με τις προσδοκίες του συζύγου (αρνείται το σεξ, το φαγητό αργεί να προετοιμαστεί κτλ.), γ) μια γυναίκα ξυλοκοπείται από την πεθερά της λόγω της υποδεέστερης θέσης της γυναίκας στο νοικοκυριό, δ) λεκτική και συναισθηματική κακοποίηση, συμπεριλαμβανομένου του δημόσιου εξευτελισμού, της αναγκαστικής απομόνωσης, ε) δολοφονία ή απειλές κατά της ζωής, στ) ο έλεγχος και η στέρση της πρόσβασης του συντρόφου, άνδρα ή γυναίκας, σε τροφή, νερό, στέγη, ρούχα, υγειονομική περίθαλψη, και ζ) αναγκαστικές εγκυμοσύνες ή/και εκτρώσεις. Αποτελεί ποινικό αδίκημα, το οποίο τιμωρείται με αυστηρότατες ποινές σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο που ψηφίστηκε στη χώρα μας το 2006.

Εξαναγκαστικός γάμος ή Καταναγκαστικός γάμος: Οποιοσδήποτε γάμος διεξάγεται χωρίς την πλήρη συναίνεση και των δύο μερών και μερικές φορές συμβαίνει μέσω συναισθηματικού εξαναγκασμού, απειλών, σωματικής βίας ή απαγωγής για να καμφθεί η θέληση του ατόμου. Οι καταναγκαστικοί γάμοι χρησιμοποιούνται και από ένοπλες ομάδες κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων ως μέσο υποταγής ή ως μέσο σωτηρίας ενός κοριτσιού από τη φτώχεια μετά το τέλος της σύγκρουσης. Οι γάμοι ανήλικων κοριτσιών με ηλικιωμένους άνδρες περιλαμβάνονται στους καταναγκαστικούς γάμους. Ο καταναγκαστικός γάμος δεν είναι το ίδιο με τον προκαθορισμένο γάμο, στον οποίο τα ενήλικα άτομα συναινούν στον γάμο.

Επιζώσα/Επιζών: Όρος που περιγράφει κάποια ή κάποιον που έχει βιώσει έμφυλη βία ή άλλη κακοποίηση. Αυτός ο όρος μπορεί να προτιμηθεί από το θύμα και χρησιμοποιείται κυρίως σε τομείς όπως η ψυχολογική ή κοινωνική στήριξη καθώς αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, ότι δηλαδή πολλά άτομα που βιώνουν κακοποίηση την αντιμετωπίζουν και προχωρούν με προσωπική δύναμη και ψυχικό σθένος. Συνήθως ο όρος αυτός χρησιμοποιείται όταν το άτομο έχει κάνει το πρώτο βήμα και έχει αναλάβει την ελάχιστη πρωτοβουλία για να διαφύγει από την κακοποιητική κατάσταση και από τον κύκλο βίας που υφίσταται (για τον όρο αυτόν, βλ. και την Ενότητα 1.1. «Τι είναι έμφυλη βία - Βασικοί ορισμοί»).

Ηλικιακή διάκριση: Η προκατάληψη και τα στερεότυπα απέναντι σε ένα άτομο ή σε μια ομάδα βάσει της ηλικίας, τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε συμπεριφορές διάκρισης. Η ηλικιακή διάκριση αναφέρεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες· συνήθως, όμως, πλήττει περισσότερο τους έφηβους και έφηβες (π.χ. είναι επιπόλαιοι και επιπόλαιες) και τους ηλικιωμένους και τις ηλικιωμένες (π.χ. είναι

70 Βλ., <<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1227?lang=el>>.

71 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

72 RHRC (2004).

αδύναμοι και αδύναμες, εξαρτώμενοι και εξαρτώμενες).

Θηλυκότητα: Ένα σύνολο συμπεριφορών και γνωρισμάτων τα οποία αποδίδονται στα κορίτσια και στις γυναίκες. Οι αντιλήψεις της αρρενωπότητας και θηλυκότητας και τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με αυτές είναι κοινωνικά και πολιτισμικά προσδιορισμένα.

Θύμα:⁷³ Άτομο που έχει υποστεί σωματική ή συναισθηματική βλάβη, υλικές ζημιές ή οικονομική απώλεια ως αποτέλεσμα εγκλήματος. Στην περίπτωση της έμφυλης βίας, ο όρος χρησιμοποιείται κυρίως στον νομικό τομέα. Ορισμένα θύματα προτιμούν να ταυτίζονται ως επιζώσες ή επιζώντες (βλ. Επιζώσα/Επιζών).

Κακομεταχείριση: Βλ. Σωματική βία.

Κανόνες φύλου ή Νόρμες φύλου:⁷⁴ Προσδοκίες και στερεότυπα για συμπεριφορές, ενέργειες και ρόλους που συνδέονται με το να είσαι «άνδρας» ή «γυναίκα» σε μια συγκεκριμένη κοινωνία. Οι κανόνες φύλου συμβάλλουν στις ανισορροπίες εξουσίας και στην ανισότητα των φύλων στο σπίτι, στην εργασία και στις κοινότητες.

Καταναγκαστικός γάμος: Βλ. Εξαναγκαστικός γάμος.

Κυβερνοβία: Βλ. Βία υποβοηθούμενη από την τεχνολογία.

Λεκτική βία ή Λεκτική κακοποίηση: Αποτελεί την πιο υποτιμημένη μορφή βίας και αποτελεί ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών το οποίο περιλαμβάνει επιθετική οργή, απειλές και εξυβρίσεις, κατηγορίες και κατάκριση, παρεμπόδιση και εκτροπή, χρόνια λήθη, σύγκρουση, άρνηση του θυμού ή κακοποίησης, κριτική, μείωση, απαξίωση, υποτίμηση, υβριστικούς χαρακτηρισμούς, διαταγές, υπονόμηση, απειλή, απόκρυψη και τρομοκράτηση κ.ά. Στόχος της λεκτικής βίας είναι η χειραγώγηση διά μέσου του φόβου και ο έλεγχος πάνω στη ζωή του ατόμου. Δεν αντιμετωπίζεται με την ίδια σοβαρότητα όπως οι άλλες μορφές έμφυλης βίας γιατί είναι δύσκολο να αποδειχθεί και η συμπεριφορά του θύτη, άνδρα ή γυναίκας, μπορεί να αλλάζει στον δημόσιο χώρο. Η λεκτική κακοποίηση μπορεί να είναι το ίδιο επιζήμια για την υγεία όπως και η σωματική κακοποίηση.

ΛΟΑΤΚΙ+: Ακρωνύμιο για τους όρους Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Τρανς, Κουίρ, Ίντερσεξ. Συνήθως μιλάμε για ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα όταν θέλουμε να αναφερθούμε στις πληθυσμιακές αυτές ομάδες που προσδιορίζονται βάσει του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας φύλου. Το σύμβολο «+» αναφέρεται στη συμπερίληψη των ατόμων που δεν ταυτίζονται με τους παραπάνω όρους.

Μορφές έμφυλης βίας:⁷⁵ Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους διεθνώς αναγνωρισμένους οργανισμούς, οι μορφές της έμφυλης βίας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε σωματική βία, λεκτική βία (συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους), ψυχολογική βία, σεξουαλική βία, κοινωνικοοικονομική βία. Υπάρχουν, επίσης, δύο άλλες κατηγορίες βίας, η ενδοοικογενειακή βία και η (σεξουαλική) παρενόχληση, που και οι δύο μπορούν να είναι συνδυασμός και των πέντε τύπων βίας που αναφέρονται παραπάνω. Τα τελευταία χρόνια έχει αναγνωρισθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης η βία υποβοηθούμενη από την τεχνολογία (κυβερνοβία) ως μορφή έμφυλης βίας. Στην πραγματικότητα, ορισμένες ή πολλές μορφές βίας μπορούν να υπάρχουν ταυτόχρονα, ιδιαίτερα σε καταχρηστικές σχέσεις. Όλες οι μορφές μπορούν να εμφανίζονται τόσο

73 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

74 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

75 Βλ., <<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/types-of-gender-based-violence>>.

στην ιδιωτική σφαίρα (σε οικογένειες και στενές σχέσεις) όσο και στη δημόσια σφαίρα, όπου διαπράττονται από (άγνωστα) άτομα στον δημόσιο χώρο ή από οργανισμούς, ιδρύματα και κράτη. Τα τοπικά και εθνικά νομικά συστήματα μπορούν να τις ορίζουν διαφορετικά ή/και να υπάρχουν και άλλες νομικά αναγνωρισμένες μορφές έμφυλης βίας.

Νόρμες φύλου: Βλ. κανόνες φύλου.

Οικείος σύντροφος:⁷⁶ Περιλαμβάνει νυν ή πρώην συζύγους (με γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης) του ίδιου ή διαφορετικού φύλου, μη έγγαμους συντρόφους (φίλος, φίλη, σύντροφος γνωριμιών κ.ά.). Οι οικείοι σύντροφοι μπορεί να συγκατοικούν ή/και όχι, και η σχέση δεν χρειάζεται να περιλαμβάνει οπωσδήποτε σεξουαλικές δραστηριότητες.

Οικογενειακή βία: Βλ. Ενδοοικογενειακή βία.

Οικονομική βία: Ο περιορισμός της δυνατότητας απόκτησης, χρήσης ή διατήρησης οικονομικών πόρων και η συνεχής απειλή της αυτάρκειας και οικονομικής αυτονομίας ενός ατόμου. Η οικονομική βία μπορεί να περιλαμβάνει: ζημία περιουσίας, κλοπή προσωπικής περιουσίας, έλεγχο περιουσιακών στοιχείων, παρεμπόδιση δικαιώματος στην εργασία, παρακράτηση μισθού, περιορισμό της ατομικής ελευθερίας, οικονομική εξάρτηση, άρνηση καταβολής διατροφής, καταναγκαστική οικιακή εργασία, παρεμπόδιση πρόσβασης σε υλικά αγαθά και υπηρεσίες κ.ά. Η οικονομική χειραγώγηση και εξάρτηση καθιστούν το άτομο που υφίσταται οικονομική βία ανίσχυρο και αδύναμο να εγκαταλείψει μια κακοποιητική σχέση.

Οικονομική εκμετάλλευση ή Οικονομική κατάχρηση:⁷⁷ Αποτελεί μορφή οικονομικής βίας και τελείται όταν ένα άτομο χρησιμοποιεί χρήματα, περιουσιακά στοιχεία ή περιουσία για να ελέγξει ή να εκμεταλλευτεί ένα άλλο άτομο.

Ομοφοβία: Είναι η αποστροφή ή οι διακρίσεις με αφετηρία τον σεξουαλικό προσανατολισμό, και περιλαμβάνει ένα εύρος αρνητικών στάσεων, πεποιθήσεων και συμπεριφορών που απευθύνονται σε άτομα που θεωρούνται ΛΟΑΤΚΙ+ (βλ. λήμμα), με συστημικά αποτελέσματα προκατάληψης, διακρίσεων και βίας. Εκδηλώνεται μέσω λεκτικής βίας, ρητορικής μίσους και εγκλήματα μίσους, όπως επιθέσεις, ξυλοδαρμούς, ακόμη και φόνους. Πρωτοχρησιμοποιήθηκε το 1969 από τον Αμερικανό κλινικό ψυχολόγο George Weinberg και έγινε γνωστή με το βιβλίο του *Society and the Healthy Homosexual* (1971).

Παρενοχλητική παρακολούθηση: Βλ. Stalking.

Πατριαρχία:⁷⁸ Η πατριαρχία αποτελεί το σύστημα εκείνο που ιστορικά οργανώνει και αναπαράγει σε κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο τις έμφυλες σχέσεις εξουσίας, τις άνισες και κυριαρχικές δηλαδή σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών φύλων, την επικράτηση μιας ανδροκρατικής αντίληψης σε βάρος των γυναικών και όσων δεν ταυτίζονται με αυτή (π.χ. ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα).

Πολιτισμικά ασφαλείς προσεγγίσεις:⁷⁹ Προσεγγίσεις που αναγνωρίζουν και αμφισβητούν τις άνισες σχέσεις ισχύος μεταξύ των παρόχων υπηρεσιών και των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών δημιουργώντας δίκαιες, αμφίδρομες σχέσεις που χαρακτηρίζονται από σεβασμό, κοινή ευθύνη

⁷⁶ RHRC (2004).

⁷⁷ Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

⁷⁸ Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

⁷⁹ Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

και πολιτιστικές ανταλλαγές. Κατά την παροχή υπηρεσιών, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το πολιτισμικό υπόβαθρο, οι αξίες και οι προτιμήσεις των εξυπηρετούμενων ανδρών και γυναικών.

Προτιμώμενες αντωνυμίες ή Αντωνυμίες φύλου:⁸⁰ Τριτοπρόσωπες αντωνυμίες που ένα άτομο προτιμά να χρησιμοποιούν οι άλλοι και οι άλλες όταν προσδιορίζουν το άτομο ή απευθύνονται σε αυτό. Μπορεί να περιλαμβάνουν, χωρίς να περιορίζονται, τα εξής: αυτή, αυτός, αυτό.

Πρόωρος γάμος:⁸¹ Κάθε μορφή γάμου που συμπεριλαμβάνει ένα άτομο μικρότερο των δεκαοκτώ (18) ετών. Οι περισσότεροι πρόωροι γάμοι μπορεί να έχουν ή όχι τη συγκατάθεση των γονέων, αλλά και των συζύγων, ανδρών και γυναικών.

Ρατσισμός:⁸² Συστημική υποταγή, καταπίεση και εκμετάλλευση συγκεκριμένων ομάδων ανθρώπων με βάση τα αντιληπτά φυσικά (π.χ. χρώμα δέρματος) ή/και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Ο ρατσισμός έχει τις ρίζες του σε πεποιθήσεις και συμπεριφορές που προϋποθέτουν τη βιολογική ή πολιτισμική υπεροχή μιας φυλετικής ομάδας έναντι των άλλων, με αποτέλεσμα η εξουσία και τα προνόμια να είναι για την κυρίαρχη ομάδα και η άνιση μεταχείριση και οι περιορισμένες ευκαιρίες για τις καταπιεσμένες ομάδες.

Σεξισμός:⁸³ Προκαταλήψεις ή διακρίσεις λόγω φύλου, ιδιαίτερα σε βάρος γυναικών και κοριτσιών. Ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει το σύνολο των (κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, δικαστικών, συμβολικών) θεσμών αλλά και τις ατομικές ή συλλογικές συμπεριφορές που εκφράζουν, δεικνύουν και νομιμοποιούν την κυριαρχία των ανδρών σε βάρος των γυναικών. Παράγωγα του σεξισμού αποτελούν η ομοφοβία, η αμφιφοβία και η τρανσφοβία.

Σεξουαλική βία: Οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη χωρίς συγκατάθεση και ελεύθερη συναίνεση, απόπειρα σεξουαλικής πράξης, απειλή σεξουαλικής πράξης ή ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια ή προβολές από οποιοδήποτε άτομο, ανεξάρτητα από τη σχέση του με το θύμα, την επιζώσα ή τον επιζώντα, σε οποιοδήποτε περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένου –αλλά όχι μόνο– του σπιτιού, της εργασίας και του δημόσιου χώρου. Στον ορισμό της σεξουαλικής βίας κατατάσσονται και τα ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια ή οι αντίστοιχες κινήσεις, όπως μη επιθυμητό φίλημα, άγγιγμα γεννητικών οργάνων ή/και άλλων απολύτως ιδιωτικών σημείων του σώματος κ.ά. Περιλαμβάνει, επίσης, μη συναινετικές πράξεις σεξουαλικού χαρακτήρα με ένα άτομο και τον εξαναγκασμό άλλου ατόμου να συμμετέχει σε μη συναινετικές πράξεις σεξουαλικού χαρακτήρα με τρίτο άτομο. Ο βιασμός (βλ. λήμμα) είναι ακραία μορφή σεξουαλικής βίας. Άλλες ακραίες μορφές είναι η εμπορία ανθρώπων (βλ. λήμμα), ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων (βλ. λήμμα), η καταναγκαστική εγκυμοσύνη και οι εξαναγκαστικές εκτρώσεις.

Σεξουαλική εκμετάλλευση:⁸⁴ Η σεξουαλική εκμετάλλευση περιλαμβάνει σεξουαλικό εξαναγκασμό και χειραγώγηση από ένα άτομο σε θέση εξουσίας που χρησιμοποιεί αυτή τη δύναμη για να εμπλακεί σε σεξουαλικές πράξεις με ένα άτομο που δεν έχει εξουσία. Η εκμετάλλευση μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή βοήθειας σε αντάλλαγμα για σεξουαλικές πράξεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το θύμα, η επιζώσα ή ο επιζών μπορεί να πιστεύει ότι δεν έχει άλλη επιλογή από το να συμμορφωθεί (ίσως

80 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

81 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

82 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

83 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

84 RHRC (2004).

για να προστατεύσει την οικογένειά της/του, να λάβει αγαθά ή υπηρεσίες κτλ.), ώστε, ακόμη και αν δοθεί η συγκατάθεση, να χειραγωγηθεί ή να εξαναγκαστεί. Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν: α) Εργαζόμενος ή εργαζόμενη σε ανθρωπιστικές οργανώσεις που απαιτεί σεξ σε αντάλλαγμα για υλική βοήθεια, χάρες ή προνόμια. β) Εκπαιδευτής ή εκπαιδευτρια που απαιτεί σεξ με αντάλλαγμα την επιτυχία ως προς τους βαθμούς ή την εισαγωγή στην τάξη. γ) Ηγέτης προσφύγων, άνδρας ή γυναίκα, που απαιτεί σεξ με αντάλλαγμα χάρες ή προνόμια. δ) Στρατιώτης ή υπάλληλος ασφαλείας, άνδρας ή γυναίκα, που απαιτεί σεξ με αντάλλαγμα την ασφαλή διέλευση. Στη σεξουαλική εκμετάλλευση περιλαμβάνεται η κακοποίηση παιδιών και νέων όπου απαιτείται σεξ ή σεξουαλικές πράξεις ως αντάλλαγμα για την παροχή ναρκωτικών, τροφής, στέγης, προστασίας ή άλλων βασικών στοιχείων της ζωής ή/και χρημάτων, καθώς και η συμμετοχή παιδιών και νέων αγοριών και κοριτσιών στη δημιουργία πορνογραφικών και σεξουαλικών ιστότοπων.

Σεξουαλική επίθεση:⁸⁵ Οποιαδήποτε ανεπιθύμητη σεξουαλική δραστηριότητα που περιλαμβάνει σωματική επαφή (συμπεριλαμβανομένου του φιλιού, του χαϊδέματος και της σεξουαλικής επαφής).

Σεξουαλική κακοποίηση:⁸⁶ Μη συναινετικές σεξουαλικές πράξεις, μη συμπεριλαμβανομένου του βιασμού ή της απόπειρας βιασμού. Σε περίπτωση ανήλικων, ακόμη και αν έχει δώσει τη συγκατάθεσή του/της, η σεξουαλική δραστηριότητα με την ανήλικη ή τον ανήλικο μπορεί να υποδηλώνει σεξουαλική κακοποίηση επειδή θεωρείται ότι μία ανήλικη ή ένας ανήλικος δεν μπορεί να δώσει ενημερωμένη συγκατάθεση. Παραδείγματα σεξουαλικής κακοποίησης είναι: αναγκαστική αφαίρεση ρούχων, εξαναγκασμός κάποιας/κάποιου να εμπλακεί σε σεξουαλικές πράξεις, το αναγκαστικό φιλί ή το αναγκαστικό άγγιγμα, εξαναγκασμός κάποιας/κάποιου να παρακολουθήσει σεξουαλικές πράξεις κ.ά.

Σεξουαλική παρενόχληση: Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου 3896/2010 (ΦΕΚ 207/Α΄/8-12-2020) ως σεξουαλική παρενόχληση ορίζεται «η εκδήλωση οποιασδήποτε μορφής ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εκθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος». Η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί να περιλαμβάνει κατάχρηση εξουσίας και χρησιμοποιείται συχνά ως τρόπος ελέγχου ή εκφοβισμού ενός ατόμου. Η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί να λαμβάνει χώρα σε όλα τα πεδία ανθρωπίνης δραστηριότητας, όπως είναι ο ιδιωτικός χώρος, ο δημόσιος χώρος, ο εργασιακός χώρος, τα κοινωνικά και άλλα ιδρύματα κτλ. Ιδιαίτερα στον χώρο εργασίας δημιουργεί ανασφαλές εργασιακό περιβάλλον και συχνά αυτοί και αυτές που ασκούν σεξουαλική παρενόχληση χρησιμοποιούν την απόρριψη ή την αποδοχή της συμπεριφοράς τους για να επηρεάσουν την πρόσβαση του παρενοχλούμενου ατόμου στην επαγγελματική κατάρτιση, στη συνέχιση της απασχόλησης, στην προαγωγή, στον μισθό ή στις συνθήκες εργασίας.

Σεξουαλική προτίμηση: Ο όρος επικαλύπτεται σε μεγάλο βαθμό με τον όρο *σεξουαλικός προσανατολισμός*, αλλά διαφοροποιείται κατά την επιστημονική έρευνα της ψυχολογίας. Ο όρος *σεξουαλική προτίμηση* υπονοεί έναν βαθμό εκούσιας επιλογής. Αυτό αμφισβητείται διότι τα σύγχρονα επιστημονικά πορίσματα καταλήγουν πως ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν αποτελεί επιλογή.

Σεξουαλικός προσανατολισμός: Όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα μοτίβο

⁸⁵ Βλ., <https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>.

⁸⁶ RHRC (2004).

συναισθηματικών, ρομαντικών ή/και σεξουαλικών έλξεων. Σύμφωνα με τον Αμερικανικό Σύνδεσμο Ψυχολογίας, ο σεξουαλικός προσανατολισμός αναφέρεται στην αντίληψη που έχει το άτομο της «προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας που βασίζεται σε αυτά τα είδη έλξης, στις συμπεριφορές που τα εκφράζουν και στη συμμετοχή του ατόμου σε μία κοινότητα με άλλα άτομα που μοιράζονται αυτά τα είδη έλξης». Οι σεξουαλικοί προσανατολισμοί μπορεί να περιλαμβάνουν –χωρίς να περιορίζονται– ετεροφυλόφιλους και ετεροφυλόφιλες, λεσβίες, ομοφυλόφιλους και ομοφυλόφιλες, αμφιφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλες, πανσεξουαλικούς και πανσεξουαλικές, πολυσεξουαλικούς και πολυσεξουαλικές, queer.

Στερεότυπα, έμφυλα: Είναι βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις με βάση τις οποίες αποδίδονται αυθαίρετα χαρακτηριστικά και ρόλοι στα δύο φύλα. Οι γενικεύσεις αυτές, στις οποίες εκτιθέμεθα από νεαρή ηλικία, έχουν πολλές συνέπειες σε όλο το φάσμα της ζωής.⁸⁷ Τα έμφυλα στερεότυπα διαμορφώνουν και συντηρούν τους κυρίαρχους έμφυλους ρόλους και ενδέχεται να περιορίσουν την ανάπτυξη των φυσικών ταλέντων και των ικανοτήτων των κοριτσιών και των αγοριών, των γυναικών και των ανδρών, καθώς και την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους εμπειρία και τις ευκαιρίες ζωής εν γένει. Τα στερεότυπα σχετικά με τις γυναίκες προέρχονται από αλλά είναι και η πηγή βαθιά ριζωμένων συμπεριφορών, αξιών, κανόνων και προκαταλήψεων κατά των γυναικών. Χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν και να συντηρήσουν τις ιστορικές σχέσεις εξουσίας των ανδρών επί των γυναικών, καθώς και τις σεξιστικές συμπεριφορές που εμποδίζουν την πρόοδο των γυναικών.⁸⁸ Παραδείγματα έμφυλων στερεοτύπων είναι ότι οι άνδρες είναι καταλληλότεροι από τις γυναίκες σε ανάληψη ρόλων ευθύνης, ηγεσίας, μυϊκής δύναμης και σωματικής αντοχής, ενώ οι γυναίκες θα πρέπει να περιορίζονται σε βοηθητικούς ρόλους, όπως είναι αυτοί των επαγγελματιών φροντίδας, της αγωγής-ανατροφής των παιδιών, της τροφού και της νοικοκυράς.⁸⁹

Συναίνεση: Αποδοχή κάποιας πράξης ή συγκατάθεση σε αυτή ύστερα από ώριμη σκέψη. Το άτομο κατανοεί πλήρως τις συνέπειες της συναίνεσής του και συμφωνεί ελεύθερα, χωρίς καμία πίεση ή εξαναγκασμό. Στο πεδίο της έμφυλης βίας ορίζεται ως η εθελοντική συμφωνία για συμμετοχή σε μια σεξουαλική δραστηριότητα τη στιγμή που λαμβάνει χώρα η δραστηριότητα. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα μέρη πρέπει ενεργά, πρόθυμα και συνεχώς να συναινούν στη σεξουαλική δραστηριότητα. Η συγκατάθεση δεν μπορεί να θεωρηθεί ή να υπονοηθεί, και ένα αναίσθητο άτομο δεν είναι σε θέση να δώσει τη συγκατάθεσή του.

Συναισθηματική βία: Βλ. Ψυχολογική βία.

Σωματική βία ή Σωματική κακοποίηση ή Κακομεταχείριση:⁹⁰ Κάθε πράξη σκόπιμης χρήσης ή απειλής κακοποίησης που δεν έχει σεξουαλική φύση και έχει ως κατάληξη τον πόνο, τη δυσφορία και την πρόκληση βλαβών στο άτομο που τη βιώνει. Περιλαμβάνει, ενδεικτικά: χαστούκια, σπρώξιμο, τράβηγμα από τα μαλλιά, χτυπήματα με τα χέρια ή με άλλα αντικείμενα σε όλο το σώμα ή σε σημεία του σώματος (αγκωνιές, κλοτσιές, μπουνιές κτλ.), κοψίματα ή κάψιμο σημείων του σώματος, πνίξιμο, πυροβολισμό, επιθέσεις με οξύ ή χημικά κ.ά.

87 Βλ., <<https://www.facebook.com/kethiisotita/posts/3169458743160262/>>.

88 Βλ., <<https://eige.europa.eu/el/taxonomy/term/1222>>.

89 Βλ., <<https://diotima.org.gr/orologies/#1549451927270-cceac1d1-d922>>.

90 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

Ταυτότητα φύλου ή Έμφυλη ταυτότητα:⁹¹ Ταυτότητα φύλου είναι η εσωτερική και ατομική εμπειρία ενός ατόμου για το φύλο του. Σχετίζεται αποκλειστικά και μόνο με τον αυτοπροσδιορισμό του φύλου ή με την ατομική αίσθηση για το φύλο (άνδρας, γυναίκα, και τα δύο, κανένα ή ένα εντελώς άλλο φύλο), δεν είναι το ίδιο με το φύλο ή το αποδοθέν φύλο και μπορεί να αντιστοιχεί ή να μην αντιστοιχεί στις κοινωνικές προσδοκίες που σχετίζονται με το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση, δεδομένου ότι η ταυτότητα φύλου είναι εσωτερική, δεν είναι απαραίτητα ορατή στους άλλους (βλ. και λήμμα Έκφραση φύλου).

Τρανς ή Διεμφυλικός, Διεμφυλική, Διεμφυλικό (Trans ή Transgender): Όρος που χρησιμοποιείται για να ορίσει τα άτομα που έχουν ταυτότητα φύλου ή έκφραση φύλου που διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Διεμφυλικό ονομάζεται ένα άτομο του οποίου το κοινωνικό φύλο (εμφάνιση, συμπεριφορά κτλ.) διαφοροποιείται από το φύλο που καταγράφηκε νομικά κατά τη γέννησή του. Είναι όρος ομπρέλα που συμπεριλαμβάνει ανθρώπους που είτε βρίσκονται στο στάδιο της μετάβασης (transition), είτε έχουν ολοκληρώσει τη μετάβασή τους, είτε έχουν κάνει, είτε δεν έχουν κάνει επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου. Ο πιο σύντομος, εύχρηστος και διεθνής όρος ο οποίος είναι αποδεκτός και αγκαλιάζει όλη την κοινότητα των ανθρώπων που η ταυτότητα ή η έκφραση φύλου τους διαφοροποιείται από το αποδοθέν φύλο είναι: τρανς άνθρωποι/άτομα/γυναίκες/άντρες.⁹²

Τρανσφοβία: Φόβος ή/και μίσος για οποιαδήποτε παραβίαση των αντιληπτών κανόνων φύλου. Συχνά εκδηλώνεται με καταγγελίες, εκφοβισμό, αποκλεισμό, προκαταλήψεις, διακρίσεις ή πράξεις βίας. Περιλαμβάνει το φάσμα των αρνητικών αντιλήψεων, συναισθημάτων ή ενεργειών προς τους τρανς ή τρανσεξουαλικούς ανθρώπους ή προς την τρανσεξουαλικότητα. Μπορεί να εκφράζεται ως συναισθηματική απόκρουση, φόβος, βία, θυμός ή δυσφορία απέναντι σε άτομα που δεν συμμορφώνονται με τις κοινωνικές προσδοκίες περί των φύλων. Επειδή συχνά εκφράζεται παράλληλα με ομοφοβικές απόψεις θεωρείται μια πτυχή της ομοφοβίας. Οποιοδήποτε άτομο είναι τρανς, ή θεωρείται ότι είναι, μπορεί να γίνει στόχος τρανσφοβίας.

Φροντίδα με πληροφόρηση σχετικά με το τραύμα και τη βία (Trauma and Violence Informed Care – TVIC):⁹³ Επεκτείνει την έννοια της φροντίδας με ενημέρωση για το τραύμα προκειμένου να τονίσει τις διασταυρούμενες επιπτώσεις της συστημικής και διαπροσωπικής βίας και των δομικών ανισοτήτων στη ζωή ενός ατόμου. Αυτή η έννοια αναγνωρίζει τόσο την ιστορική όσο και τη συνεχιζόμενη διαπροσωπική βία και τις τραυματικές τους επιπτώσεις, και βοηθά να τονιστούν οι εμπειρίες ενός ατόμου από προηγούμενη και τρέχουσα βία. Με αυτόν τον τρόπο τα προβλήματα δεν θεωρούνται ότι βρίσκονται μόνο στην ψυχολογική κατάσταση του ατόμου αλλά και στις κοινωνικές συνθήκες.

Φύλο ανατομικό: Προσδιορίζεται από (συνήθως εμφανή) ανατομικά γνωρίσματα όπως, πέος, όρχεις, κόλπος κ.ά. μαζί με τα βιολογικά χαρακτηριστικά (βλ. λήμμα Φύλο βιολογικό). Τα ανατομικά χαρακτηριστικά αξιοποιούνται για να αποδώσουν σε ένα άτομο το φύλο κατά τη γέννησή του.

Φύλο βιολογικό (Sex): Το φύλο που αποδίδεται σε ένα άτομο κατά τη γέννηση με βάση τα γεννητικά όργανα. Αποτελεί το σύνολο εκείνο των βιολογικών χαρακτηριστικών (αρσενικοί γαμέτες –

91 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

92 Γαλανού (2014).

93 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

σπερματοζώαρια, θηλυκοί γαμέτες – ώαρια) τα οποία, μαζί με τα ανατομικά, αξιοποιούνται από την ιατρική κοινότητα για να αποδώσουν σε ένα άτομο το φύλο κατά τη γέννησή του. Το βιολογικό φύλο συνήθως αναφέρεται και καλύπτει όλη την ποικιλία καταστάσεων, εκ των οποίων συνηθέστερες είναι η θηλυκή (π.χ. κόλπος, κλειτορίδα, XX χρωμοσώματα, ανάπτυξη στήθους κ.ά.) και η αρσενική (π.χ. πέος, όρχεις, XY χρωμοσώματα κ.ά.). Στους περισσότερους ανθρώπους έχει οριστεί αρσενικό ή θηλυκό, αλλά ένα άτομο μπορεί, επίσης, να είναι ίντερσεξ. Κάποια άτομα δεν αποδέχονται την έννοια του βιολογικού φύλου και κάνουν λόγο μόνο για βιολογικά-ανατομικά χαρακτηριστικά.

Φύλο κοινωνικό (Gender): Αφορά το σύνολο των χαρακτηριστικών που παραπέμπουν στην αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα και διαχωρίζουν τη μία κατάσταση από την άλλη. Τον όρο εισήγαγε ο σεξολόγος John Money το 1955. Στο κοινωνικό φύλο συμπεριλαμβάνονται όλες οι κοινωνικές συμπεριφορές και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, οι νόρμες και οι δραστηριότητες που η εκάστοτε κοινωνία μιας δεδομένης ιστορικής περιόδου αποδίδει ως «τυπικά» στη γυναίκα και στον άνδρα. Οι αντιλήψεις για την αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα και τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με αυτές είναι κοινωνικά και πολιτισμικά προσδιορισμένα. Στις περισσότερες κοινωνίες, ο βασικός διαχωρισμός των έμφυλων συμπεριφορών αφορά το δίπολο γυναίκα – άνδρας. Οι άκαμπτοι κανόνες φύλου μπορούν να οδηγήσουν σε στερεότυπα και να περιορίσουν τις προσδοκίες τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες. Η κατανόηση του φύλου μιας κοινωνίας αλλάζει με την πάροδο του χρόνου και διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό.⁹⁴

Φύλο που αποδίδεται κατά τη γέννηση: Το φύλο που αποδίδεται σε ένα νεογνό και βασίζεται στα βιολογικά και ανατομικά χαρακτηριστικά του φύλου (βλ. λήμμα Φύλο ανατομικό και Φύλο βιολογικό).

Ψυχολογική βία ή Συναισθηματική βία: Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων είναι η εκ προθέσεως συμπεριφορά που πλήττει σοβαρά την ψυχολογική ακεραιότητα ενός ατόμου μέσω καταναγκασμού ή απειλών. Το σημαντικό χαρακτηριστικό της είναι ένα καταχρηστικό πρότυπο συμπεριφοράς που εφαρμόζεται με την πάροδο του χρόνου εντός ή εκτός της οικογένειας. Δεν επηρεάζει μόνο την ψυχική υγεία των ατόμων, συχνότερα γυναικών και κοριτσιών, και τα κοινωνικά τους δίκτυα, αλλά τους στερεί επίσης τις ευκαιρίες για μελλοντική προσωπική, κοινωνική και οικονομική εξέλιξη. Στα παραδείγματα ψυχολογικής βίας συμπεριλαμβάνονται πράξεις όπως η κοινωνική απομόνωση, οι λεκτικές επιθέσεις, οι απειλές, ο εκφοβισμός, ο έλεγχος, η παρενόχληση ή η επίμονη παρακολούθηση, οι προσβολές, η ταπείνωση και η δυσφήμιση.⁹⁵ Η ψυχολογική βία οδηγεί στην αποδυνάμωση και υποταγή του ατόμου που την υφίσταται και στη διατήρηση της εξουσίας του δράστη, άνδρα ή γυναίκας, στο θύμα του. Κάθε μορφή κακοποίησης έχει σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες.

94 Βλ., <<https://women-gender-equality.canada.ca/en/gender-based-violence-knowledge-centre/gender-based-violence-glossary.html>>.

95 Βλ., <<https://eige.europa.eu/el/taxonomy/term/1334>>.

10. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Γραμμή SOS 15900, www.isotita.gr

Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων – ΓΓΟΠΙΦ, Δ/ση Δραγατσανίου 8, 105 59 Αθήνα, Τηλ. 213 1511102-103, e-mail info@isotita.gr

Δήμος Αθηναίων, Γραφείο Ισότητας, Τηλ. 210 5244657

Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης (με δυνατότητα φιλοξενίας), Γραμμή SOS 80011 88881 (χωρίς χρέωση από σταθερό) και Γραμματεία 210 9700814

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης – ΕΚΚΑ (όπου λειτουργούν ξενώνες φιλοξενίας), Τηλ. 213 2039778, 213 2039706

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας, Τηλ. 210 3639538

Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας, Τηλ. 210 9225491, e-mail info@antiviolence-net.eu

Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών – ΔΙΟΤΙΜΑ, Δ/ση Νίκης 24 (2ος όροφος), Σύνταγμα, Τηλ. 210 3244380, e-mail diotima1@hol.gr

Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας – ΚΕΘΙ, Συμβουλευτική Υπηρεσία, Τηλ. 210 3898000

Κέντρο Στήριξης Οικογένειας Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Συμβουλευτική Υποστηρικτική Υπηρεσία, Τηλ. 210 3811274, 210 3841536

Κλίμακα, Τηλ. 210 3417160-3, www.klimaka.org.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο για τη Βία κατά των Γυναικών, Τηλ. 210 3317305-6, e-mail isotita4@otenet.gr

Συνήγορος του Πολίτη – Κύκλος Ισότητας των Φύλων, Δ/ση Χατζηγιάννη Μέξη 5, 115 28 Αθήνα, Τηλ. 210 7289600, www.synigoros.gr

Υπουργείο Δικαιοσύνης, στην ιστοσελίδα (https://www.ministryofjustice.gr/page_id=895) υπάρχει τηλεφωνικός κατάλογος των υπηρεσιών όπου μπορεί κάποιος, κάποια να απευθυνθεί, π.χ. Ιατροδικαστικές Υπηρεσίες, Εισαγγελίες κτλ.

10.1. Συμβουλευτικά Κέντρα

Το Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) λειτουργεί δεκατέσσερα (14) Συμβουλευτικά Κέντρα στις πρωτεύουσες των διοικητικών περιφερειών της χώρας για γυναίκες που έχουν υποστεί έμφυλη βία ή/και πολλαπλές διακρίσεις. Τα συγκεκριμένα Συμβουλευτικά Κέντρα, μαζί με τα υπόλοιπα είκοσι επτά (27) που ανήκουν στους δήμους όπου εδρεύουν, εντάσσονται στο δίκτυο της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΙΦ) για την πρόληψη και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών.

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα παρέχουν δωρεάν υπηρεσίες συμβουλευτικής στήριξης σε γυναίκες που είναι θύματα βίας ή/και πολλαπλών διακρίσεων με εξειδικευμένο προσωπικό (σύμβουλο υποδοχής, ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό, νομικό, άνδρα ή γυναίκα). Οι υπηρεσίες αυτές

καλύπτονται από το απόρρητο της συμβουλευτικής και αφορούν:

- ενημέρωση και εξειδικευμένη πληροφόρηση,
- ψυχολογική και κοινωνική συμβουλευτική (εξειδικευμένη στήριξη με την οπτική του φύλου),
- εργασιακή συμβουλευτική,
- νομική συμβουλευτική, πληροφόρηση για τα δικαιώματα των γυναικών, τους σχετικούς νόμους, τις απαιτούμενες διαδικασίες για την υποβολή μήνυσης, καταγγελίας κ.ά., και
- συνεργασία με άλλες υπηρεσίες και παραπομπή των γυναικών σε ξενώνες, στις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές, στο δικαστήριο, σε νοσοκομεία, σε φορείς αρμόδιους για προνοιακά ή άλλα επιδόματα, σε φορείς απασχόλησης, προστασίας και υποστήριξης παιδιών κ.ο.κ.

Αναλυτικά τα Συμβουλευτικά Κέντρα και τα στοιχεία επικοινωνίας:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Κομοτηνής

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Κωνσταντίνου Παλαιολόγου (επί της δημοτικής αγοράς, αρ. 8), 69 132 Κομοτηνή

Τηλ.: 25310 33290 – Fax: 25310 33370

E-mail: komotini@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Αθήνας (Οργανική Δομή ΓΓΟΠΙΦ)

Δ/νση: Νίκης 11, 105 57, Σύνταγμα

Τηλ.: 210 3317305-6 – Fax: 210 3315787

E-mail: isotita4@otenet.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Αθήνας – ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00-17:00

Δ/νση: Κρατίνου 11-13, Ομόνοια 105 52 (2ος όροφος)

Τηλ.: 210 5202800 – Fax: 210 5202801

E-mail: polykentro@isotita.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Πειραιά

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00-17:00

Δ/νση: Λεωφ. Εθνάρχου Μακαρίου, Νέο Φάληρο, 185 47 (εντός Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας – ΣΕΦ, ισόγειο-είσοδος δημοσιογράφων, αίθουσα Δ)

Τηλ.: 210 4828970, 210 4825372 – Fax: 210 4822425

E-mail: peiraias@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Συμβουλευτικό Κέντρο Μυτιλήνης

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Παπαδιαμάντη 2 (Χρυσομαλλούσα), 811 32, Μυτιλήνη

Τηλ.: 22510 34470 – Fax: 22510 34471

E-mail: mytilini@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Πάτρας

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Κανακάρη 101B, Πάτρα, 262 21

Τηλ./Fax: 2610 620059

E-mail: patra@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Κοζάνης

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Ροδόπης 5, 501 00, Κοζάνη

Τηλ.: 24610 49672 – Fax: 24610 49673

E-mail: kozani@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Συμβουλευτικό Κέντρο Ιωαννίνων

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Μαρίας Κοτοπούλη 68, 45 445 Ιωάννινα

Τηλ./Fax: 26510 77449

E-mail: ioannina@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Λάρισας

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Γαληνού 4, 412 22, Λάρισα (3ος όροφος)

Τηλ.: 2410 535840 – Fax: 2410 538365

E-mail: larisa@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Συμβουλευτικό Κέντρο Κέρκυρας

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00 – 16:00

Δ/νση: Ε.Ο. Παλαιοκαστρίτσας 7, 49 100 Κέρκυρα

Τηλ.: 26610 47396 – Fax: 26610 80344

E-mail: kerkyra@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Θεσσαλονίκης

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00-17:00

Δ/νση: Αλεξανδρουπόλεως 10 (Δυτική Είσοδος πόλης), Θεσσαλονίκη, 54 627

Τηλ.: 2310 528984, 2310 528988 – Fax: 2310 528980

E-mail: thessaloniki@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Ηρακλείου

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Στενημάχου 3, 713 05, Ηράκλειο Κρήτης

Τηλ./Fax: 2810 341387

E-mail: irakleio@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Συμβουλευτικό Κέντρο Σύρου

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Φολεγάνδρου 2, 84 100 Ερμούπολη Σύρου

Τηλ.: 22810 76496 – Fax: 22810 76497

E-mail: ermoupoli@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Συμβουλευτικό Κέντρο Τρίπολης

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Πλατεία Νέας Δημοτικής Αγοράς, 221 31 Τρίπολη

Τηλ.: 2710 241814 – Fax: 2710 239592

E-mail: tripoli@isotita.gr

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Συμβουλευτικό Κέντρο Λαμίας

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα έως Παρασκευή 08:00-16:00

Δ/νση: Λεωνίδου 9-11, Λαμία, 351 33

Τηλ.: 22310 20059 – Fax: 22310 20308

E-mail: lamia@isotita.gr

Συμβουλευτικά Κέντρα Δήμων

Συμβουλευτικό Κέντρο Αλεξανδρούπολης

Δ/νση: Νέο Δημοτικό Κλειστό Κολυμβητήριο Αλεξανδρούπολης, 681 00, Αλεξανδρούπολη

Τηλ./Fax: 25510 25629

E-mail: isotita@alexpolis.gr

Website: isotitalexpilis.blogspot.com

Συμβουλευτικό Κέντρο Άρτας

Δ/νση: Τζαβέλλα 24, 471 32, Άρτα

Τηλ./Fax: 26810 77400

E-mail: skgarta@gmail.com

Συμβουλευτικό Κέντρο Βέροιας

Δ/νση: Καπετάν Άγρα 3Α, 591 31, Βέροια

Τηλ.: 23310 65304 – Fax: 23310 64530

E-mail: isotita@veria.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Ελευσίνας

Δ/νση: Ρήγα Φεραίου 70, Πλ. Δημοκρατίας, 192 00 Ελευσίνα

Τηλ.: 213 1601437

E-mail: violence@1822.syzefxis.gov.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Ζακύνθου

Δ/νση: Γαϊτάνι (Κοινοτικό Γραφείο), 291 00, Ζάκυνθος

Τηλ./Fax: 26950 25997

E-mail: symvouleftikozakynthos@gmail.com

Συμβουλευτικό Κέντρο Θήβας

Δ/νση: Κύπρου 3, 322 00, Θήβα

Τηλ./Fax: 22620 89574, 22620 89576

E-mail: symvouleitiko@thiva.gr

Website: www.sumvouleitikothivas.blogspot.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Καβάλας

Δ/νση: Κ. Παλαιολόγου 9, πρώην ΠΙΚΠΑ, 654 03, Καβάλα

Τηλ.: 2513 500440, 2513 500441, 2513 500442, 2513 500443

Fax: 2513 500444

E-mail: womensaid@dkavalas.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Καλαμάτας

Δ/νση: Περρωτού και Μαντίκλου, 241 00, Καλαμάτα

Τηλ.: 27210 99212, 27210 99225 – Fax: 27210 99225

E-mail: ksg@kalamata.gr Website: www.kalamata.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Καστοριάς

Δ/νση: Περιοχή Χλόη, Νέες Εργατικές Κατοικίες, 521 00, Καστοριά

Τηλ./Fax: 24670 22122

E-mail: counsellingwomenkastoria@gmail.com

Website: <http://supportwomenkastoria.blogspot.gr/>

Συμβουλευτικό Κέντρο Κατερίνης

Δ/νση: Αυγουστίνου 21, 601 00, Κατερίνη

Τηλ./Fax: 23510 36678

E-mail: womenaid@katerini.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Κερασινίου-Δραπετσώνας

Δ/νση: 25ης Μαρτίου και Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, 186 48, Δραπετσώνα

Τηλ.: 210 4614575 – Fax: 210 4614641

E-mail: skkeratsini@gmail.com

Web site: www.womenaid.wix.com/keratsini

Συμβουλευτικό Κέντρο Κεφαλονιάς

Δ/νση: Π. Χαροκόπου 46, 281 00, Αργοστόλι

Τηλ: 26710 20022 – Fax: 26710 20025

E-mail: kesy@kefallonia.gov.gr

Website: kesykefallonia.blogspot.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Κορίνθου

Δ/νση: Εθνικής Ανεξαρτησίας 58, 201 31, Κόρινθος

Τηλ.: 27410 74670

E-mail: skgyndk@otenet.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Κω

Δ/νση: 25ης Μαρτίου και Ε. Κιαπόκα (γωνία), Ζηπάρι, 853 00, Κως

Τηλ.: 22420 67420 – Fax: 2242067429

E-mail: women@kos.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Περιστερίου

Δ/νση: Εθνάρχου Μακαρίου 1 (κτίριο ΚΥΒΕ), 121 31, Περιστερί

Τηλ./Fax: 210 5783265

E-mail: skg@peristeri.gr

Website: womenaidperisteri.blogspot.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Πρέβεζας

Δ/νση: Ιωνίας 6, 481 00, Πρεβέζα

Τηλ./Fax: 26820 24444

E-mail: womenaid@1485.syzefxis.gov.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Πύργου

Δ/νση: Γυμνασιάρχου Δούκα και Ξάνθου, 271 31, Πύργος

Τηλ.: 26210 20532

E-mail: pirgoswomen@outlook.com

Συμβουλευτικό Κέντρο Ρεθύμνου

Δ/νση: Λ. Κουντουριώτου 98, 741 00, Ρέθυμνο

Τηλ.: 28310 56607 – Fax: 28310 21270

E-mail: isotitavia.reth@gmail.com

Συμβουλευτικό Κέντρο Ρόδου

Δ/νση: Πλατεία Αγίων Αποστόλων (παραπλεύρως ΚΕΠ), 851 33, Ρόδος
Τηλ.: 22410 67155, 22410 67120, 22410 67128 – Fax: 22410 67123
E-mail: ksymbouleytikorodou@gmail.com
Website: www.rhodes.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Σερρών

Δ/νση: Ίωνος Δραγούμη, 621 22, Σέρρες
Τηλ.: 23210 22253 – Fax: 23210 22268
E-mail: womenaid@serres.gr
Website: <https://womenaidserres.wordpress.com>

Συμβουλευτικό Κέντρο Σαλαμίνας

Δ/νση: Αγ. Πέτρου 15 Αμπελάκια Σαλαμίνας, 189 02, Σαλαμίνα
Τηλ.: 210 4672665
E-mail: woman@salamina.gov.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Δήμου Τρικαίων

Δ/νση: Θεοδοσοπούλου και Τζουμαγιάς (απέναντι από τη ΔΕΗ), 421 00, Τρίκαλα
Τηλ: 24310 27943 – Fax: 24310 25287
E-mail: skg@trikalacity.gr
Website: <http://supportwomen.trikalacity.gr/>

Συμβουλευτικό Κέντρο Φλώρινας

Δ/νση: Κοντόπουλου 49, Φλώρινα, 531 00
Τηλ.: 23850 24081 – Fax: 23850 24083
E-mail: symv.kentro.flo@gmail.com
Website: <http://womenaidflorina.blogspot.gr/>

Συμβουλευτικό Κέντρο Φυλής

Δ/νση: Ι. Καμπόλη 23, 133 41, Άνω Λιόσια
Τηλ./Fax: 210 2483360
E-mail: ksfylis@fyli.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Χαλανδρίου

Δ/νση: Στρατάρχου Αλεξάνδρου Παπάγου 7, 152 34, Χαλάνδρι
Τηλ./Fax: 210 6899916
E-mail: womenaidhalandri@gmail.com
Website: <http://womenaidhalandri.wordpress.com/>

Συμβουλευτικό Κέντρο Χαλκίδας

Δ/νση: Αγίου Παντελεήμονος & Πολυτεχνείου, Δημοτικό Κατάστημα Βασιλικού
(Δημοτική Ενότητα Ληλαντίων), 340 02, Βασιλικό Χαλκίδας
Τηλ.: 2221 351826-7
E-mail: skg.xalkideon@dchalkideon.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Χίου

Δ/νση: Δερίτη 27, Καμμένος Πύργος, 821 00, Χίος

Τηλ.: 22713 50040 – Fax: 22713 50010

E-mail: womanaid@outlook.com

Website: www.chioscity.gr

Συμβουλευτικό Κέντρο Καρδίτσας

Δ/νση: Ηρώων Πολυτεχνείου 22, 431 32, Καρδίτσα

Τηλ.: 24410 71594, 24410 77122 – Fax: 24410 75141

E-mail: info@wck.gr, wckarditsa@gmail.com

Website: www.wck.gr

10.2. Τηλεφωνικές γραμμές

Τηλεφωνική Γραμμή SOS (Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας Φύλων)	15900
ΕΚΚΑ για άμεση κοινωνική βοήθεια	197
ΕΚΚΑ και Εθνική γραμμή παιδικής προστασίας	1107
Συνήγορος του Παιδιού	800 11 32000
Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος	11188
Πανελλαδική τηλεφωνική γραμμή «Μαζί για το Παιδί»	11525
Γραμμή SOS για παιδιά, έφηβους και έφηβες και γονείς	1056
ΕΛΑΣ – Άμεση Δράση	100
ΕΚΑΒ για άμεση βοήθεια μεταφοράς σε νοσοκομείο	166
Ευρωπαϊκός Αριθμός Έκτακτης Ανάγκης: Τηλεφωνική επικοινωνία ή και αποστολή δωρεάν sms ή e-mail στη διεύθυνση contact@112.gov.gr . Καλώντας τον αριθμό αυτό συνδέεστε απευθείας με τις υπηρεσίες αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών: Αστυνομία, ασθενοφόρα, Πυροσβεστική.	112

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρτινοπούλου, Β. (2006). *Ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Αρτινοπούλου, Β., Φαρσεδάκης, Ι., Παπαγιαννοπούλου, Μ.Χ., Ζουλινάκη, Α., Κατσίκη, Γ., Ξυδοπούλου, Ε.Κ. & Παπαμιχαήλ, Σ. (2003). *Ενδο-Οικογενειακή Βία κατά των Γυναικών. Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.
- Βαΐου, Ν., Πετράκη, Γ. & Στρατηγάκη, Μ. (επιμ.) (2021). *Έμφυλη Βία – Βία κατά των γυναικών*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Γαλανού, Μ. (2014). *Ταυτότητα και έκφραση φύλου*. Αθήνα: Πολύχρωμος Πλανήτης.
- Γατσάς, Β. (2006). *Βία κατά των Γυναικών*. Αθήνα: Καλοκάθη.
- Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (2020). *1η Ετήσια έκθεση για τη Βία κατά των γυναικών*. <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2020/12/1n-Έκθεση-για-τη-Βία-κατά-των-Γυναικών.pdf>
- Γατρού του Κόσμου (2016). *Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης. Αναγνώριση, διαχείριση και πρόληψη της σεξουαλικής και έμφυλης βίας στον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό*. <https://empowerref.gr/wp-content/uploads/2019/12/Εγχειρίδιο-εκπαίδευσης.pdf>
- Γιωτάκος, Ο. & Τσιλιάκου, Μ. (2008). *Ο κύκλος της κακοποίησης. Ενδοοικογενειακή βία – Σεξουαλική κακοποίηση – Trafficking – Bulling*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.
- Δρούγα, Κ. & Παπαδοπούλου, Θ. (2008). *Οδηγός για Συμβούλους. Trafficking – Παράνομη Διακίνηση και Εμπορία*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.
- Δρούγα, Κ., Παπαθανασίου, Μ. & Τσονίδης, Α. (2001). *Θύμα ή επιζώσα; Η ρητορική κατασκευή ταυτοτήτων στη συμβουλευτική για την κακοποίηση γυναικών. Μία ανάλυση περίπτωσης*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2021). *Βία κατά των γυναικών: πανευρωπαϊκή έρευνα. Τα αποτελέσματα με μια ματιά*. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_el.pdf
- Θεοφιλόπουλος, Θ. (2015). *Ομοφοβική, τρανσφοβική βία και διακρίσεις στην Ελλάδα. Έκθεση αποτελεσμάτων Έργου «Πες το σ' εμάς» 01/04/2014 – 30/11/2015*. Αθήνα: Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.
- Θεοφιλόπουλος, Θ. & Σπίνου, Ε. (2015). *Ομοφοβία και τρανσφοβία στην Ελλάδα. Ένας Οδηγός για επαγγελματίες αλλά και για κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη*. Αθήνα: Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.
- Ηνωμένα Έθνη (1979). *Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών*. <https://unric.org/el/σύμβαση-για-την-εξάλειψη-όλων-των-μορφ-2/>
- Κακλειδάκη, Ε. (2012). *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών την εποχή της οικονομικής κρίσης (Διπλωματική εργασία)*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- ΚΕΘΙ – Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (2020). *Οδηγός για Επαγγελματίες Υγείας σε θέματα βίας κατά των γυναικών*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.
- Kohnke, G.N., Krämer, K., Frasca, S., Spampinati, C., Sándor, B., Παπαθανασίου, Ν., Χρησιδίδη

- E.-O. & Garcia, G. (2019). *Οδηγός για επαγγελματίες. Η έμφυλη βία μέσα από το πρίσμα της ποικιλομορφίας σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου, για την παροχή υπηρεσιών σε ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα*. https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2020/11/LOOK-WIDE_guide_gr_KMOP.pdf
- Μπεχλιβάνη, Ν. (2007). Από τα άδυτα της ιδιωτικότητας στην αναγνώριση ενός κοινωνικού προβλήματος δημοσίου ενδιαφέροντος: Κριτική παρουσίαση του Ν. 3500/2006 στα πλαίσια της ιδεολογικής και κατασταλτικής αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας. *Κοινωνική Εργασία*, 86.
- Ντάνη, Σ. & Μοσκοβάκου, Ν. (2008). *Οδηγός Ευαισθητοποίησης για την πρόληψη και αντιμετώπιση εκφοβισμού σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.
- Πάνα, Α. & Λέστα, Σ. (2012). *Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο για Ενδυνάμωση των Νέων για την Πρόληψη της Έμφυλης Βίας μέσω Αλληλοδιδασκτικής Προσέγγισης*. Κύπρος: Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου.
- Παπαμιχαήλ, Π.Σ. (2005). *Κοινωνικές αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους*. Αθήνα & Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Πετρουλάκη, Κ., Τσιριγιώτη, Α., Κουβέλη, Ε. & Σωτηρίου, Π. (2015). *Οδηγός απόδρασης από μια βίαιη σχέση*. Αθήνα: Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας.
- Σουλή, Σ. (2019). *Αθέατη Βία. Η αγάπη δεν πρέπει να πονάει – Οδηγός Αυτοβοήθειας για κάθε γυναίκα*. Αθήνα: Άνεμος Εκδοτική.
- UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees (2021). *Η πανδημία του COVID-19 βαθιάει τις έμφυλες ανισότητες για τις γυναίκες και τα κορίτσια πρόσφυγες*. <https://www.unhcr.org/gr/18541-covid-19-pandemic-worsening-gender-inequalities-refugee-women-girls.html>
- UNHCR, ΓΓΙΦ & Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (2011). *Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των γυναικών και κοριτσιών κατά την πρώτη υποδοχή στην Ελλάδα και τη διαδικασία ασύλου*. Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων & Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. https://isotita.gr/wp-content/uploads/2017/05/Asylum_Guidelines_el_June2011.pdf
- Υπουργείο Εσωτερικών – Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (2018). *Οδηγός Συμβουλευτικής για τη βία. Δεν είσαι η μόνη. Δεν είσαι μόνη*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών – Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων.
- Walker, E.L. (1989). *Η κακοποιημένη γυναίκα* (μτφρ. Τ. Ανθούλιας). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Χατζηφωτίου, Σ. (2016). *Ενδοοικογενειακή Βία Κατά των Γυναικών και Παιδιών. Διαπιστώσεις και Προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.
- Belanteri, R.A., Hinderaker, S.G., Wilkinson, E., Episkopou, M., Timire, C., De Plecker, E., Mabhala, M., Takarinda, K.C. & Van den Bergh, R. (2020). Sexual violence against migrants and asylum seekers. The experience of the MSF clinic on Lesbos Island, Greece. *PLoS ONE. Public Library of Science*, 15(9). <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0239187>

- Buss, D.E. (2009). Rethinking "Rape as a Weapon of War". *Fem Leg Stud*, 17: 135-163.
- Chamberlain, L. & Levenson, R. (2013). *Addressing Intimate Partner Violence Reproductive and Sexual Coercion: A Guide for Obstetric, Gynecologic, Reproductive Health Care Settings. Futures Without Violence*. The American College of Obstetricians and Gynecologists. <https://www.futureswithoutviolence.org/userfiles/file/HealthCare/Reproductive%20Health%20Guidelines.pdf>
- Chatzifotiou, S., Emerson Dobash, R. & Tsougas, M. (2001). The "Last Violent Event": The Experiences of Greek Battered Women. *South European Society and Politics*, 6(3): 58-82.
- Deshpande, N.-A. & Lewis-O'Connor, A. (2013). Screening of Intimate Partner Violence During Pregnancy. *Obstetrics and Gynecology*, 6(3-4): 141-148.
- ECOSOC – United Nations Economic and Social Council (2013). *Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council*. Commission on Crime Prevention and Criminal Justice Twenty-second session Vienna, 22-26 April 2013. E/CN.15/2013/1. https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf
- Edwards, A. (2012). *Violence Against Women under International Human Rights Law* (1st ed). Cambridge: Cambridge University Press.
- European Commission (2020). *Striving for a Union of Equality (The gender Equality Strategy 2020-2025)*. <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en>.
- European Parliament, Directorate General for Internal Policies (2017). *Violence against women and the EU accession to the Istanbul Convention*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596815/IPOL_STU\(2017\)596815_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596815/IPOL_STU(2017)596815_EN.pdf)
- European Parliamentary Research (2020). *Coronavirus and the shadow pandemic of violence against women*. <https://epthinktank.eu/2020/11/24/coronavirus-and-the-shadow-pandemic-of-violence-against-women/>
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2014). *Violence against women: an EU-wide survey. Results at a glance*. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2021). Βλ. Ελληνόγλωσσον βιβλιογραφία.
- GBVIMS – Gender-based Violence Information Management System (2017). *Interagency Gender-based Violence Case Management Guidelines: Providing Care and Case Management Service to Survivors GBV in Humanitarian Settings*. <https://gbvresponders.org/response/gbv-case-management/>.
- GBV-Sub Cluster (Turkey Hub – Syria) (2018). *Standard Operating Procedures for Gender-Based Violence Prevention and Response*. https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/gbv_sc_sops_2018_english_final.pdf
- Global Protection Cluster GBV Area of Responsibility (2019). *Handbook for Coordinating Gender-based Violence Interventions in Emergencies*. https://www.globalprotectioncluster.org/sites/default/files/2022-05/handbook_for_coordinating_gbv_in_emergencies_fin_0.pdf
- HM Government (2014). *Multi-agency practice guidelines: Handling cases of Forced Marriage*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/271111/multi-agency-practice-guidelines-handling-cases-of-forced-marriage.pdf

- data/file/322307/HMG_MULTI_AGENCY_PRACTICE_GUIDELINES_v1_180614_FINAL.pdf
- IASC – Inter-Agency Standing Committee (2015). *Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery*. https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf.
- ICRW – International Center for Research on Women (2016). *Reaching Refugee Survivors of Gender-Based Violence: Evaluation of a Mobile Approach to Service Delivery in Lebanon*. <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2016/10/ICRW-Mobile-Services-Assessment-IRC.pdf>
- IMC – International Medical Corps (2020). *Managing Gender-based Violence Programs in Emergencies Training Course: Curriculum Guide*.
- International Confederation of Midwives (2008). *Midwives and Violence against Women and Children*. <http://www.internationalmidwives.org>
- IRC – International Rescue Committee (2019). *GBV Emergency Preparedness and Response Facilitator's*. https://gbvresponders.org/wp-content/uploads/2019/08/GBV-EPR-Facilitators-Guide_2019.pdf.
- Jasinski, J.L. (2001). Theoretical explanations for violence against women. In C.M. Renzetti, J.L. Edleson & R.K. Bergen (eds.), *From Sourcebook on Violence Against Women*. London: SAGE Publications.
- Jensen, M.A. (2019). Gender-Based Violence in Refugee Camps: Understanding and Addressing the Role of Gender in the Experiences of Refugees. *Inquiries Journal*, 11(2). <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1757/gender-basedviolence-in-refugee-camps-understanding-and-addressing-the-role-of-gender-in-theexperiences-of-refugees>
- Johansen, A.K., Svendsen, B. & Sandet, R. (2017). Children who experience domestic violence – dilemmas in social work practice. *European Journal of Social Work*, 20(5).
- Kohnke, G.N., Krämer, K., Frasca, S., Spampinati, C., Sándor, B., Παπαθανασίου, Ν., Χρησίδης Ε.-Ο. & Garcia, G. (2019). Βλ. ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.
- Martin, S.L., Arcara, J. & Pollock, D. (2013). *Violence During Pregnancy and the Postpartum Period*. <https://vawnet.org/material/violence-during-pregnancy-and-postpartum-period>
- NHS England – National Health Service England (2018). *Female Genital Mutilation: Standards for training healthcare professionals*. <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2018/04/fgm-standards-for-training-healthcare-professionals-1.pdf>
- NICE – National Institute for Health and Care Excellence (2010). *Pregnancy and complex social factors: a model for service provision for pregnant women with complex social factors: Clinical Guideline*. London: National Institute for Health and Care Excellence. <https://www.nice.org.uk/guidance/cg110/resources/pregnancy-and-complex-social-factors-a-model-for-service-provision-for-pregnant-women-with-complex-social-factors-pdf-35109382718149>
- RHRC Consortium – Reproductive Health Response in Conflict Consortium (2004). *Training Manual & Facilitator's Guide: Interagency & Multisectoral Prevention and Response to Gender-based Violence in Populations Affected by Armed Conflict*. <http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/Interagency%20Multisector%20Response%20to%20GBV.pdf>
- Stewart, D.E., Gagnon, A.J., Merry, L.A. & Dennis, C.L. (2012). Risk factors and health profiles of recent migrant women who experienced violence associated with pregnancy. *Journal of*

Women's Health (Larchmt), 21(10):1100-1106. doi: 10.1089/jwh.2011.3415.

UNFPA – United Nations Population Fund (2017). *Facilitator's Guide: Understanding the Minimum Standards for Prevention and Response to Gender-Based Violence in Emergencies*.

UNFPA – United Nations Population Fund (2019). *Establishing Women and Girls' Safe Spaces Training Manual: Facilitation Guide*. <https://gbvaor.net/sites/default/files/201907/Establishing%20WGSS%20Training%20Manual%20UNFPA%202017.pdf>.

UNFPA & East European Institute for Reproductive Health (2015). *Psychosocial services provision. Multi-sectoral response to GBV. An effective and coordinated way to protect and empower GBV victims/survivors*. <https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Multisectoral%20response%20to%20GBV.pdf>

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees (2019). *Sexual and gender-based violence (SGBV) prevention and response*. <https://emergency.unhcr.org/>

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees (2021). Βλ. ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

UNHCR, ΓΓΙΦ & Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (2011). Βλ. ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund (2018). *Annual Report – For every child, every right. The Convention on the Rights of the Child at a crossroads*. <https://www.unicef.org/media/61941/file/Convention-rights-child-at-crossroads-%202019.pdf>

UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund (2021). *Gender-based violence in emergencies*. <https://www.unicef.org/protection/gender-based-violence-in-emergencies>

United Nations (2020). *WHO warns of surge of domestic violence as COVID-19 cases decrease in Europe*. <https://unric.org/en/who-warns-of-surge-of-domestic-violence-as-covid-19-cases-decrease-in-europe/>

Walker, E.L. (1989). Βλ. ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

WHO – World Health Organization (2017). *Strengthening health systems to respond to women subjected to intimate partner violence or sexual violence: A manual for health managers*. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259489/9789241513005-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Xyrichis, A. & Lowton, K. (2008). What fosters or prevents interprofessional teamworking in primary and community care? A literature review. *International Journal of Nursing Studies*, 45: 140-153.

ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ, ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

- Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας, <http://www.antiviolence-net.eu/>
- Καμπάνια του ΟΗΕ κατά της βίας των Γυναικών, <http://www.unwomen.org/en/news/in-focus/end-violence-against-women>
- Πηγή των παραθεμάτων – Ρήσεις & Αποφθέγματα περί γυναικών, <http://www.sansimera.gr/quotes/categories/29/>
- Υπουργείο Εσωτερικών – Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, <http://www.isotita.gr/index.php/statistics/c181/>
- European Women's Lobby, https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/hernetherrights_report_2017_for_web.pdf
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) – Πανευρωπαϊκή έρευνα: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance> (2014 - Fact Sheet) (2014 - Αποτελέσματα με μια ματιά), επίσης, διαδραστικά διαγράμματα για ποιοτική μελέτη και οπτικοποίηση των στοιχείων: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/violence-against-women-survey> καθώς και [VAW-AllSubset-01--All-DVS_A01-01--Yes-EN](#), ([VAW-AllSubset-01--All-DVS_F01-EN](#)).
- The United Nations Fourth World Conference on Women – Beijing, China – September 1995, *Action for Equality, Development and Peace*. <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.htm> (παραθέσεις και μέσω της σελίδας <http://womensos.gr/ti-einai-via-kata-ton-gunaikon/>).
- Zimbardo, P. (2007). *The Lucifer Effect*. New York: The Random House. Επίσης ιστοσελίδα του βιβλίου με αναφορές, πηγές και αποσπάσματα: <http://www.lucifereffect.com/>.

Ιστοσελίδες

- «Αν γνωρίζω ότι κάποιος ενήλικος ή ανήλικος άτομο κακοποιείται συστηματικά, πώς μπορώ να βοηθήσω; – Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης – Ελληνική Αστυνομία (astynomia.gr), <https://www.astynomia.gr/2010/06/14/an-gnorizo-oti-kapoio-eniliko-i-aniliko-atomo-kakopoieitai-systimatika-pos-boro-na-voithiso/>
- Ανοικτή Βιβλιοθήκη, αναζήτηση «έμφυλη βία», <https://www.openbook.gr/about/>
- Βία κατά των γυναικών – Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (kethi.gr), <https://www.kethi.gr/thematikes/bia-kata-ton-gynaikon>
- Βία κατά των γυναικών, <https://womensos.gr/>
- Ερωτήσεις και απαντήσεις (europa.eu), https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/QANDA_22_1534
- #METOO Greece, <https://metoogreece.gr/>

ΜΕΡΟΣ Δ΄

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Ημερομηνία λήψης ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ:

Αίτημα:

Δομή:

Τρόπος προσέλευσης περιστατικού:

Όνομα:	Αριθμός ΔΙΚΑ:
Επίθετο:	Είσοδος στην Ελλάδα (ημ/νία και τοποθεσία/ΚΥΤ):
Φύλο:	Νομικό status:
Ημ/νία γέννησης:	Είδος εγγράφου: Αριθμός εγγράφου:
Υπηκοότητα:	Ημ/νία έκδοσης: Ημ/νία λήξης ισχύος:
Εθνικότητα:	Αρχή έκδοσης:
Μητρική γλώσσα:	Διαμονή (είδος κατοικίας):
Άλλες γλώσσες:	Τηλέφωνο επικοινωνίας:
Γνώση ελληνικής γλώσσας ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐ Ομιλία ☐ Γραφή ☐	Οικογενειακή κατάσταση:

<p>Ασυνόδευτο ανήλικο:</p> <p>Ναι ☐ Όχι ☐</p>	<p>Συγγενείς/μέλη πυρηνικής οικογένειας στη δομή:</p> <p>1. 2. 3. 4. 5.</p>
<p>ΑΜΕΑ</p> <p>Ναι ☐ Όχι ☐</p> <p>Διευκρινίστε:</p>	<p>Συγγενείς/μέλη πυρηνικής οικογένειας σε άλλη χώρα:</p> <p>1. 2. 3. 4. 5.</p>
<p>Αναφερόμενη κατηγορία ευαλωτότητας: ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐</p> <p>Εάν ναι, αναφέρατε είδος ευαλωτότητας:</p> <p>.....</p>	
<p>Εκπαίδευση:</p> <p>Α. Προσχολική αγωγή: ☐ Γ. Γυμνάσιο ☐</p> <p>Β. Δημοτικό ☐ Δ. Λύκειο ☐</p> <p>Σχόλια/Παρατηρήσεις</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>Αίτηση/έγκριση/συμμετοχή σε προγράμματα ή/και συνεργασία με άλλους φορείς:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

Ι. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Α. ΣΥΝΘΕΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Όνοματεπώνυμο	Συγγενική Σχέση	Ημ/νία γέννησης	Εκπαίδευση	Επάγγελμα	Κατάσταση υγείας
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Άλλα άτομα που μένουν με την οικογένεια:

.....

.....

.....

Συνθήκες διαμονής (ελλείψεις, προβλήματα κ.ά.)

.....

.....

.....

Β. ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γ. ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ/ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

.....

.....

.....

.....

.....
.....

II. ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ – ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

A. ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ – ΣΧΕΣΕΙΣ με τους άλλους:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

B. ΑΛΛΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

III. ΣΧΟΛΙΑ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ο/Η Κοινωνική Λειτουργός

.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΦΟΡΜΑ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων, Ν. 4624/2019), σας ενημερώνουμε σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών σας δεδομένων όταν προσέρχεστε σε Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης/Κέντρο Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών:

1. Υπεύθυνος επεξεργασίας

Το νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ)», οδός Αγράφων αρ. 3-5, ΤΚ 151 23, Μαρούσι, Αττική, τηλ. 210 5212000, το οποίο υπάγεται στην εποπτεία του Υπουργού Υγείας.

2. Στοιχεία επικοινωνίας του υπευθύνου προστασίας δεδομένων

Για οποιοδήποτε ζήτημα σχετικό με την προστασία των προσωπικών σας δεδομένων μπορείτε να επικοινωνείτε με τον υπεύθυνο ή την υπεύθυνη προστασίας δεδομένων του ΕΟΔΥ στη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: dpo@eody.gov.gr.

3. Σκοπός και νομική βάση επεξεργασίας

Ο σκοπός της επεξεργασίας των προσωπικών σας δεδομένων είναι:

α) η ταυτοποίησή σας κατά την προσέλευσή σας στο Κέντρο Φιλοξενίας Προσφύγων και Μεταναστών, η τήρηση του ιατρικού σας αρχείου και η παροχή σε εσάς υπηρεσιών υγείας,

β) η επικοινωνία με δημόσιες αρχές και υπηρεσίες για την επίλυση ποικίλων ζητημάτων σχετικά με την προσωπική σας κατάσταση (τοπική ένταξη, αναζήτηση προστατευόμενου χώρου διαμονής, έκδοση εγγράφων κ.ά.),

γ) η επικοινωνία με νοσοκομεία για ζητήματα που αφορούν την υγεία σας, και

δ) η επικοινωνία με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στη διαχείριση ζητημάτων που αφορούν τους πρόσφυγες, άνδρες και γυναίκες.

Οι **νομικές βάσεις** για την επεξεργασία των προσωπικών σας δεδομένων είναι οι ακόλουθες:

Η συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση του ΕΟΔΥ για παροχή υπηρεσιών πρωτοβάθμιας ψυχικής και σωματικής υγείας, η προστασία των ζωτικών σας συμφερόντων, όταν αυτό είναι απαραίτητο, η λήψη μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας, η υποχρέωση των ιατρών, ανδρών και γυναικών, και των νοσηλευτών και νοσηλευτριών για τήρηση ιατρικού αρχείου, η συγκατάθεσή σας, η παροχή βοήθειας σε εσάς, η συνεργασία του ΕΟΔΥ με όλους τους αρμόδιους κρατικούς φορείς σε θέματα που αφορούν το προσφυγικό ζήτημα.⁹⁶

4. Αποδέκτες

Για να εκπληρώσουμε τους σκοπούς που περιγράφουμε μπορεί να χρειαστεί να διαβιβάσουμε προσωπικά σας δεδομένα σε νοσοκομεία, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, διοικητές των Κέντρων

⁹⁶ Αρ. 6, παρ. 1, περ. α, γ ΓΚΠΔ· αρ. 9, παρ. 2, περ. α, γ, η, θ ΓΚΠΔ· αρ. 22, παρ. 1 του Ν. 4624/2019· αρ. 2 του Ν. 4633/2019· αρ. 123 του Ν. 4549/2018· αρ. 14 του Ν.3418/2005· αρ. 33 του Ν. 4368/2016· αρ. 11 του Ν. 2731/1999· αρ. 58 του Ν. 4686/2020· αρ. 55, παρ. 1, Ν. 4636/2019.

Φιλοξενίας, ιατρικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων που δραστηριοποιούνται στα Κέντρα Φιλοξενίας και σε οποιαδήποτε αρμόδια διοικητική αρχή χρειαστεί.

5. Χρόνος τήρησης

Ο χρόνος τήρησης των προσωπικών σας δεδομένων καθορίζεται από τη διάταξη του αρ.14 παρ. 4 του Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας), καθώς και από το σύνολο των εθνικών και διεθνών μέτρων που λαμβάνονται για τη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος.

6. Τα δικαιώματά σας για την προστασία των προσωπικών σας δεδομένων

Μπορείτε να ασκήσετε τα δικαιώματα πρόσβασης, διόρθωσης, διαγραφής και περιορισμού της επεξεργασίας με υποβολή αίτησης στο email: dpo@eody.gov.gr.

Σε περίπτωση που θεωρείτε ότι δεν ικανοποιήθηκε κάποιο αίτημά σας, έχετε το δικαίωμα να απευθυνθείτε στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (<http://www.dpa.gr>), Λ. Κηφισίας αρ. 1-3, ΤΚ 115 23, Αθήνα, τηλ. 210 6475600, φαξ 210 6475628.

Έχω διαβάσει και καταλαβαίνω τις πληροφορίες σε αυτό το έντυπο. Ενημερώθηκα για την επεξεργασία των προσωπικών μου δεδομένων και παρέχω τη συγκατάθεσή μου.

..... (τόπος)

...../...../.....

Ωφελούμενος/Ωφελούμενη

Όνομα:

Επώνυμο:

Πατρώνυμο:

Υπογραφή

.....

Διαπολιτισμικός Διαμεσολαβητής/Διαπολιτισμική Διαμεσολαβήτρια

(Διεर्मνέας, άνδρας ή γυναίκα)

Όνομα:

Επώνυμο:

Οργανισμός:

Υπογραφή

.....

